

Univerzita Karlova
Pedagogická fakulta
Katedra české literatury

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Malí hrdinové velkých témat v románech Johna Boyna – lekce pro 2. stupeň
základní školy

Small heroes of important themes in John Boyne's novels – lesson for upper
primary school

Bc. Jitka Nesvadbová

Vedoucí práce: Mgr. Filip Kumberec, Ph.D

Studijní program: Učitelství českého jazyka pro 2. stupeň základní školy a střední
školy

Studijní obor: N ČJ-PG

Rok odevzdání: 2023

Odevzdáním této diplomové práce na téma Malí hrdinové velkých témat v románech Johna Boyna, lekce pro 2. stupeň základní školy potvrzují, že jsem ji vypracovala pod vedením vedoucího práce samostatně za použití pramenů a literatury v práci uvedených. Dále potvrzují, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze 2023

Poděkování

Děkuji svému vedoucímu práce, Mgr. Filipu Kombercovi, Ph.D., za jeho odborné vedení, cenné rady a doporučení zdrojů při zpracování mé diplomové práce. Děkuji paní ředitelce Základní školy Mutějovice, Mgr. Marcele Mrzenové, za podporu a umožnění didaktických lekcí, kolegyni Petře Řehákové za společnou tandemovou výuku a také žákům 2. stupně. Děkuji svému muži a přátelům za srdečnou podporu.

ABSTRAKT

Práce se věnuje hlavním postavám v Boynových románech pro mládež, jejichž prostřednictvím lze otevřít důležitá témata a položit závažné otázky, které ovlivňují nejen mládež, ale i společnost. Práce se zabývá obsahy a interpretacemi těchto románů, v nichž nejsou opomenuty i ostatní roviny literárního díla. Podrobněji se práce zaměřuje na literární postavy a jejich charakteristiku, která zkoumá hlavní hrdiny. Autorka zjišťuje u vybraných románů didaktický potenciál, hlavní témata a jejich přínos pro mládež. Didaktická část obsahuje šest lekcí pro 2. stupeň ZŠ, které je možné různě alterovat. V lekcích byl aplikován výukový model E-U-R, tandemová výuka a různé metody RWCT vhodné k rozvíjení čtenářské gramotnosti. Jsou zde použity různé organizační formy výuky, ale i různé formy zápisu z četby. Lekce jsou pro práci stěžejní, jelikož na nich autorka této práce chce ukázat didaktický potenciál Boynových románů pro mládež, ve kterých mohou žáci nalézt velká témata. Pokud mají žáci možnost přijít na tato témata sami, literatura je vychovává, vede k hodnotám a může jim pomoci, pokud se nacházejí v podobné situaci. Především chlapci na druhém stupni se mohou, ale nemusí s hlavními chlapeckými hrdiny Boynových románů identifikovat. Práce dále zkoumá čtenářské návyky žáků na druhém stupni, co žáci preferují v hodinách literatury a při výběru povinné četby, což může učitele literární výchovy inspirovat v přístupu k výuce.

KLÍČOVÁ SLOVA

Literatura pro děti a mládež, velká témata, malá hrdinové, literární postava, John Boyne

ABSTRACT

The work focuses on the main characters in Boyn's novels for young people, through which important themes are explored and significant questions are raised that influence not only the youth but also society. The work examines the content and interpretations of these novels, considering various literary aspects of the works. In detail, the work focuses on literary characters and their characterization, exploring the main protagonists. The author identifies the didactic potential, main themes, and their contribution to youth in the selected novels. The didactic part includes six lessons for the second stage of elementary school, which can be adapted in various ways. The lessons apply the E-U-R teaching model, tandem teaching, and various RWCT (Reading and Writing for Critical Thinking) methods suitable for developing reading literacy. Various teaching organizational forms and reading note-taking methods are used. The lessons are crucial for the work as the author aims to demonstrate the didactic potential of Boyn's novels for youth, in which pupils can find significant themes. If pupils have the opportunity to discover these themes on their own, literature educates them, guides them toward values, and can help them if they find themselves in similar situations. Particularly, boys in the second stage may or may not identify with the main male characters in Boyn's novels. The work further explores the reading habits of students in the second stage, what students prefer in literature classes, and what their priorities are when selecting reading materials. This can inspire literature teachers in their teaching approach.

KEYWORDS

Children's and Young Adult Literature, Important Themes, Small Heroes, Literary Character, John Boyne

Obsah

Úvod	8
1 Literatura pro děti a mládež.....	10
1.1 Didaktická funkce literatury pro mládež.....	10
1.2 Specifika čtenářství u pubescentů	11
2 Literární postava	14
3 Vybrané romány Johna Boyna	17
3.1 Zůstaň, kde jsi, a potom odejdi	17
3.1.1 Děj knihy	18
3.1.2 Interpretace	19
3.1.3 Didaktický potenciál knihy.....	23
3.2 Chlapec v pruhovaném pyžamu.....	24
3.2.1 Děj knihy	24
3.2.2 Interpretace	26
3.2.3 Didaktický potenciál knihy.....	29
3.3 Chlapec na vrcholu hory	29
3.3.1 Děj knihy	30
3.3.2 Interpretace	32
3.3.3 Didaktický potenciál knihy.....	33
3.4 Kromobyčejná pouť Barnabyho Brocketa	34
3.4.1 Děj knihy	34
3.4.2 Interpretace	37
3.4.3 Didaktický potenciál knihy.....	39
3.5 Noe na útěku	39
3.5.1 Děj knihy	39

3.5.2	Interpretace	42
3.5.3	Didaktický potenciál knihy.....	43
3.6	Můj brácha se jmenuje Jessica.....	43
3.6.1	Obsah knihy.....	44
3.6.2	Interpretace	45
3.6.3	Didaktický potenciál knihy.....	47
4	Výukové lekce	48
4.1	Velká témata – didaktický potenciál textu.....	49
4.2	Didaktický potenciál textu	50
4.3	E-U-R.....	50
4.4	Lekce – Zostaň, kde jsi, a potom odíď'.....	52
4.4.1	Anotace.....	53
4.4.2	Analýza.....	54
4.4.3	Alterace.....	54
4.5	Lekce – Chlapec v pruhovaném pyžamu.....	55
4.5.1	Anotace.....	56
4.5.2	Analýza.....	57
4.5.3	Alterace.....	57
4.6	Lekce – Chlapec na vrcholu hory	58
4.6.1	Anotace.....	59
4.6.2	Analýza.....	59
4.6.3	Alterace.....	59
4.7	Lekce – Kromobyčejná pouť Barnabyho Brocketa	61
4.7.1	Anotace.....	62
4.7.2	Analýza.....	62

4.7.3	Alterace.....	63
4.8	Lekce – Noe na úteku	64
4.8.1	Anotace.....	65
4.8.2	Analýza.....	65
4.8.3	Alterace.....	65
4.9	Lekce – Můj brácha se jmenuje Jessica	67
4.9.1	Anotace.....	68
4.9.2	Analýza.....	68
4.9.3	Alterace.....	69
	Závěr.....	70
	Seznam příloh.....	77

Úvod

Cílem této práce je identifikovat didaktický potenciál velkých témat v románech Johna Boyna a využít jej v literární výchově na 2. stupni základní školy. Velká témata jsou nejen součástí literárního světa, ale i reality nás všech, ať už dětí, mládeže či dospělých. John Boyne se ve svých knihách pro mládež věnuje pestré škále těchto témat, která vezmou za srdce. Autorka této práce vybrala šest románů a zpracovala výukové lekce pro 2. stupeň ZŠ, aby žáci zjistili, že se velká témata, ať už šikana, nemoc či handicap dotýkají i hrdinů, kteří mohou být v jejich věku. Sami žáci se mohou s daným tématem identifikovat a snáz se s problematikou vypořádat pomocí literatury.

Práce je rozdělena do čtyř kapitol. První tři se věnují teoretické části, čtvrtá částí didaktické, kde jsou uvedeny návrhy lekcí. První kapitola pojednává o LPDM a její didaktické funkci. Zde se věnují tomu, jaká četba je u mládeže preferována a zda jsou většími čtenáři chlapci či dívky. Opírám se přitom o výsledky z různých šetření výzkumníků či mezinárodního šetření PISA. Druhá kapitola formuluje teoretická východiska pro interpretaci literární postavy. Na základě teoretických poznatků charakterizuje hlavní a vedlejší postavy Boynových románů. Protagonisty jsou malí hrdinové, jimiž jsou chlapci. Jejich osudy můžeme sledovat během jejich dětských let a u některých dokonce až do dospívání. Ve třetí kapitole jsou analyzované vybrané romány Johna Boyna určené pro mládež. Následují interpretace s konkrétním zaměřením na chlapecké postavy jednotlivých Boynových románů. Prvním románem je *Zostaň, kde jsi, a potom odíď* s tematikou 1. světové války, dalšími dvěma jsou *Chlapec v pruhovaném pyžamu* a *Chlapec na vrcholu hory*, jenž se věnují tematice 2. světové války, čtvrtým vybraným románem je *Kromobyčejná pouť Barnabyho Brocketa* o jinakosti vznášejícího se chlapce. Pátý román *Noe na úteku* představuje dobrodružství chlapce, které ho dovede až do kouzelného hračkářství, a posledním románem je *Můj brácha se jmenuje Jessica* prezentující téma transgenderu.

Poslední kapitola této práce má za cíl vytvořit návrhy výukových lekcí do hodin literatury pro žáky 2. stupně základní školy. Navržené lekce byly odučeny na Základní škole v Mutějovicích během výuky literatury napříč všemi ročníky 2. stupně a následně reflektovány. Cílem byla analýza velkých témat a jejich didaktický potenciál. Na velkých tématech ukazují jejich důležitost ve výuce literatury. Tato kapitola dává vyučujícím návod,

jak využít těchto témat v hodinách literatury, ale i to, jak žáky motivovat ke čtení. Hlavní prioritou pro lekce s velkým tématem je příprava učitele v podobě načtených textů, a také výběr adekvátního textu s nosným tématem k interpretaci.

1 Literatura pro děti a mládež

Pod pojmem literatura pro děti a mládež si můžeme představit literaturu adresovanou dětem a mládeži. Příjemci LPDM se pohybují věkově v rozmezí věku od 3–16 let. Vybrané Boynovy romány můžeme zařadit do intencionálních děl, a to vzhledem k tomu, že jsou adresovány mládeži, ačkoliv některé z nich se staly součástí četby i pro dospělé. V románech Johna Boyna najdeme v každém věku to podstatné pro daný věk. Podobně tomu je např. u *Malého prince* Antoina de Saint Exupéryho. Z oblasti LPDM jsou mladistvými ve věku 11–15 let převážně preferovány dobrodružné romány, próza s dívčí hrdinkou či chlapeckým hrdinou, komiks, fantasy či naučná beletrie. (Mocná, Peterka, 2004, s. 360)

1.1 Didaktická funkce literatury pro mládež

Žáci 2. stupně ZŠ jsou mladiství ve fázi pubescence až rané adolescence ve věku 12–15 let. V tomto věku se utváří identita jedince, který prochází určitými psychickými a vývojovými změnami. Žáci tohoto věku jsou schopni zobecňovat poznatky a vnímat je v širším kontextu v souvislostech, z nichž vyvodí logické závěry. (Gejgušová, 2009, s. 15) Literatura pro děti a mládež má didaktickou funkci, zvláště pokud se jedná o literaturu s dětským hrdinou, kdy se u mládeže rozvíjí hodnotová orientace, ale i emocionalita. Literární postavy mohou na děti a mládež působit jako případné vzory. Může se stát, že se dítě potřebuje v knize najít, nebo naopak chce pomocí knihy uniknout do jiného světa. Autoři knížek pro děti a mládež uvažují nejen tak, že si vybírají jako hlavní postavy příběhů děti, ale příběh skrze ně i fokalizují. Čtenáři se tak snadno vžijí do hlavních postav. (Segi Lukavská, s. 206)

Dle Hníka (2014, s. 55) se děti díky dětské literatuře mohou inspirovat a ovlivnit svou hodnotovou orientaci. Mohou se vymezovat vůči řadě postojů a hodnot a nacházet v literatuře pozitivní i negativní vzory. V RVP pro základní vzdělávání jsou uváděny jako hlavní cíle pro literární výchovu formulace vlastních názorů o přečteném díle, interpretace a produkce literárního textu a získávání a rozvíjení čtenářských návyků. V RVP pro gymnázia jsou uvedené cíle zaměřené na utváření všeobecného přehledu o společensko-historickém vývoji lidské společnosti a porozumění a výstavbu textu k jeho posouzení z hlediska stylového, pozitivně působícího na estetickou, emocionální i etickou stránku žákovy osobnosti. Hník (2014, s. 38) vidí smysl literární výchovy v tom, že stejně jako je

potřeba dbát na ostatní výchovy ve školském prostředí, neměla by být opomíjena ani výchova literární, s tím, že dítě musí porozumět daným literárním textům. Domnívá se také, že by literatura mohla posloužit jako protiváha k jiným médiím a vytvořit tak alternativu k nezdravě trávenému času mládeže.

Interpretace textu vede k rozvíjení literární gramotnosti žáků a podporuje komunikační pojetí vycházející z kurikula. RVP pro gymnázia má předmět literární komunikace, kde se žáci věnují interpretacím textů a jejich hlubšímu porozumění. Interpretovat literární dílo bychom měli způsobem dle Josefa Hrabáka s cílem pochopit, co dílo znamená, jakými prostředky toho dosahuje, jaký bude prožitek z díla a v závěru zaujmout hodnotící stanovisko – vlastní názor k textu. V literární výchově na 2. stupni základních škol je učitel průvodcem literárními díly, který určuje, co by si žáci měli z textu odnést. Důležitý je výběr ukázky, který učitel zvolí, aby vhodně přiblížil konkrétní rysy uměleckých textů. (Zítková, 2013)

1.2 Specifika čtenářství u pubescentů

Žáci při přechodu z prvního na druhý stupeň posilují svůj čtenářský vkus a vytváří si své čtenářské stereotypy. V hledání té správné cesty ke čtenářství by měli žákům pomáhat učitelé a knihovníci, kteří jsou schopni provádět žáky na cestě od dětské literatury k četbě pro dospívající. Pomyslným mostem, jak uvést žáky druhého stupně ke knihám pro dospělé mohou být autoři píšící knihy pro teenagery, jež se zabývají velkými tématy. Četba jim pomůže ustát období dospívání, pomůže pochopit chování ostatních a stát se součástí komunity. Je důležité, aby se žáci setkali s různými druhy literatury a vyzkoušeli si své čtenářské preference stejně jako dospělí, kteří zároveň s klasickou literaturou čtou obvykle i jednodušší žánry s nezávazným listováním. Často žáky zaujme čtení příběhu, protože chtějí listovat stránku za stránkou a zjistit, jak příběh dopadne. Dobře může fungovat, když žákům dokážeme jako učitelé poradit. „Pokud tě baví toto, mohlo by se ti líbit i tohle.“ Měli bychom žákům dávat nejen tipy na jiné žánry, ale nechat je i odpoutat se od jednoho oblíbeného autora. Moderní literatura pro mládež obsahuje i citlivá témata, jako jsou drogy, sex, rasismus a další. Stejně tak se v této literatuře vyskytují jazykové výrazy podobné dnešní mluvě mládeže obsahující silné výrazy a nadávky. Je vhodné zařadit do výuky následnou diskusi o těchto tématech, ve které si žáci prezentují své názory a odlišují dobré od špatného.

Z šetření Gejgušové (2009, s. 9–21), které proběhlo v letech 2008–2014 a zaměřovalo se na porovnání kvality a kvantity dětské četby mezi požadavky školy a mimoškolní četby, je zřejmé, že rodiče a vrstevníci mají zásadní vliv na rozvoj čtenářských aktivit, a pokud četba není vyžadována školou, čtenářské aktivity u žáků klesnou. Naopak žáci kladně hodnotí, pokud je výběr knihy k četbě ponechán na nich, ačkoliv někteří uvítali ze strany školy jistý tlak v podobě zadávaných titulů k četbě. Výzkum potvrdil, že žáky k výběru konkrétního titulu podněcuje výuka českého jazyka a literatury jen sporadicky.

Šetření ukázalo jasné preference žáků, které se pohybovaly především v oblasti fantasy a dobrodružné literatury. Respondenti výzkumu se orientovali na knihy ze série o *Harrym Potterovi* autorky J. K. Rowlingové, *Pána prstenů* a *Hobita* od J. R. R. Tolkiena, *Hraničářův učeň* od Johna Flanagana nebo na *Odkaz dračích jezdců* od Christophera Paoliniho. Dívky preferovaly od Stephanie Meyerové upíří sérii (*Stmívání*, *Zatmění*, *Nový měsíc*, *Rozbřesk*) nebo *Upíří deníky* od Lisy J. Smithové. Výsledky výzkumu ukázaly, že dívky jsou aktivnějšími čtenářkami a v průměru žáci přečtou sedm knih za rok. (Gejgušová, 2009, s. 55) Šetření PISA z roku 2018 ukázalo, že dívky mají vřelejší vztah k četbě než chlapci, a proto dosahují lepších výsledků ve čtenářské gramotnosti. Hlavní roli sehrávají ve čtenářských dovednostech školy a znalost efektivních čtenářských strategií bez ohledu na postavení či pohlaví žáka. Až pětina českých patnáctiletých žáků si neosvojila základní čtenářské dovednosti, na středních odborných učilištích se podíl žáků pohybuje kolem 50 %. Podpora učitele a jeho role má dle výsledků velký vliv na rozvoj čtenářských dovedností u žáků a souvisí také s oblibou čtení. Aktuální stav v České republice je podprůměrný. Co se týče podpory čtenářských aktivit ze strany učitele, je ČR třetí s nejnižší podporou. Je důležité zvýšit podporu především u žáků s dlouhodobě horšími průměrnými vzdělávacími výsledky a u žáků ze socioekonomicky znevýhodněného rodinného prostředí. Oproti žákům, kteří preferují elektronické knihy, stráví s četbou knihy více času ti, jež čtou knihy v tištěné podobě. (Boudová a kol., 2021, s. 8)

Williams (2013) navrhuje podpořit čtenářství především u chlapců tím, že jim budeme nabízet různé zajímavé žánry, jako jsou komiksy nebo manga, knihy se sportovní či IT tematikou, a hlavně nechat chlapcům volný výběr dle jejich preferencí. Doporučuje chlapcům četbu knih s mužskými vzory, s nimiž se mohou identifikovat.

Hausenblas (2006) vidí podporu čtenářství u chlapců v hledání mužských archetypů. Upozorňuje na to, že by si chlapci mohli osvojit od mužských vzorů kladné hodnoty a uvědomit si skrze literaturu sebe sama. Doporučuje vybírat pro chlapce literaturu s velkým tématem, jež je donutí k zamyšlení. Tradiční české foglarovky jsou pro dnešní generaci už zastaralé, a proto by bylo ideální sáhnout po literatuře s aktuálními tématy.

2 Literární postava

„Literatura je rezervoárem paradigmat lidského jednání, nabízí alternativní řešení základních situací, nabízí možnost posuzovat z různých stran hodnotu těchto řešení“ (Moldanová, 2011, s. 241)

Důležitým faktorem pro pochopení postavy je to, abychom ji dokázali kategorizovat tak, aby nám v literárním vyprávění dávala smysl a pomáhala nám k porozumění příběhu. (Hrabal, 2021, s. 53) Encyklopedie literárních žánrů uvádí, že neexistují příběhy bez postav. Pod pojmem postava neboli hlavní protagonista příběhu či hrdina prochází všemi rovinami literárního díla. Pod hrdinou si nemusíme nutně představit heroický charakter postavy, ale hrdinou může být i typický antihrdina. Postava je vystavěna prostřednictvím vypravěče. Díky postavám se čtenář může dívat na svět očima jiného pohlaví, generace, zvířete apod. Motivace, rozhodování a emoce postav ovlivňují jejich jednání. Postavou ale může být i samotný vypravěč, jak je tomu např. v románu *Můj brácha se jmenuje Jessica*, kdy je vypravěčem a zároveň hlavním hrdinou chlapec Sam. Jedná se o postavu vyprávěcí. (Mocná, Peterka, 2004, s. 217–218)

Postavy jsou fikční bytosti, jež jsou hybateli děje, ale přemýšlíme o nich jako o skutečných lidech. Sledujeme jejich vztahy, touhy, skutky, motivaci, ale i selhání a provinění, jako v reálném světě. Z textu dostává čtenář podněty ke konstruování postavy. Zajímá nás nejen vnější charakteristika postavy, ale i to, jak se utváří její charakter během četby vyprávění. Utváření postavy začíná jejím označením jazykového výrazu v textu, jež je označováno jako vyprávěcí jméno. Osoba může být označena vlastním jménem, jménem osob ze skutečného světa, přezdívkou, zkratkou, povoláním, národností či jen pouhým zájmenem. Jak Hrabal popisuje, ačkoliv v textu shledáme skutečnou existující osobu z minulosti, neznamená to, že by text měl působit jako informační zdroj o historii, ale díky této postavě a historickému kontextu můžeme literárnímu textu lépe porozumět. Někdy jména postav autoři záměrně pojmenovávají mluvícími jmény tak, aby byly patrné jejich konkrétní vlastnosti, které se posléze projeví v daném vyprávění – např. Nerudovy postavy Povídek malostranských – Hastrman, doktor Kazisvět a další. (Hrabal, 2021, s. 44–45)

Jména postav mají důležitý význam i v Boynových románech. Některá jsou zajímavá i svou symbolikou, jako jméno Alfieho Summerfielda z románu *Zostaň, kde jsi, a potom*

odíd' – v překladu jeho příjmení znamená letní pole. Na obálce je vyobrazené pole s vlčími máky, které se staly také symbolem 1. světové války. Titul knihy je dle Hodrové (2001, s. 241) jakýmsi aranžérem a naznačuje směr, jakým bude kniha reprezentována. Tři Boynovy romány mají ve svém titulu i jména postav (Noe, Barnaby, Jessica) s tím, že pouze u Barnabyho Brocketa známe z titulu knihy i jeho příjmení a jméno Jessica je nově získané jméno Jasona, bratra hlavní postavy.

Charakterizovat postavu lze nepřímo tak, že z textu vyvodíme vlastnosti a rysy jednotlivých postav na základě jejich jednání, promluv či vyprávění vypravěče. Příímá charakteristika je konkrétní vlastnost vyslovená o nějaké postavě, ačkoliv je potřeba dbát na smysl a na to, kdo konkrétní vlastnost postavě přisoudil, zda se jedná o pravdu či pouhou pomluvu.

Dále bychom se měli v literárním textu věnovat rozdělení na kladné a záporné postavy. Takové vlastnosti je vhodné přisuzovat postavám v pohádkách, v moderních románech lze hůře určit, zda je daná postava pouze kladná či pouze záporná. Leckdy může být totiž obojí jako Pierrot z Boynova románu *Chlapec na vrcholu hory*, kde autor pojmenoval jednu z kapitol Trochu míň Francouz, trochu víc Němec, aby ukázal proměnu chlapcova charakteru. Důležitým aspektem je rozdělení postav na hlavní a vedlejší. Hlavním postava nutně nemusí být pouze jedna, ale může jich být i více. Každý čtenář pak může za hlavní postavu považovat někoho jiného. Hlavní postava nemusí být nutně daná. Záleží na tom, jak rozumíme příběhu. U hlavní postavy sledujeme její důležitost v příběhu a to, jak se podílí na průběhu děje. V románu *Chlapec v pruhovaném pyžamu* se nám může zdát, že hlavními postavami mohou být oba chlapci, stejně jako bratři Sam a Jason z románu *Můj brácha se jmenuje Jessica*. Postavu můžeme charakterizovat i jako statickou či dynamickou, přičemž Boynovy chlapecké postavy jsou dynamické, v průběhu vyprávění se vyvíjejí, ať už je to v časovém období v rámci dospívání, nebo v rámci vývoje, jež ovlivňuje dění kolem nich.

Postavy mají schopnost ve čtenářstvích vyvolávat sympatii, antipatii či soucit. Záleží na úhlu pohledu čtenáře, ale také na dobovém kontextu díla. Soucit ve čtenářích mohou vyvolávat spíše kladné postavy, ke kterým cítíme empatii, ale nevnímáme je jako vzor. Zde bychom se mohli zastavit u postavy Pierrota z románu *Chlapec na vrcholu hory*. Čtenář s ním v úvodu knihy jistě soucítí, když mu zemřou oba rodiče a stává se sirotkem nebo když

ho šikanují chlapci z Hitlerjugend. Sympatické se jeví jeho přátelství s hluchoněmým chlapcem do té doby, než se ocitne na vrcholu hory a změní se v Pietera, jenž svým chováním a činy vzbudí ve čtenáři odpor až antipatii. K přirozeným postavám jsou v opozici postavy nadpřirozené a fantastické. Fantastické, jež jsou vytvořeny z neživých předmětů, najdeme v románu *Noe na úteku*, kde jsou postavami loutky, budík, strom a další. Stejně zde najdeme i antropomorfizované postavy osla a jezevčíka. Hned u čtyř hlavních postav se setkáváme se šikanou, ať už z pohledu oběti či agresora. Někteří z nich se stávají postavami konverzními, kdy v závěru přecházejí k názorovému zvratu, jako tomu je u Barnabyho Brocketa, jenž chce do svých osmi let přestat létat, aby se zvděčil rodičům a měli ho rádi, ale nakonec se rozhodne zůstat takový, jaký je, aby zažil další dobrodružství. (Mocná, Peterka, 2004, s. 218–220)

3 Vybrané romány Johna Boyna

Současný irský autor John Boyne se uvedl do světa LPDM románem *Chlapec v pruhovaném pyžamu*. Vystudoval anglickou literaturu a tvůrčí psaní. Za své romány získal hned několik ocenění. Během své kariéry zatím napsal šest románů pro mládež a patnáct románů pro dospělé. Aktuálně autor plánuje vydat v následujících letech své čtyři novely – Voda, Země, Oheň, Vzduch. (JohnBoyne.com [online], ©2000–2021) Všechny vybrané romány Johna Boyna vyšly v posledních několika letech a jsou vhodné jak pro dívky, tak pro chlapce. Výběr byl zaměřen na romány, které jsou určeny pro mládež, ale najde si v nich zalíbení i dospělý čtenář. První tři tituly od Johna Boyna se věnují válečné tematice, čímž rozumíme díla vztahující se k letům 1914 – 1918 a 1940 – 1945. (Čeňková, 2016, s. 130) Téma války je aktuální i pro dnešní generaci a je oblíbeným tématem nejen v hodinách dějepisu. V těchto románech autor přibližuje mladým čtenářům historii, ačkoliv se jedná o fiktivní vyprávění nepochybně inspirované skutečnými historickými událostmi. Téma války je žákům blízké, jelikož ho znají z filmů, výuky a počítačových her. Oproti starším dějinám se obě světové války týkají moderních dějin, jež jsou žákům bližší než např. dějiny starověku. V románech *Noe na úteku* a *Kromobyčejná pouť Barnabyho Brocketa* se Boyne zaměřil hned na několik velkých témat. Tyto dva romány mají společné téma dobrodružné cesty, na níž oba hlavní hrdinové nalézají odpovědi na své problémy. V románu *Můj brácha se jmenuje Jessica* se autor dotýká tématu transgenderu, jež se netýká přímo hlavního hrdiny, ale úzce s ním souvisí.

Boyne si pro své hlavní postavy vybral chlapce. Ti se téměř všichni ve svých příbězích vyvíjejí a z dětí se stávají dospívající muži. Ve všech příbězích hraje velkou roli rodina. Boyne tak ukazuje na její hodnoty a důležitost v době dětství a dospívání. Chlapci v Boynových románech čtou a jejich hrdinové z knih jsou jim často oporou či vzorem. V jistých ohledech se tyto vzorce chování mohou uplatnit i na čtenáře Boynových románů pro mládež.

3.1 Zůstaň, kde jsi, a potom odejdi

Kniha vyšla v roce 2013 v anglickém originálu *Stay Where You Are And Then Leave*. V roce 2015 vyšla kniha *Zostaň, kde si, a potom odíď* ve slovenštině v nakladatelství Slovart.

Zachycuje příběh chlapce, který během 1. světové války přijde o milovaného otce, jenž se dobrovolně rozhodl odejít do války. Hlavním tématem knihy je Alfieho láska k jeho rodičům, které se snaží zachránit za každou cenu, ať už je to finanční výpomoc matce nebo na záchranu otce. Hlavním tématem knihy je citát: „Udělal to z nejlepšího důvodu na světě. Z lásky.“

3.1.1 Děj knihy

V den Alfieho pátých narozenin začala 1. světová válka. Psal se rok 1914 a o válce se říkalo, že do Vánoc bude po všem. Alfieho narozeniny ale nebyly jako ty předchozí. Hodně jeho přátel nedorazilo a bytem se šířila ponurá nálada. Georgie, Alfieho otec, se chce dobrovolně přihlásit na vojnu dřív, než ho povolají. Ačkoliv se Georgie se svou ženou Margie domluvili, že počkají, jak se situace kolem války vyvine, další den nato přichází k nim domů neznámý voják v uniformě. Je to Georgie. Matka Alfieho lže a tvrdí mu, že je jeho otec na tajné misi. Ten ale ví, že pravda je jinde.

Plynou roky války a Alfie dospívá a zjišťuje, že je zapotřebí pomáhat mamince vydělávat na živobytí. Rozhodne se zajít do obchodu pana Janáčka, který už od roku 1915 zel prázdnotou kvůli tomu, že pana Janáčka i jeho dceru Alenu odvedli. Pocházeli z Prahy a policie je měla za Němce. Když se ho Alfie ptal, proč se z Prahy, která pro něj byla tak krásným místem, odstěhovali do Londýna, pan Janáček mu odpověděl, že z lásky. Alfie si z jeho obchodu odnesl truhličku s výbavou na čištění obuvi. Válka do Vánoc neskončila. Margie se jako matka samoživitelka musela otáčet, aby uživila sebe i svého syna. Alfie věděl, že je teď hlava rodiny a musí začít také vydělávat. Peníze vždy uschoval a část vložil mamince do peněženky, aby měla na nájem a na útratu domácnosti. Práce čističe obuvi ho bavila, vždy se setkal s někým zajímavým.

Jednoho dne čistil obuv lékaři, který léčil vojáky s neurotickou poruchou z války. Při čištění se ale zvedl vítr a lékaři se rozletěly všechny papíry, které si v ruce pročítal. Alfie na jednom z nich uviděl velkými písmeny nápis Nemocnice East Suffolk a Ipswich-navrátilci a u toho uvedené jméno a číslo svého otce. Od tatínka mu dříve chodily dopisy z fronty, ty poslední ale byly čím dál zmatenější. Teď věděl, že otec není ve válce, ani na speciální misi, ale že se nachází v Anglii v nemocnici s dalšími nemocnými navrátilci z války. Rozhodl se, že podnikne tajnou misi a otce z tohoto místa zachrání. Alfie otce v nemocnici našel, jak

sedí pohublý na vozíku a něco si pro sebe povídá. Georgie svého syna nepoznal. Alfieho to zdrtilo a otci slíbil, že ho odtamtud zachrání. Otec trpěl neurotickou poruchou, bál se hluků a neustále opakoval: „Zůstaň, kde jsi a potom odejdi.“ Slova, která jim říkali důstojníci při obléhání. To a hrůzy války měl otec neustále před očima. Alfieho záchrana praskla v okamžiku, kdy se mu otec při úniku z nemocnice ztratil na nádraží. Našel ho jeho přítel Joe Patience, který je oba sledoval. Odvedl Georgieho k sobě domů a posléze i k Margie, kde už čekal i lékař Ridgwell.

Válka skončila po čtyřech letech a do Vánoc zbývalo osm týdnů. Janáčkovi se vrátili zpět a rozhodli se navždy opustit Anglii. Po několika letech, v den Alfieho třináctých narozenin, mu otec dovolil, že s ním smí jet mlékárenským vozem. Po tom Alfie toužil celé ty roky. Otec se pomalu uzdravoval a míval už jen noční můry. Vzpomínal na synovu tajnou misi, jak ho zachránil z nemocnice a jak to bylo riskantní. Neustále se ho ptal, proč to udělal. Alfie mu nedokázal odpovědět, ale jak kdysi říkal pan Janáček, udělal to z nejlepšího důvodu na světě. Z lásky. (Boyne, 2015)

3.1.2 Interpretace

Román *Zůstaň, kde jsi, a potom odejdi* je dobrodružný válečný román s detektivními prvky, v němž je ztvárněna láska syna k otci. Obálka knihy je tematicky zaměřená. Zobrazuje chlapce stojícího v poli červených květů a pohlížejícího na nebe, kde vidí válečný letoun britského letectva. Můžeme se domnívat, že jde v tomto případě o vlčí máky, které se staly také symbolem válečných veteránů z 1. světové války. Tento symbol vznikl ve Velké Británii, kde se také odehrává děj příběhu. Vlčí mák byl zmíněn v básni podplukovníka Johna McCrae z Ontaria, vojenského chirurga, sledujícího denně hrůzy války a bolest raněných vojáků. Ze strašných pocitů z války se snažil vypsát, díky čemuž vznikla báseň „Na polích ve Flandrech“. Údajně báseň na papírku zahodil, ale kolemjdoucí důstojník list sebral a zaslal do Anglie, kde byl otištěn v roce 1915 v časopise *Punch*. Autor básně válku nepřežil, ale symbol vlčího máku jako útrap z 1. světové války je symbolem dodnes. Web *Den válečných veteránů* uvádí tuto symboliku spojenou s tím, že hroby padlých vojáků na Západní frontě pokrývaly právě květy vlčích máků kvetoucí v období od května do srpna. Zajímavou paralelou je pak příjmení hlavního hrdiny a jeho rodiny Summerfield, což v překladu znamená letní pole. (Černá, 2023)

Román je vyprávěn heterodiegetickým vypravěčem v er-formě, který hodnotí, konstruuje i komentuje fikční svět, ale stojí v pozadí příběhu. Nejedná se o skutečný příběh ale o zobrazení fikce doplněné o paměťový obraz minulosti. Kniha je členěna do čtrnácti kapitol, které na sebe chronologicky navazují. Příběh je lokalizován do předměstí Londýna a začíná dnem oslavy pátých narozenin chlapce Alfieho a zároveň dnem, kdy začala 1. světová válka. Časoprostor románu je zasazen do válečné fronty formou dopisů od otce a zároveň do zázemí, v němž obyvatelstvo prožívá nelehkou dobu. První kapitoly románu nám ukazují obraz a osudy rodiny Summerfieldových a jejich přátel v čase 1. světové války. Retrospektivně se v některých kapitolách vracíme k osudnému dni začátku války, ve kterých se vykreslují charaktery dalších neméně důležitých postav, které tvoří celek románu.

Jak uvádí Hodrová (2001, s. 544), hlavní hrdina nemusí nutně splňovat heroický charakter postavy, aby se mohl stát hrdinou příběhu. V románu *Zůstaň, kde jsi, a potom odejdi*, je skutečných hrdinů více, což dokládají nejen jejich činy, ale i charaktery. Prvním z nich je malý pětiletý chlapec Alfie Summerfield, jehož snem je jezdit mlékárenským vozem jako jeho otec. Sen se mu rozplyne ve chvíli, kdy otec narukuje. V knize sledujeme jeho dospívání a starosti s ním spojené. Alfie je velmi dobrým žákem, ve škole patří mezi nejlepší. Jeho oblíbené předměty jsou dějepis a čtení. Kvůli práci na nádraží chodí za školu a dochází do ní jen na oblíbené předměty. Boyne ve svých knihách často používá intertextovost, již najdeme i zde, kdy starší muž přirovnává Alfieho práci k časům Dickiensových. *Devítiletý a už si vydělává na živobytí* (Boyne, 2015, s. 78), zde nepřímou přirovnává Alfieho k Oliveru Twistovi. Další zmíněnou knihou je *Námořník Robinson Crusoe z Yorku*, jeho život a neobyčejné dobrodružství, kterou dostal od pana Janáčka ke svým pátým narozeninám. Příběh Robinsona ho provázal celé dětství a rád se ke knize vracel i ve svých snech. I zde můžeme vidět jistou podobu Alfieho s Robinsonem, ostrov slouží jako pomyslný středobod, ve kterém se obě postavy nacházejí. Ostrovem můžeme chápat jeho rodinu a zázemí, což má pro něj tak velkou hodnotu, že je ochoten vzdát se milovaných cukříků a sladkostí, jen aby za ušetřené peníze pomohl mamince. Ostrovem může být i nemocnice, ze které chce svého otce zachránit, podobně jako se chce Robinson zachránit z opuštěného ostrova. Stejně jako Robinson i Alfie je opuštěný. Otce neviděl léta a matka je neustále v práci, aby dle jejích slov nežili na pokraji bídy. Chlapcovo dobrodružství má nádech detektivky, kdy se snaží vypátrat, kde se jeho otec aktuálně nachází a následně

podniká tajnou výpravu na jeho záchranu. K zamyšlení je jeho cesta vlakem, kdy potká Marianu Bancroftovou, kterou jako jedinou zarazí, že devítiletý chlapec cestuje sám, ačkoliv ho nazývá desetiletým. Při společné cestě do nemocnice mu prozradí, že se tam léčí vojáci s nervovým šokem. Alfie vede či poslouchá dialogy s dospělými, ale ne vždy jim jako dítě rozumí. Vykládá si je často po svém jako například v případě, kdy se zastává kamarádky Aleny, že se může stát ministerskou předsedkyní, nebo když ho pan Janáček, vždy milý a přívětivý pán odbyde po tom, co mu zničili obchod. Alfie je odvážný chlapec, pro nějž se rodina stává tím nejdůležitějším, ale ani ve svých třinácti letech nedokáže otci říct, že to pro něj udělal z lásky, možná až bude starší, což v nás může evokovat jistou stydlivost dětí v tomto věku projevit své city k rodičům.

Důležitými postavami jsou rodiče Alfieho. Tatínek Georgie Summerfield, dá synovi slib, jenž hned druhý den poruší a dobrovolně narukuje do armády. Celý příběh románu se točí kolem jeho zpráv z fronty a jeho následné záchrany z nemocnice pro navrátilce z fronty trpícími nervovou poruchou z války. Dopisy, které domů zasílá z fronty, jsou zpočátku optimistické, ale posléze dojdou do fáze, kdy jsou spíš svědectvím hrůz, válečného utrpení, zabíjení a strachu umocňované větou velitele, jež se stala i titulem románu: *Zůstaň, kde jsi, a potom odejdi*. Tuto větu, kterou psychicky nemocný otec neustále opakuje, což vyvolává nejen ve čtenáři, ale i v jeho synovi bezmoc z absurdity války. Poukazuje také na fakt, že z války si člověk neodnáší jen existenční a fyzické potíže, ale i duševní, o kterých se tak často ve spojitosti s válkou nemluví. *„Když někdo přijde o nohy, je to zjevné na první pohled, ale když poví, že má zničenou duši...“ (Boyne, 2015, s. 137) „Nejde o smrtelnou chorobu. I když by ji bylo možné nazývat smrtí zaživa. Ti muži zažili bombardování, výbuchy granátů, střelbu a byli svědky tolika hrůz, že se jejich rozum jednoduše sbalil a pověděl: Ty jdi svou cestou a já půjdu svou.“ (Boyne, 2015, s. 144)* Boyne ukazuje duševní chorobu stejně závažnou jako jakékoliv jiné zranění z války. Ačkoliv tato nemoc vidět není, je důležité ji věnovat pozornost. Otec se v závěru knihy se svěřuje Alfiemu, že to byl právě on, kdo ho držel při životě a také představa, že se všichni vrátí k manželkám a dětem.

Maminka Margie musí vynaložit veškerou svou energii na to, aby uživila sebe a syna. Zde můžeme sledovat čas války v zázemí, kdy musely ženy žít své rodiny někdy i tak, že musely mít víc zaměstnání. Margie schovávala pro syna marmeládu a jídlo a šetřila každou

korunu. Snažila se ho ochránit před dopisů jeho otce, které byly zmatenější čím dál víc, a ona z nich neměla dobrý pocit.

Zajímavou dvojici tvoří Janáčkoví. Pan Janáček byl Žid a pocházel původně z Prahy. V Anglii žil už deset let, měl zde i svůj obchod se sladkostmi, novinami, papírnictvím a dalším zbožím. O dceři Aleně Alfie tvrdil, že je nejšťastnější člověk na světě, protože její otec prodává sladkosti. Ona ale měla vyšší ambice a chtěla se stát ministerskou předsedkyní. Boyne zde poukazuje na fakt, že ženy v Anglii nemohli volit, natož se stát ministerskými předsedkyněmi. V pasáži, kde Alfie cestuje vlakem do nemocnice, se taktéž zmiňuje Mariana o své přítelkyni, která se dala k sufražetkám. Čtenář se tak dovídá i informace o politické situaci v Anglii v době 1. světové války. Janáčkoví jsou považováni za špiony, čím autor upozorňuje na nenávisť proti cizincům. Přes rodinu Janáčkových se českým žákům dostává přiblížení k těmto postavám díky jejich národnost a popisování Prahy z úst pana Janáčka. „*Praha je překrásné město, možná nejkrásnější na světě. Město Mozarta a Dvořáka. Město, kde měli premiéru Figaro a Don Giovanni. A když jsi nepřešel po Karlově mostě nad Vltavou, když slunce zapadá za Hradčany, tak jsi nežil, příteli můj.*“ (Boyne, 2015, s. 31)

Neméně důležitou roli má i Joe Patience, dlouholetý přítel Georgieho, který je pacifistou a odmítá narukovat do války. Jeho příjmení v překladu znamená trpělivost, což autor sám v knize popírá, vzhledem k tomu, že je Joe přesným opakem a neustále je rozčilený. Jistá trpělivost jeho jména je ale na místě, neboť jako jediný muž nenarukoval dobrovolně do války, nechtěl bojovat. Kvůli tomu skončil ve vězení, kde ho spoluvězni bili. Při poslední bitce málem přišel o život, a tak ho z vězení pustili. Babička Summerfieldová ho nazývala vyvrhelem a zbabělcem, stejně jako ostatní sousedé, kteří říkali, že by se měl oběsit na nejbližší lampě a odstěhovat pryč od slušných lidí. Babička vezme Joea na milost, až když přivede ztraceného Georgieho domů.

V knize není opomenuta ani propaganda války, kdy chlapík se zrzavými vlasy vylepuje plakáty, na nichž jsou obrázky londýnských památek, jako je Big Ben či katedrála svatého Pavla, a pod nimi nápis: Radši čelit kulkám než se dát doma zabít bombou. Na dalším plakátu byl usmívající voják s nápisem: Následuj mě: Vlast tě potřebuje! Nejen v chlapci tyto plakáty evokovaly představu, že jsou vojáci ve skutečnosti spokojení. J. Boyne se snažil

zobrazit válku dětskýma očima a ukázat na její neštěstí a nesmyslnost, jež přináší utrpení nejen dospělým, ale může poznamenat psychicky i děti. (Stanislavová, 2016, s. 36–39) Alfie podobně jako jeho otec měl noční můry a děsivé vzpomínky se mu objevovaly neustále před očima. Smrad v nemocnici, pacienti říkající nesmysly a strach o otce mu způsobili újmu na duši. „*Nikdy na to nezapomene, ty vzpomínky budou ovlivňovat muže, kterým se jednou stane.*“ (Boyne, 2015, s. 215)

3.1.3 Didaktický potenciál knihy

John Boyne román věnoval svým rodičům. Hlavním tématem je láska k rodičům v období 1. světové války. Ukazuje na to, jak se zachovat v těžkých rodinných situacích. Stanislavová (2016, s. 39) přirovnává válku k zabijáku lásky. Udělat to z nejlepšího důvodu na světě, z lásky, tato slova se v knize opakují hned několikrát. Z úst pana Janáčka, ženy v nemocnici či samotného hlavního hrdiny v závěru knihy. Prolíná se zde i několik menších témat, jako je válka z pohledu dítěte, dospívání, empatie, soucit, smutek, strach, pomoc druhým, zdraví, nemoc, ale i hodnoty a předsudky.

Chlapec Alfie je hlavní postavou a možným vzorem pro žáky. Na jednu stranu chodí za školu, tajně hledá a čte schované maminčiny dopisy, sám cestuje vlakem, mluví s cizími lidmi, a nakonec unese svého otce. Tímto bychom ho jistě nezařadili mezi vzorového hrdinu hodného následování. Na druhou stranu pomáhá matce, vydělává peníze a zachrání svého otce. Své činy umí zdůvodnit tím, že to udělal z nejlepšího důvodu na světě, z lásky. Zde můžeme žákům ukázat, že i když někdy v životě chybujeme, můžeme své činy vyvážit těmi, co mají skutečnou hodnotu. Kniha může být pomocníkem pro dítě v obdobné situaci, kdy se jeho blízká osoba potýká s duševní chorobou. Vhodně knihu můžeme propojit i s výukou dějepisu a zahrnout do lekcí pojmy jako pacifismus, západní fronta, narukování, vlastenectví a další. Stejně tak lze využít obálku knihy k výročí Dne válečných veteránů.

Uvažovat lze také o propojení s předměty rodinná výchova či výchova ke zdraví a zařadit debatu nad tématy od kolika let je vhodné se bavit s cizími lidmi, cestovat nebo přivydělávat si. Případně se s žáky věnovat otázkám, zda pomáhají doma rodičům a jakým způsobem, v čem jsou šikovní a s čím by mohli doma pomáhat. (Boyne, 2015)

3.2 Chlapec v pruhovaném pyžamu

Román *Chlapec v pruhovaném pyžamu* vyniká mezi knihami tematizujícími holocaust. Příběh o přátelství dvou chlapců tak jiných a zároveň si tak podobných, zasazený do prostředí, kterému hlavní hrdinové nerozumí. Hlavním tématem knihy je dítě, které když není zatíženo předsudky dospělých, pak jeho přátelství nemůže být ovlivněno národností nebo rasou. Kniha vyšla roku 2006 v anglickém originálu *The Boy in the Striped Pyjamas* a 66 týdnů byla nejprodávanější knihou v Irsku. Vyšla v 50 zemích. V Čechách kniha vyšla poprvé roku 2008 v nakladatelství BB art v překladu Jarky Stuchlíkové, téhož roku měl premiéru stejnojmenný film britského režiséra Marka Hermana. Roku 2017 kniha vydána v nakladatelství Slovart, rovněž jako její pokračování *Před sebou neutečeš* vydané v roce 2023. V románu *Před sebou neutečeš* je hlavní hrdinkou jednadevadesátiletá Gretel, sestra Bruna, která čelí dopadům své temné historie.

3.2.1 Děj knihy

Chlapec Bruno je synem jednoho z nacistických důstojníků, jehož povýšili na velitele a na rozkaz se s rodinou musí odstěhovat do Osvětimi. Bruno přichází domů v momentě, kdy mu služebná balí jeho věci a dům je vzhůru nohama. Nikam se stěhovat nechce a ani matka mu není schopna popsat důvody, proč tomu tak je. „*Myšlení je bohužel luxus, který si nemůžeme dopřát. Veškerá rozhodnutí za nás totiž dělá někdo jiný. Měli bychom si umět vybrat ze špatného to nejlepší.*“ (Boyne, 2020a, s. 20) Bruno ani jeho sestra Gretel, kterou nazývá Beznadějným případem, nevědí, čím se jejich otec živí, doma se o jeho práci nemluví. Proto se jim jen zatěžko chápe aktuální situace, kdy mají opustit svůj dům a přátele. Po přestěhování do Oušicu Bruno neustále porovnává jejich nový dům s milovaným domem v Berlíně, v němž se rád klouzal po zábradlí. V Oušicu nejenže nemá přátele, ale ani dům není tak zábavný. Se svou sestrou se špičkují jako typičtí sourozenci, až na jeden okamžik, kdy si ukazují své nové pokoje a výhledy z oken, ze kterých vidí na neznámý tábor. Pokládají ho za venkov do té doby, než jim přijde divné, co tam vidí za lidi. „*Každý z nich je oblečen do šedivého pruhovaného pyžama a na hlavě má čepici ze stejné látky.*“ (Boyne, 2020a, s. 39). Když se nešťastný Bruno baví s otcem, nařkne ho, že asi nepracoval nejlépe, když byl převelen na toto místo. Otec ho na to pošle, ať jde do svého pokoje, ale Bruno má na otce ještě jednu otázku, a to kdo jsou všichni ti lidé venku. „*Ti lidé...víš, to nejsou vůbec lidi,*

Bruno.“ (Boyne, 2020a, s. 51) Bruno se v Oušicu setkává i s novým poručíkem Kotlerem, jenž se velmi líbí jeho sestře Gretel. Poručík nazývá Bruna hoškem, ale pomůže mu sehnat pneumatiku, aby si mohl vyrobit houpačku. Bruno to ale s houpáním přežene a poraní si koleno. Naštěstí ho sleduje z okna Pavel, jeden z Židů pracujících jako pomocná síla v kuchyni. Pavel Bruna odnese a vysvětlí mu, že se nemusí bát, protože je lékařem. Proč lékař pracuje v kuchyni, se už Bruno nedozví, jelikož přichází domů jeho matka. Ta oběma vysvětlí, že otci řeknou, že mu koleno ošetřila ona sama. Bruno to chápe jako velkou nespravedlnost připsat si takto Pavlovy zásluhy.

Chlapec měl zákaz potloukat se kolem tábora, ale jako správnému průzkumníkovi mu to nedalo. Při jedné ze svých obchůzek narazí na smutného chlapce sedícího za plotem. Při společném seznámení Bruno zjistí, že se chlapec za plotem jmenuje Šmuel a pochází z Polska. Pro oba je překvapivé, že se narodili ve stejný den 15. 04. 1934. Bruno Šmuelovi závidí, že si může hrát s tolika dětmi. Ten mu ale vysvětluje, že si tam moc nehrají a vlastně není o co stát. Chlapci se spolu spřátelí a Bruno pravidelně Šmuela u plotu s ostatným drátem navštěvuje. V den otcových narozenin se pod dohledem poručíka Kotlera pořádá velká oslava. Bruno nadšením vykřikne, když vidí svého přítele Šmuela, že pomáhá v kuchyni. Šmuel mu vysvětluje, že potřebovali někoho s malýma rukama, kdo by mohl leštit úzké skleničky. V tomto okamžiku Brunovi dochází, že lidé, kteří žijí za plotem, vypadají zvláště nezdravě. Když se spolu chlapci baví, vtrhne do místnosti poručík Kotler a řve na Šmuela, jestli něco jedl nebo ukradl z lednice a proč se s Brunem vůbec baví, když to má zakázané. Šmuel odvětil, že Bruno je jeho přítel. Vtom se Kotler obrátil na Bruna, který ale Šmuelovo tvrzení ze strachu popřel. Brunovi došlo, co provedl, a tak běhal den co den k plotu, aby se Šmuelovi omluvil. Ten tam ale nebyl. Sedmý den viděl Šmuela už z dálky a spěchal k němu s omluvou. Židovský chlapec měl tváře samou podlitinu. „*Já se ti strašně moc omlouvám Šmueli, já se sám před sebou strašně stydím.*“ (Boyne, 2020a, s. 150)

Uplynul rok a Brunova matka se rozhodne, že se s dětmi vrátí zpět do Berlína. Bruno se na tento den připravoval. Šmuel Brunovi slíbil, že mu sežene stejné pruhované oblečení, aby si spolu mohli za plotem hrát a najít Šmuelova otce, který se pravděpodobně ztratil i s celou svou partou, s níž pracoval. V den odjezdu Šmuel splnil svůj slib. Bruno se s ním přišel rozloučit, podhrabal se pod plotem a převlékl se do pruhovaného oblečení. V táboře

ale není nic tak, jak si Bruno představoval, k tomu všemu se ještě rozprší. Chlapec je ale rád, že je vojáci ženou do místnosti, aby se nikdo nenachladil. Chytil svého přítele za ruku a řekl mu: „*Ty jsi můj nejlepší přítel, Šmueli, ty jsi můj nejlepší přítel na život a na smrt.*“ (Boyne, 2020a, s. 182) V tom okamžiku nastala tma a chaos, chlapci se neustále drželi za ruce, ať se stane cokoliv. Bruna už nikdy nenašli. Rodiče ho hledali všude. Až po roce, když se otec procházel kolem plotu, našel oblečení svého syna a díru v plotu. A tehdy mu došlo, co se vlastně stalo. Když ho pak po několika měsících odvedli vojáci jiné armády, bylo mu už vše jedno. (Boyne, 2020a)

3.2.2 Interpretace

J. Boyne údajně knihu psal necelé 3 dny od svého prvního nápadu a její úspěch zaznamenal díky několika oceněním. Ve dvaceti kapitolách vyprávěných autorským vypravěčem v er-formě pojednává o příběhu malého chlapce, jehož mládí je velmi odlišné od jeho vrstevníků, natož od vrstevníků na druhé straně plotu. Obálka prvního vydání s modrobílými pruhy vhodně evokuje titul knihy. Na novějších vydáních je na obálce vyobrazen chlapec s jablkem na hlavě s podtitulem – Co se to za tím plotem vlastně děje? Titul knihy může ve čtenáři evokovat židovského chlapce za plotem. V závěru knihy ale zjistíme, že onen chlapec v pruhovaném pyžamu není tak jednoznačný a může to být i Bruno. (Čeňková, 2016, s. 198). Pro dospělého čtenáře je zřejmé, že se nejedná o pyžamo, ale s největší pravděpodobností o vězeňský oděv. Děj knihy postupuje chronologicky s retrospektivními obrazy, kdy se Bruno ve vzpomínkách vrací zpět do Berlína ke svým přátelům, k prarodičům a do jejich bývalého milovaného domu. Ačkoliv děj není podle skutečné události a autor byl kritizován za shovívavé líčení tak hrozného místa, jako byla Osvětim (Mandys, 2013, s. 407), i tak z knihy můžeme pochopit, že velká událost popsaná jako návštěva Fíry je vlastně návštěvou Adolfa Hitlera s Evou Braunovou. Hlavním motivem je přátelství na život a smrt, kdy se nadsázka ze začátku knihy stává osudným naplněním. (Čeňková, 2016, s. 197) Neméně hodnotný je i motiv předsudků vůči druhým, kdy si dětská dušička nepoznamenaná předsudky dospělých dokáže podle svých preferencí utvořit přátele doslova na život a na smrt. Časoprostor pro román vybral J. Boyne autentické, a to Berlín, domov a místo Brunových vzpomínek. Dále je to osvětimský tábor, jež je v knize nazýván jako Oušic. Dodnes toto místo budí děsivé vzpomínky na hrůzy, jež byly páčány během

2. světové války. Reálné prostředí i čas může ve čtenáři evokovat skutečnost, že se jedná o skutečný příběh.

Postavy v románu nelze charakterizovat přímo, ale podle jejich chování. Hlavním hrdinou je Bruno, občas naivní chlapec malého vzrůstu. On i jeho rodina pochází z Berlína. Otcovo zaměstnání nezná, což umocňuje jeho zmatenost nejen ze stěhování do Oušicu, ale i jeho naivní nazírání na posláni otce v novém místě bydliště. Při prvním setkání se Šmuelem se dozvídá, co mají společného a co je odlišuje a že jsou skoro jako dvojčata. Většina dialogů v knize je mezi Brunem a ostatními postavami. Otázkou je, kdo je hrdinou tohoto románu. Oba chlapci byli vytrženi ze svého přirozeného prostředí a jsou nuceni se vystěhovat. Bruno žije v bohatství se služkami, Šmuel zase pod dohledem s dalšími tisíci lidí ve špině a pod dohledem krutých strážných. Co je především odlišuje, není národnost či aktuální úroveň žití, ale jejich nazírání na skutečnost. Bruno působí jako naivní dítě, jehož největší starost je, jak a kde si bude hrát. Šmuel pod tíhou hrůzných zkušeností má úplně jiné starosti a dívá se na svět jinak. Mezi chlapci kvůli tomu vzniknou občas rozpory, například když se dohadují o tom, zda je dobré být vojákem, nebo jakou pásku nosit, kde je patrné označování Židů a nacistů. Bruno má v tomto případě možnost výběru, uvažuje nad tím, jaké by to bylo kdyby, ale Šmuel nic takového nikdy nechtěl, a proto se mu Brunovy úvahy nezamlouvají. Urbanová (2018) Bruna přirovnává k Jidáši, když zapře u večere svého přítele.

Matka s otcem jsou poměrně rozporuplné postavy. Otec na jednu stranu miluje svou rodinu: „*Domov je přece tam, kde má člověk rodinu.*“ Zároveň ale ve stejném hovoru řekne Brunovi: „*Ti lidé....víš, to nejsou vůbec lidé Bruno.*“ V rodině se vyžaduje naprostá poslušnost. Jeho matka, Brunova babička, nesouhlasila s jeho prací a stavěla se proti nacismu. „*Vypadat dobře v uniformách. Jednoduše si ji navlečete a potom v ní pácháte všechna ta zvěrstva. Jak já se stydím.*“ (Čeňková, 2016, s. 196) Tento jev popsal i Phillip Zimbardo ve svém proslulém Stanfordském experimentu. Pokud je člověk vystaven extrémním podmínkám ve velmi krátké době, může změnit způsob svého chování. Ve své přednášce popisující Luciferův efekt – Jak se z obyčejných lidí stanou zrůdy nebo hrdinové, Zimbardo vysvětluje, že moc, situace ale i role dělají ze slušných lidí zrůdy. (Zimbardo, 2018)

Matka nový dům nenávidí stejně jako děti, ale zároveň si užívá přízeň mladého poručíka Kotlera, jenž je v knize pouze naznačena flirtováním, což mladší čtenář nemusí pochopit. Sám autor tvrdí, že kniha je určena pro všechny věkové kategorie. (Čeňková, 2016, s. 198) Motiv tajemství tak nalézáme nejen u matky, ale i u Bruna, jenž tajně chodí za Šmuelem.

Charaktery postav jsou dané i chováním k Brunovi. Poručík Kotler nazývá Bruna hoškem či mrňouskem, čímž mu dává najevo svou nadřazenost. Oproti tomu Pavel, Žid a bývalý lékař, jenž pomáhá v kuchyni a ošetřuje Brunovi ránu, mu říká mladý muži. Urbanová (2018, s. 189–194) zde toto popisuje jako symbol spojení křesťanství s židovskou tradicí, pomoc raněnému či trpícímu bez ohledu na etnikum nebo rasu. Bruno se vzteká i na služebnou Marii, před kterou mu ujede, že je otec blbec. Když je Marii okřiknut, že toto říkat nesmí, Bruno tomu opět nerozumí a pokouší se jí vysvětlit, že ani ona na takovém místě nemůže být spokojená. Marie mu ale řekne, že jí otec zachránil, poskytl střechu nad hlavou a jídlo, a když byla její matka nemocná a posléze zemřela, Brunův otec se o vše postaral a zaplatil i pohřeb. Zklamaný Bruno si myslel, že bude mít na své straně alespoň služebnou, ale jak zjistil, nemělo to smysl. Ačkoliv Marie ví, pro jakou rodinu pracuje, je si plně vědoma, že musí poslouchat nejen z vděčnosti, ale i ze strachu o svůj život.

Urbanová (2018) ve své publikaci srovnává dva příběhy, a to Bruna z Chlapce v pruhovaném pyžamu a Anne z knihy Deník Anne Frankové. Obě knihy předkládají čtenáři historické období 2. světové války a informují čtenáře o holocaustu. V případě Anne Frankové se jedná o reálný příběh, psaný formou deníku mladého děvčete, kdežto příběh Bruna je fikcí s reálným časoprostorem. Oba prostory v těchto knihách jsou mimetické, vzhledem k tomu, že Berlín, Amsterdam i Osvětim mají svou reálnou zeměpisnou polohu. Společná oběma hrdinům je i tematika okna, kdy se oba dívají na svět z této perspektivy a vnímají, co se kolem nich děje. Stejně je spojuje i tematika domova a rodinné harmonie, jež je u obou narušena.

Co se týče kontrastů, tak Anne si plně uvědomuje čas i prostor a byt v Amsterdamu je pro ni jen přechodné místo. Bruno si uvědomuje pouze to, že se musí odstěhovat z Berlína do Osvětimi. Oba prožívají nepříjemné pocity ze stěhování, přičemž Anne musí žít v omezeném prostoru bytu a Bruno se může svobodně pohybovat. Ačkoliv už ne tolik, jako

mohl dřív. Oba protagonisté nesmějí překročit určité hranice. U obou knih sledujeme podněcování čtenáře k hlubším úvahám o problematice formování identity, důležitosti přátelství a následků válečného běsnění. (Urbanová, 2018, s. 227–240)

3.2.3 Didaktický potenciál knihy

O historii obecně a válkách, jež zasáhly i našich dějin, by děti měly být informovány, a to takovým způsobem, aby to bylo úměrné jejich věku a aby si dovedly pod pojmem válečná literatura představit díla líčící válečné útrapy a dojmy z války. (Čeňková, 2016, s. 130) Při interpretaci této knihy je potřeba, aby byli žáci alespoň částečně seznámeni s historickým kontextem, aby pochopili všechny souvislosti. Potenciál knihy autorka této práce vidí nejen v přiblížení problematiky holocaustu, ale i v motivech soudu, smrti, tajemství, přátelství či podobnosti a kontrastu mezi oběma chlapci. Na jednotlivých motivech lze žákům předvést, jak číst mezi řádky a vnímat důležitá velká témata, jež se autoři dětské literatury snaží žákům přiblížit. Důležité pro žáky je uvědomit si, že národnostní či etnická nenávisť a rasová nesnášenlivost nejsou člověku vrozené. (Urbanová, 2018, s. 189–195)

I v tomto titulu autor zmiňuje Československo, a to z úst Šmuela, když Brunovi jmenuje, že jsou v táboře lidé nejen z Polska, ale například i z Československa. Čtenáři může tento výrok opět přiblížit naši ponurou historii, že i Češi toho všeho byli součástí. (Boyne, 2020a, s. 121)

3.3 Chlapec na vrcholu hory

Román, jenž je zářným příkladem toho, že bychom se z historie měli poučit. Hlavním tématem je podobně jako v Chlapci v pruhovaném pyžamu 2. světová válka. Boyne opět ukazuje následky války a to, jak se mohou propat nejen do osudů lidí, ale i do jejich charakteru. Oproti Chlapci v pruhovaném pyžamu se autor v tomto titulu dotýká smrti napřímo, čímž umocňuje zážitek z knihy. Kniha byla vydána v roce 2015. Z anglického originálu *The Boy at the Top Mountain* ji v roce 2017 přeložil Petr Štádl. Stejně jako předchozí knihy vyšel román ve vydavatelství Slovart v edici Brio.

3.3.1 Děj knihy

Pierrot Fischer žije v Paříži se svým otcem Wilhelmem a matkou Émilií. Jako dítě musel být Pierrot svědkem otcových záchvatů vzteku a pití alkoholu. Otec byl v 1. světové válce, což ho poznamenalo natolik, že své psychické potíže utápěl v alkoholu a nezdědka vztáhl ruku i na maminku. Poté, co otec rozmlátil téměř veškeré nádobí v bytě a uhodil maminku, se po něm slehla zem. Za pár dní zjistili, že spadl pod vlak. Chlapci byly čtyři roky, když zůstal s maminkou sám. Ta dostala po otci práci číšnice a tři roky se jim žilo dobře. Kolem roku 1936 Émilie onemocněla a začala vykašlávat krev. Netrvalo dlouho a musela být hospitalizovaná v nemocnici, kde ji Pierrot držel za ruku až do její smrti. Záhy se ze sedmiletého chlapce stává sirotek. Pierrota i jeho malého psíka D'Artagnana se na chvíli ujme sousedka, dobrá rodinná přítelkyně paní Bronsteinová. Ta má ještě syna Anshela, který je hluchoněmý. S Pierrotem jsou velmi dobří přátelé a vytvořili si spolu speciální znaky pro své přezdívky. Pierrot byl pes, podle Anshela byl vlídný a věrný, a Anshel byl liška, protože byl údajně nejchytřejší ze třídy. Anshel se chtěl stát spisovatelem a jediným, kdo četl jeho povídky, byl právě nejlepší přítel Pierrot.

Paní Bronsteinová neměla moc finančních prostředků a Židům v Paříži se nelehko žilo. Při jednom z rozhovorů s přítelkyní Rúth se ženy zmínily, že je Pierrot gój. Ten nesměl s rodinou Bronsteinových chodit do synagogy ani nosit jarmulku. Když mu madam Bronsteinová oznámila, že s nimi nemůže zůstat, Pierrot si myslel, že je to právě kvůli tomu, že je gój, ačkoliv sám moc nevěděl, co to znamená. „*To proto, že nejsem Žid, vidíte? Nemáte ráda góje a nechcete, aby u vás gój bydlel.*“ (Boyne, 2017a, s. 31) Než odjel, slíbil Anshelovi, že si budou každý týden psát.

Chlapcova cesta dál vedla do sirotčince sester Durandových v Orléans. V sirotčinci se Pierrot setká se šikanou od staršího chlapce Huga, který je v sirotčinci už jedenáct let. Když skončí Pierrot na ošetřovně, slečna Durandová mu oznámí skvělou zprávu, že ho chce adoptovat jeho vlastní rodina. Paní Bronsteinová vyhledala v bývalých matčiných věcech kontakt na otcovu sestru, která žila v Rakousku a mohla by se chlapce jako jediná žijící příbuzná ujmout. Po cestě do Rakouska za tetou Beatrix se opět setká se šikanou ze strany chlapců, již jsou členy Hitlerjugend a cestují společně s Rottenführerem Kotlerem.

Pierrot se ocitá na vrcholku hory, na Berghofu, v rezidenci Adolfa Hitlera. Tady chlapec získá nové oblečení a poněmčené jméno Pieter, které bude pro jeho setrvání v sídle bezpečnější. Chlapec se brzy seznámí se samotným Adolfem Hitlerem, hraje si s jeho psem a povídá si s ním o válce. Dokonce dostane od Führera dárek, uniformu Hitlerjugend. V osmi letech chlapec přečetl Hitlerův Mein Kampf, dostal knihu Henryho Forda Mezinárodní Žid – Světový problém a celkově trávil s Hitlerem poměrně dost času různými hovory, ze kterých nebyla teta Beatrix vůbec nadšená. „*Po tom klukovi, který sem kdysi přišel, už není ani památky. Úplně se změnil. Stává se jedním z nich. Každým dnem se jim podobá víc a víc.*“ (Boyne, 2017a, s. 162) Šokovaná teta Beatrix nepoznává svého synovce a zajímá se jí jeho změna chování.

Chlapec změnil své chování i vůči zaměstnancům sídla, spolužákům i tetě Beatrix. Na Štědrý den chystá Hitlerův řidič Ernst s tetou Beatrix spiknutí. Chtějí vůdce otrávit štólou s jedem. Pieter byl ale svědkem Ernstovy spiklenecké schůzky a vše na něj Hitlerovi řekl. Události nabraly rychlý spád a Pieter jen viděl z okna, co se kvůli němu stalo. Ernst i teta Beatrix byli oba zastřeleni. Jeho vinou. Nejdříve tomu nerozuměl, proč i teta, ale pak uznal, že byla zrádkyně a ti musí být potrestáni. Pieter se chová povýšenecky k personálu, Anshelovy dopisy už ani nečte a rovnou je vyhazuje nebo pálí. Při schůzkách, jež Hitler pořádá, mu dělá zapisovatele a je tak svědkem i rozhovoru o konečném řešení židovské otázky.

V den Eviných narozenin se do Berghofu sjeli nejbližší přátelé Adolfa Hitlera a jeho družky. Pieter si na tuto událost pozval spolužačku Katarinu s otcem. Ta nebyla z návštěvy nadšená a dávala to Pieterovi najevo. Odmítavý postoj spolužačky se mu nelíbil a v okamžiku, kdy ho odmítla políbit, se jí pokusil znásilnit. Vše zastavila služebná Emma. „*Ještě jednou na tu chuděru mákneš a podříznu ti hrdlo od ucha k uchu. Je mi jedno, co se mnou pak bude.*“ (Boyne, 2017a, s. 213)

Až v šestnácti letech Pieter procítl. Když zjistil, co se s Židy v Evropě děje a pochopil, proč nesměl mluvit o svém příteli. O nešťastné události s Katarínou a Emmou se chlapec opět svěřil Hitlerovi. Emmu pak odvezli bůhví kam a ani Katarínu s jejím otcem už nikdy neviděl. „*Co Holzmannovy potkalo?*“ „*Ty jseš ten chlapec, co žije tam nahoře, vid’? To ty jsi je potkal.*“ (Boyne, 2017a, s. 217)

Blížil se konec války a Berghof opustili téměř všichni zaměstnanci i samotný Hitler. Zůstala poslední Herta, jež Pieterovi vyčetla jeho viny. Nakonec v domě zůstává chlapec sám do té doby, než ho najdou vojska spojeneckých armád. Ta ho odvezou do tábora Goldene Meile u Remagenu a zařadí ho do kategorie ozbrojené nepřátelské síly. Pieter předstíral hluchotu a své zážitky musel psát do zápisníku. V táboře se dozvěděl, co se stalo s blízkými Adolfa Hitlera. Docházelo mu, že je vinen. Po propuštění zůstal bez domova. V Paříži uviděl v knihkupectví knížku svého bývalého přítele Anshela a hned si vzpomněl, že se chtěl stát spisovatelem. Pieter ho vyhledal a chtěl mu vyprávět svůj příběh. Ten jen poslouchal a zapisoval příběh chlapce, jenž byl z povahy hodný a slušný, ale zkazila jej moc. (Boyne, 2017a)

3.3.2 Interpretace

Chlapec na vrcholu hory, román, jenž sleduje dětství a dospívání chlapce z francouzsko-německé rodiny během 2. světové války. Na obálce knihy je hora s červeným pozadím doplněná o ostnatý drát. Titul knihy podobně jako v *Chlapci v pruhovaném pyžamu*, nás informuje o tom, že bude hlavní postavou zřejmě opět chlapec. Kniha je rozčleněna do čtrnácti kapitol, které autor rozdělil do tří částí a závěrečného epilogu. Jednotlivé části se věnují časovým úsekům v období let 1935–1945. První část mapuje dětství Pierrota do jeho sedmi let, druhá část – období, kdy je Pierrot ve věku 8–12 let, a třetí část je situována do doby, kdy chlapec dospívá, ve věku mezi lety 13–16 let. V epilogu je Pierrot dospělý. Boyne zvolil opět vyprávění formou er-formy autorským vypravěčem v kombinaci s personálním vypravěčem v momentě, kdy je na příběh nahlíženo očima hlavního hrdiny. V závěrečném epilogu příběh vypráví postava Anshela poté, co mu Pierrot sdělí svůj životní příběh. Autor používá pro zrychlení děje a rytmizaci postupy podobné filmovým střihům.

Pierrot, později Pieter je poznamenán nepříjemnými zážitky z dětství. U otce vidí alkoholismus a násilí páchané na matce. Oba rodiče mu zemřou v brzkém věku a on se musí podřizovat pravidlům židovské rodiny. Zažije šikanu a sám se pak téměř dopustí násilí na své spolužačce. Vidíme u něj nejen proměnu dospívání, ale i změnu povahy z hodného francouzského chlapce v německého mocí posedlého Pietera, čemuž napomáhá i nošení uniformy a důležitost, kterou mu dává samotný Adolf Hitler. O jeho vzhledu víme pouze to,

že se jedná opět o malého chlapce, a to nejen vzhledem, ale i věkem. O jeho charakteru se dovídáme z promluv a dialogů, které vykreslují jeho charakter.

Pro dětství hlavního hrdiny vybral autor prostředí Francie, konkrétně Paříž a posléze sirotčinec v Orléans. Od sedmých Pierrotových narozenin se příběh odehrává v Rakousku v Berghofu, sídle Adolfa Hitlera. Alpská krajina je iniciačním místem. Na příkladu paralelních vztahů na úrovni poznání a konání, zkušeností a podobností stojí syžetová struktura Boynova románu. V textu jsou četné dialogy, jejichž účastníkem je sám Pierrot. Případně je svědkem jiných hovorů, jako v případě paní Bronsteinové a její přítelkyně nebo Ernstovy tajné schůzky o spiknutí s cizím mužem nebo s tetou, jež se jim stane oběma osudnou.

V textu najdeme opět intertextovost a zmínky známých děl, jako je Emil a detektivové, kniha, jež dostane Pierrot od sester Durandových na cestu vlakem. Dále to je *Muž se železnou maskou*, *Gulliverovy cesty* či narážka na knihu *Olivera Twista* od sester Durandových. „*A pak je tu ten šílený Angličan Dickens, který nám všem svými romány poškodil pověst.*“ (Boyne, 2017a, s. 39)

Autor přibližuje čtenáře k časoprostoru reálnými postavami dějin, jakými jsou Adolf Hitler, Eva Braunová, Heinrich Himmler, Joseph Goebbels nebo například vévoda a vévodkyně z Windsoru. Čtenář tak může nabýt dojmu, že se nejedná o fikci, ale o realistický román. Naopak onu fiktivnost nám potvrdí setkání s Brunem a jeho rodinou, s nimiž jede stejným vlakem. (Urbanová, 2018 s. 196–205)

3.3.3 Didaktický potenciál knihy

Hlavním tématem je válka. Opět i zde z pohledu dospívajícího chlapce. Můžeme knihu využít jako ukázkou antisemitismu, manipulace, viny, šikany, sexuálního obtěžování či porušení morálních zásad. Kniha ukazuje, jak se pod vlivem moci může změnit charakter člověka a jak může prostředí a kulturní pozadí působit na mentalitu jednotlivce. (Urbanová, 2018)

Stejně jako v *Chlapci v pruhovaném pyžamu* i zde máme symbol uniformy a moc, jež s jejím nošením souvisí. „*Protože ten, kdo ji nosí, má pocit, že může, co chce. Může se k ostatním chovat, jak by v obyčejných šatech nikdy nemohl. Límce, pláště,*

holínky...Uniformy nám umožňují vybijet si krutost, a nemít pocit viny.“ (Boyne, 2017a, s. 89)

Hlavní hrdina příběhu předčasně dospívá, v Hitlerovi vidí svůj otcovský vzor a mění se z francouzského chlapce v nacistický produkt. Stejně jako motivy výše můžeme výukové lekce směřovat k rodině. Témata jako úmrtí rodičů nebo sirotčinec, můžeme využít ve srovnání s dalšími tituly, jež jsou uvedeny v knize. Nebo pocit svědomí a viny, kdy Pierrot vlastním přičiněním přijde o poslední příbuznou. Stejně tak i jako hodnota přátelství, jež si Pierrot uvědomí až téměř v dospělosti, kdy vyhledá svého přítele z dětství.

3.4 Kromobyčejná pouť Barnabyho Brocketa

V roce 2012 vyšla kniha v anglickém originálu pod názvem *The Terrible Thing That Happened To Barnaby Rooket*. V českém překladu Petra Štádlera vyšla v nakladatelství Slovart v roce 2017. Ilustroval ji Oliver Jeffers. Román upozorňuje na předsudky a stereotypy v oblasti jinakosti a také na to, jak se s nimi hlavní hrdina vypořádá a hlavně, že není jediným na světě, jenž má v této oblasti trable.

3.4.1 Děj knihy

Opět příběh malého chlapce, tentokrát ze Sydney, jehož životní cestu můžeme sledovat už od narození. Jeho rodiče byli oba právníci, otec Alistair se věnoval závěťm, matka Eleanor se specializovala na nemovitosti. Vzhledem k tomu, že měli oba smysl pro pořádek, výchování a normální věci, stali se manželé. Následující rok se jim narodil chlapec Henry, přičemž porod Eleanor byl kultivovanou záležitostí bez křiku a pláče. Tři roky na to se Brocketovým narodila dcera Melanie. Oba sourozenci byli normálními spořádanými dětmi. Třetí dítě se rozhodlo, že přijde na svět o půlnoci, což Eleanor považovala za velmi nepovedené, vzhledem k tomu, že budou zaměstnanci nemocnice muset zůstat kvůli ní vzhůru. Co ale nikdo nečekal, bylo Barnabyho vzpírání se gravitačnímu zákonu. Když dorazili domů, Alistair se snažil vzniklou situaci popsat sourozencům takto: „*Váš bratříček je trochu jiný než my ostatní. Určitě je to jen dočasné, ale je to dost nepříjemné. Hlavně na něj necivte, ano? Když uvidí, že to vzbuzuje pozornost, bude šaškovat dál.*“ (Boyne, 2017b, s. 16)

Rodina Brocketových se musela přizpůsobit tomu, že jejich nejmladší syn není normální, ale je neobyčejný a létá. Museli přizpůsobit dům tak, že na strop otec přibil matrace, aby se chlapec vždy nepraštil do hlavy. Rodičům se nelíbilo, jakou má jejich syn bílou pleť a oba se shodnou na tom, že by měl trávit více času na sluníčku. Oba se s ním ale odmítají ukazovat na veřejnosti. Matka nakonec svolila a šla vyvenčit nejen jejich psa Kapitána W. E. Johnse, ale na vodítko připnula i Barnabyho. Bohužel se matka po cestě potýkala s nepřátelskými pohledy kolemjdoucích a ze situace je zoufalá. „Tak takhle to teď bude, paní Brocketová? *Takže naše Sydney, nejúžasnější město na světě, kleslo takhle hluboko?*“ „*Pokud létá jedno, určitě létají i další a zanedlouho už tyhle stvůry obsadí celé Sydney.*“ (Boyne, 2017b, s. 35)

Aby se Barnabymu dostalo vzdělání, přihlásili ho rodiče do Akademie pro nechtěné děti. Zde se seznámí s Liamem, chlapcem, kterému u zápěstí končí paže a místo dlaní má dva ocelové háky. Chlapci se navzdory svým handicapům skamarádili a Liam Barnabymu dokonce zachránil život, když škola začala hořet a on zůstal přivázaný k židli. Barnaby pak musel chodit do normální školy. Aby působil jako normální dítě, matka mu vyrobila batoh s pískem, který chlapce držel při zemi, což mu dělalo velké potíže, ale také ho poměrně bolelo v uších. Když byli se školou na exkurzi u Harbour Bridge, Barnaby se stal desetimiliontým člověkem, který vylezl na tento most. Rodičům na dobré náladě nepřispělo ani to, že se Barnaby vznášel v přímém přenosu. „*Podívej, jakou jsi nám přinesl nevítanou pozornost. Kolikrát ti to musíme opakovat? Vždycky jsem chtěl jen vést normální život, mít normální rodinu a normální děti. A pak přijdeš ty a všechno zkazíš.*“ (Boyne, 2017b, s. 60) *Bud' budeš konečně normální, nebo s tím tvým sobectvím jednou provždy skončujeme sami.*“ A tak i udělali. Rodiče se dohodli, že už synovo létání a nadměrnou pozornost nebudou snášet a při procházce mu matka nůžkami probodla batoh s pískem. Barnaby letěl dle slov rodičů odplout do neznáma a najít štěstí. Jak později chlapec zjistil, byla to ta nejlepší věc, kterou mohla jeho matka udělat. Jeho první zastávka byla nad Barcelonou, kde ho zachytily dvě dámy v balónu, Ethel a Marjorie. Snažily se chlapci vysvětlit, že i je zavrhli rodiče, protože jsou jiné, podobně jako dívku Palmiru její otec. „*Chtěla jsem jenom říct, že když se tvoje představa o tom, co je normální, neshoduje s představou někoho jiného, ještě to neznamená, že jsi divný.*“ (Boyne, 2017b, s. 82) Odcestoval s nimi v balónu do Brazílie, kde ženy vlastnily kávovou farmu. Barnaby se ale po pár dnech rozhodl vrátit domů, od Ethel

a Marjorie dostal letenku zpět do Sydney a od Palmiry knížku povídek o dobrodružství Sherlocka Holmese. Po cestě ve vlaku usnul a místo na letišti v Riu de Janeiru se ocitl v New Yorku. Než se nadál, zloděj mu ukradl batoh naplněný kávou, kterým ho ženy vybavily, aby někam zase neuletěl. Chlapec opět stoupal vzhůru tentokrát podél Chrystlerova mrakodrapu, kde ho zachytil Joshua, umývač oken. Barnaby zjistil, že Joshuu také zavrhl rodina a žije sám ve skromném příbytku. Joshua není jen umývačem oken, ale ve volném čase tvoří nádherná umělecká díla. Barnaby si ihned vzpomněl na Vincenta, chlapce, jehož také zachránily Marjorie s Ethel a který má v New Yorku svou galerii. Záhy se z Joshuy stal umělec, prodal všechna svá díla a dostal se až na přední stránky novin. To vše díky Barnabymu. Aby se Barnaby mohl vrátit domů, musel se vlakem dostat do Toronta. Ve vlaku se setkává s Charlesem, mužem s jizvenou tváří, a dozvídá se i jeho příběh, kdy ho zavrhl rodiče, poté co měl zohavenou tvář kvůli požáru, jež způsobil v matčině ateliéru. Rodiče se od něj distancovali do té doby, než se stal slavným uměleckým kritikem, to už bylo ale pozdě. Než Barnaby odletěl z Toronta domů, tak se chtěl podívat na fotbal. Jak už tomu ale bylo zvykem, i zde se mu podařilo z fotbalového stadionu uletět. V letu ho zachytil bývalý principál cirkusu, jenž byl sběratelem zvláštních lidí. Celému souboru říkal Obludárium. V Obludáriu byl chlapec s ploutvemi místo rukou, siamská dvojčata, paní, která mluví od konce věty, dívka, jež se vypaří vždy, když kýchne, ale i jeho přítel Liam. Se souborem „oblud“, jak jim principál Hosenson říkal, odcestovali do Dublinu, kde demonstrovali studenti za jejich propuštění. Spolu s bohatým mužem Stanleyem Groutem se jim podařilo všechny ze spárů principála zachránit. Barnaby se tak vydává se Stanleyem na cestu do Afriky. Starší muž se Barnabymu svěří, že mu zbývají poslední měsíce života a ty si chce náležitě užít.

I z Afriky chlapec uletí, ale tentokrát se mu podaří letět až do mezivesmíru, kde ho chytí astronauti. Ti ze začátku nechtěli jeho historce věřit. Až jedné z astronautek dojde, že by jeho létání mohlo mít co do činění s kompresí vzduchu, a to především když ho na zemi bolí v uších. Doporučí Barnabymu, aby po přistání na Zem navštívil lékaře. Astronauti posléze vypráví zase své příběhy, jak si jejich rodiče přáli mít z nich právníky, profesory matematiky, fotbalové útočníky německé reprezentace, úspěšné pokračovatele v budování rodinné farmy apod. Jen George sklopil zrak a řekl, že se chtěl stát astronautem, protože mu

bylo smutno, jelikož rodinu nemá. „*Co já bych dal za trable téhle bandy.*“ (Boyne, 2017b, s. 16)

Malý vesmířan, jak po přistání vesmírné lodi Barnabyho nazývali, se stal senzací a ihned putoval k lékaři, kde byl podroben několika testům. Další den na to se měl setkat se svou rodinou, z čehož měl velké obavy. Poslali ho pryč, a ačkoliv se při svém cestování hodně naučil, tak létat nepřestal. Při shledání jsou rodiče na rozpacích a upozorňují svého syna, že pokud se chce vrátit domů, musí přestat s tím poutat na sebe neustále pozornost, protože jejich rodina je normální. Lékařka zjistila, že má Barnaby v uších opačně kanálky, a proto se vzpírá gravitačnímu zákonu, což by se dalo vyřešit jedinou operací, po níž by přestal létat. Brocketovi tuto zprávu vítali s nadšením. „*Kdy nejdřív ho můžete operovat? Nemáme vám ho hned podržet? Určitě by ani nepotřeboval umrtvení, je to houževnatý kluk. Ten něco snese.*“ (Boyne, 2017b, s. 225) Barnaby ale nechce být normální, chce být sám sebou, takovým, jaký se narodil. Odváže popruhy a se svým milým psíkem uletí střešním oknem pryč z nemocnice vzhůru za novým dobrodružstvím, hrdý na to, že je jiný.

3.4.2 Interpretace

Kromobyčejná pout' Barnabyho Brocketa. Z titulu knihy je patrné jméno i příjmení hlavního hrdiny, ale i potenciální předpověď toho, že se bude jednat o dobrodružný román. Obálka zobrazuje chlapce, který létá nad městem a kterého ze země sleduje malý pes. Příběh je vyprávěn v er-formě, ve dvaceti šesti kapitolách, doplněný o ilustrace přibližující čtenáře k příběhu. Děj postupuje chronologicky, můžeme zde najít i retrospektivní pasáže, kdy Barnaby vzpomíná na onu nešťastnou událost, kdy mu matka propíchlá batoh a on uletěl. Dále nás autor ve dvou kapitolách seznamuje s dětstvím obou rodičů, kdy můžeme pochopit jejich touhu být normální a nevyčnívat z davu. Rodiče Alistaira chtěli, aby byl filmovou hvězdou, matka Eleanor z ní zase chtěla mít malou Miss Beacon Hill. Můžeme jen předpokládat, že chtěli alespoň v dospělosti nevyčnívat z davu, a že to samé chtěli i po svých dětech. Dokonce nechávají Barnabyho trpět, když se mu těžko chodí s batohem plným písku, jen aby nepřitahoval pozornost svým létáním. Děj knihy začíná kapitolou Úplně normální rodina, kde zjišťujeme, jak probíhalo podivné seznámení rodičů. I když byli oba rodiče vesměs velmi podobné osobnosti, také fakt že matka zdělila kapesníčky s vyrytým

monogramem E. B., byl pro ni jasnou volbou, aby si zvolila za muže někoho s příjmením od písmene B.

Barnabyho pout' započíná už narozením, kdy se jako malé miminko vznáší. V úvodu je ve zkratce shrnuto jeho problematické dětství a odmítavý postoj rodičů a veřejnosti. Z nepochopitelných důvodů rodiče nechají syna uletět. Mohli bychom to charakterizovat jako štěstí v neštěstí, jelikož touto událostí teprve začíná to pravé Barnabyho dobrodružství, díky němuž měl šanci se seznámit a poznat spoustu lidí a procestovat svět. Chlapec je milý a zlobí rodiče pouze tím, že létá. Jelikož je jiný, u ostatních lidí, jež potká, se nad jejich jinakostí nepozastavuje a komunikuje s nimi jako sobě rovnými, i když se často jedná o dospělé. Dokonce aniž by si toho byl někdy vědom, pomáhá změnit smutný osud některých vedlejších postav. Pro časoprostor Boyne vybral reálné místo i čas, a to současnost v australském Kirribilli. Když je Barnabymu osm let, začíná jeho pout'. Zde můžeme zaznamenat intertextovost, kdy je jeho dobrodružná cesta přirovnávána k *Cestě kolem světa za 80 dní* od J. Verna. Stejně tak si můžeme všimnout Barnabyho záliby ve čtení knih, jejichž motivy jsou zaměřené na sirotky a jejich životní příběhy. (*Oliver Twist, Jane Eyrová, Pravidla moštárny nebo Dopisy domů.*) Stejně jako v poslední zmíněné knize Barnaby rodičům posílá z navštívených míst pohledy, které je ve zkratce informují, kde se chlapec aktuálně nachází a že se chystá domů. Při své pouti Barnaby navštíví Brazílii, New York, Toronto, Dublin, Afriku, a dokonce i mezivesmír.

Hlavním motivem je jinakost. Už z názvu titulu kromobyčejná pout' usoudíme, že se bude jednat o neobyčejnou cestu. Tu můžeme přirovnat nejen k cestování, ale i k Barnabyho vnitřní cestě k poznání toho, že na světě existuje spousta nenormálních lidí a není to nic neobvyklého, naopak to daným lidem dalo do života spokojenost a privilegia, jež normální rodiče mít nikdy nebudou. Boyne téma jinakosti vyložil po svém. V jiných knihách s tematikou jinakosti či handicapu se setkáváme se šikanou ze strany dětí (např. *Útěk Kryšpína N.* od Ivony Březinové). Zde se nikdo z dětí nepozastavuje nad Barnabyho létáním, dokonce ani jeho sourozenci. Berou danou situaci, tak jak je. Ovšem dospělí, rodiče, sousedé či principál Hosenson dávají Barnabymu velmi často najevo, že je nezvykle jiný. Během své pouti chlapec myslí na své rodiče a chce se k nim vrátit domů, dokonce i po tom, jak se k němu chovali a co mu udělali. Jen jednou zaváhá, zda i oni uvidí rádi jeho. (*Boyne, 2017b*)

3.4.3 Didaktický potenciál knihy

Knihy o Barnabym ukazují malým i velkým čtenářům problém jinakosti, na který je často ve společnosti nahlíženo jako na handicap. Osoby s různou odlišností od normálu bývají šikanované a v kolektivu neoblíbené. Boyne se snažil tuto jinakost malého chlapce ukázat jako výhodu v tom, že i když je člověk jiný než ostatní, i tak může nalézt přátele, jež se potýkají s podobným problémem. Že na světě není jediný, ale existuje spousta jiných lidí, kteří se odlišují. *A kdo tvrdí, že oni jsou normální? Bylo normální propíchnout osmiletému klukovi batoh a poslat ho čertvíkam? Bylo vůbec normální být v jednom kuse tak...normální?* (Boyne, 2017b, s. 233) Autor ukázal i na slabost rodičů, kteří o sobě tvrdili, že jsou normální, mají normální práci a rodinu a za Barnabyho jinakost se styděli. On ale sám usoudil, že to, co mu udělali, normální nebylo. Barnaby je na konci knihy hrdý na to, jaký je, a změnit se nechce, protože jen díky tomu, prožil tolik zážitků. Chlapec se naučil přijmout sám sebe, takový, jaký je. *Chlapec připravený poznávat nové lidi. Chlapec toužící po nových dobrodružstvích. A hlavně chlapec hrdý na to, že je jiný.* (Boyne, 2017b, s. 237) Knihu bych doporučila i dospělým čtenářům, protože jinakost, odmítnutí rodiny a setkávání s lidmi, kteří vyčnívají z davu, můžeme potkávat dnes a denně a je důležité je umět pochopit a neodsoudit podle vzhledu dřív, než je poznáme.

3.5 Noe na útěku

Knihy v anglickém originálu *Noah Barleywater Runs Away* vyšla v roce 2010. Ve slovenském překladu *Noe na úteku* od Aleny Redlingerové vyšla kniha roku 2011 ve vydavatelství Slovart v Bratislavě. Jako předchozí knihy Johna Boyna i tuto ilustroval Oliver Jeffers. Knihy upozorňují na předsudky a stereotypy v oblasti jinakosti. To, jak se s nimi hlavní hrdina vypořádá a hlavně, že není jediným na světě, jenž má v této oblasti trable. V českém jazyce kniha prozatím vydána nebyla.

I v tomto románu se Boyne dotýká velkých témat a hodnot, jež mohou být pro mládež přínosné, ale trochu jiným způsobem než v knihách předchozích.

3.5.1 Děj knihy

Noe je osmiletý chlapec, který je nespokojený sám se sebou. Podle něj nic pořádného za osm let nedokázal na rozdíl od jeho spolužáků, a tak se rozhodne utéct z domova. Během

svého útěku dostane hlad a chce utrhnout dvě jablka z velmi zvláštního stromu. Nakonec se mu to podaří, ale obě při útěku ztratí. Následující den je zpráva o jeho krádeži otištěná v místních novinách, kde ho lidé poznají, a tudíž musí utíkat pryč. Při svém útěku potkává osla a jezevčíka, kteří se s ním dají do řeči a vyprávějí mu o zajímavém stromě. Až najednou se před ním objeví velmi pěkný neobyčejný dům. Neváhá a jde se podívat dovnitř. Tam ho okouzlí dřevěné loutky stojící kolem dokola, které se k němu po chvíli začínají sbíhat a šeptat podivné věci. ... Ocitl se v hračkářství.

Nečekaně se před ním objeví starší muž, jenž v domě bydlí a vyřezává všechny ty krásné loutky ze dřeva. Seznamuje Noema se svým domem a zvláštními věcmi, jako je například budík či pohyblivá podlaha. Muž Noemu vypráví i o stromu, který zasadil jeho otec, a Noema tím fascinoval. Starý muž byl velmi bystrý a vydedukoval, že chlapec má ještě mokré boty a musel odejít z domu v brzkých ranních hodinách. Nabídne mu tedy, že se s ním rozdělí o oběd a přitom říká, jak vyřezává loutky, že mu vždy vyjde úplně jiná, než chtěl. Ukáže také chlapci svou truhlici, v níž má speciální loutky, o kterých mu bude vyprávět.

První loutka byla paní Shieldsová, učitelka starého muže. Ten Noemu vyprávěl o svých útrapách ze školy. Nejdříve ho nikdo nechtěl nechat k sobě sednout, až na chlapce Jaspera, který byl už tak sám dost otlučený. Starý pán ale tohoto chlapce záhy vystřídal a stal se sám obětí šikany. Muž se Noema ptá, jestli neutekl z domova také kvůli šikaně. Ten jeho domněnku vyvrátí a sám se přizná, že se trochu posmívá chlapci, který u nich ve třídě ráčkuje. Druhou loutkou byl pan Wickle, muž v běžeckém úboru. Starý pán už se nenechal spolužákem šikanovat, a dokonce mu dal i pár do nosu, když se ohradil, že nemá maminku. Při běhu jeho učitel zjistil, jak je nejen rychlý, ale i že má velmi silné nohy a zvládne hodně sportů. Nejraději běhal, a tak se z něj brzy stal nejslavnější sportovec.

Starý muž se snažil dostat z Noema informace, proč utekl a začal se ho vyptávat na rodiče, zda nejsou zlí nebo zda ho někde nezavírají, když od nich utekl. Chlapec jeho otázky vyvrátí, a naopak mu vypráví o své mamince, jak je skvělá a samé překvapení. Jednou mu dokonce vyrobila soukromou pláž. Nikdy před tím by jeho maminka nic takového neudělala. Ale poslední dobou plánovala čím dál víc výletů. Starý muž vyprávěl Noemu, že také jednou opustil svého otce, když si ho pozval princ, aby mu ukázal své běžecké schopnosti. Loutka

prince tak byla další, o které vyprávěl. Starý pán se neustále vyptával, zda Noema už doma neshánějí. Ten jen sklonil hlavu a pověděl opět příběh s maminkou, kdy ho nečekaně vytáhla ze školy, což nikdy neudělala, a vzala ho do lunaparku, kde se jí ale udělalo nevoľno. Maminka byla dlouho pryč. Když se konečně vrátila, i když by dle jejích slov neměla, vytáhla Noema z postele, aby viděl něco krásného. „*Kdo neviděl nad lesem vycházet slunko, tak nežil. „Když do budoucna uvidíš vycházet slunce, možná si na mě vzpomeneš.“* (Boyne, 2011, s. 146) Starý pán mu na to odpověděl: „*Člověk je velmi osamělý, když musí opustit ty, které miluje*“ (Boyne, 2011, s. 147)

Loutka pana Quakera, hledače talentů pro olympiádu se Noemu moc líbila. Starý muž vyprávěl, jak jel na olympiádu a opět slíbil otcí, že se brzy vrátí. On však cestoval po Evropě do té doby, než mu přišel dopis se zprávou, že jeho otec umírá. Starý muž pokračoval ve vyprávění svého životního příběhu, když se Noe podíval na další loutku, pana doktora Wingse. Ten na něj čekal doma, když tam po obdržení dopisu spěchal. Bohužel otce už živého nezastihl. Nestihl to jen o pouhou hodinu. Doktor mu vyčetl, že otec zestárl a onemocněl a on mu přitom slíbil, že se hned po olympiádě vrátí. Nakonec byl ve světě celých deset let, což si ani sám neuvědomoval. Noe by chtěl starému pánovi povědět tajemství, ale najednou uviděl, jak se starému muži prodlužuje nos. Nikdy mu nešlo vyrobit loutku jeho samotného, vždy se proměnila v něco jiného. Noe potom, co si vyslechl příběh starého muže, se odhodlal vrátit domů, kde ho už otec vyhlížel, aby šli společně za maminkou.

Starý muž zůstal sám v domě a přemýšlel nad tím, proč se chtěl stát chlapcem a mužem a nezůstal loutkou. Začal vyřezávat opět loutku jeho samotného a najednou z ničeho nic se mu to podařilo, konečně vyřezal sám sebe. Pinocchia.

V den Noemových osmnáctých narozenin na chlapce čekal dárek od neznámého dárce. Bylo to dláto a klíče od hračkářství, kde před deseti lety strávil trochu času se starým mužem. Aniž by si na něj vzpomněl, zřídili si s otcem malou dílnu na práci se dřevem na výrobu hraček. Pinocchiovo hračkářství pak patřilo k nejlepším obchodům v okolí. Všechny známé loutky si Noe ponechal na polici a stejně tak chtěl udělat i s loutkou chlapce, jež seděla na stole. Ta ale zmizela, když jednou nechal otevřené dveře.

3.5.2 Interpretace

Dobrodružný román Noe na útěku informuje už svým titulem, kdo bude jeho protagonistou a jakým směrem se nejspíš bude ubírat jeho příběh. Z jakého důvodu utíká, by mohlo být patrné hned z první kapitoly, ale smysl Noemova útěku se čtenář dozví až v průběhu čtení. Na obálce najdeme strom, z něž otec starého muže vyřezal, malého chlapce a náčiní na řezbařinu. V knize je dvacet šest kapitol. Některé z nich se věnují loutkám, jež starý muž vyřezal. Vypráví o daných osobách, a čím se vryly do jeho života natolik, že vytvořil právě jejich loutky. Tyto kapitoly se prolínají s kapitolami Noe a starý pán, v nichž spolu oba vedou dialog nad svými životy, přičemž starému muži jde o to, aby se Noe z jeho životního příběhu poučil. Jako předchozí romány i tento je psán er-formou. Pásmo vypravěče s pásmem postav je vyrovnané. Téměř všechny dialogy se týkají Noema a starého pána, hovory s rodiči, cizími lidmi či jezevčíkem a oslem. Autor se v románu inspiroval postavou Pinocchia od Carla Collodiho. Můžeme v textu zaznamenat i pohádkové rysy v podobě kouzelného stromu, neobyčejného domu, promlouvajících loutek či zvířat osla a jezevčíka.

Příběh se odehrává během jednoho dne, kdy Noe ráno uteče z domu, ale před setměním už se vrací zpět. Poslední kapitola je situovaná o deset let později, kdy je Noemovi osmnáct let. V předchozích románech bylo místo jasně definovatelné a srovnatelné s reálným prostředím. U tohoto příběhu víme pouze to, že chlapec prochází jednotlivými vesnicemi, až dojde ke stromu, u něhož je kouzelné hračkářství. Noemovi je osm let a je nespokojený sám se sebou, vadí mu, že nic nedokázal. Závidí svému spolužákovi, který měl tu možnost setkat se s královnou. Neznáme jeho vzhled, dokonce ani z ilustrací. Jeho postava se potýká s onemocněním blízkého člověka, konkrétně maminky. Své trápení se snaží vyřešit útekem. Charakterově vypadá jako kladná postava až do momentu, kdy ukradne jablka ze stromu a je považován za zločince, nebo když starý pán vypráví o tom, jak ho šikanovali jako malého chlapce, a Noe se přizná, že se svému spolužákovi také trochu posmívá. Starému muži se svěří, že chce být astronomem anebo mít hračkářství, což se mu ke konci příběhu splní.

Postava starého pána nás vrací retrospektivně do jeho minulosti, do časů dětství a dospívání, ale i do časů, kdy běhal po Evropě. Starý pán ukazuje Noemovi poučení

prostřednictvím lidí, s nimiž se setkal. Čtenáři v závěru knihy dojde, že se jednalo o postavu Pinocchia, jenž nechtěl být loutkou, ale chlapcem, čehož posléze stařec lituje. Až když poví svůj celý pravdivý příběh a lituje některých svých rozhodnutí, podaří se mu proměna zpět.

Maminka vystupuje v knize jen krátce, a především ve vyprávění chlapce. Pro svého syna by udělala vše. Když zjistila, že je nemocná, snažila se pro Noema vytvořit co nejvíce zážitků a hezkých vzpomínek na ni. Chlapec si to ve svém věku ale plně neuvědomoval, naopak ho to někdy obtěžovalo, například když ho chtěla vzít ze školy. Postava otce se v knize objeví pouze ve dvou momentech. V prvním, kdy se Noe vrátí domů a otec už ho navečer vyhlíží, a v druhém, když je Noemu osmnáct a mají spolu oslavit narozeniny. (Boyne, 2011)

3.5.3 Didaktický potenciál knihy

V knize jsou hlavními tématy útek od problémů a cesta chlapce. Dále také nemoc, smrt a stárnutí, které autor čtenáři předkládá velmi citlivým způsobem. Ukazuje nám i hodnoty jako jsou rodina či mateřská láska. Není zde opomenuto ani téma šikany a to, jak se s ní vypořádat. Kniha svým zajímavým prostředím hračkářství může zaujmout mladší čtenáře, stejně tak dospělé paralelou k postavě Pinocchia. Může dát žákům poselství, a to takové, když budeme mluvit pravdu uvědomíme si naše chyby a životní přešlapy, můžeme se dočkat vysněné budoucnosti. Se staršími i mladšími žáky je vhodné zařadit diskusi o budoucím povolání, kým by se chtěli stát oni. Nebo pohovořit na téma poučení se z chyb či dodržení daných slibů.

3.6 Můj brácha se jmenuje Jessica

Poslední knihou, jež patří mezi vydané poměrně nedávno, je román, *Můj brácha se jmenuje Jessica*. Kniha vyšla roku 2019 v anglickém originálu *My Brother's Name is Jessica*, v Čechách o rok později v překladu od Anežky Mann v nakladatelství Slovart.

Pokud někdo dokáže psát o tématu transgenderu¹ a má k němu i sám osobně velmi blízko, pak je to právě John Boyne. Téma transgenderu je v současnosti velkým tématem, jež se objevuje nejen v médiích, ale i v názorech známých osobností z řad spisovatelů,

¹ Transgender osoby jsou ty, jejichž genderová identita není v souladu s biologickým pohlavím.

politiků a dalších, v nichž vyvolává emoce. V posledních letech vyšly i další publikace s podobnou tematikou jako např. *Srdcerváci* od Alice Osemanové nebo kniha Jennifer Duganové *Některé holky ano*. Toto, řekla bych, až citlivé téma se dotýká nejen dospělých, ale i dospívajících, kteří se leckdy ve svém těle necítí komfortně a musí se potýkat s předsudky společnosti. Boyne se v románu nesnaží popsat transgender komunitu, hlavního hrdiny se zmíněná témata přímo netýkají. Boyne chtěl příběhem upozornit na to, že je důležité pochopit a podpořit své milované, ať už vybočují z davu, či se cítí být někým jiným.

3.6.1 Obsah knihy

Sam Waver a jeho bratr Jason si byli blízcí, už když se malý Sam narodil. Ten měl jako miminko otvor v srdci a musel být operovaný. I když chlapci měli na hlídání au pair, starší bratr se vždy o mladšího velmi pěkně staral.

Třináctiletý Sam je obyčejný chlapec, kterého trápí běžné problémy dospívání, ale také šikana a dyslexie. Jeho o čtyři roky starší bratr Jason mu se čtením knížek pomáhá, což jejich vztah velmi prohlubuje. Když měl Sam psát esej o někom slavném, psal jako jediný o svém bratrovi. Jason je velice nadaným hráčem fotbalu a patří k nejoblíbenějším lidem na škole. Rodiče v něm vidí fotbalovou hvězdu a chtějí, aby se fotbalu věnoval profesionálně. Jejich matka je ministryně zahraničí, která usiluje o post premiérky. Otec je tajemníkem své ženy a veškeré své úsilí směřuje do budování její kariéry. Oba se naplno věnují své práci, nemají moc času na výchovu svých synů a vzhledem k matčiným nárokům se u nich střídá jedna au-pair za druhou. Jason je nespokojený se svým tělem a s tím, jak se cítí. Svěří se rodině se svým tajemstvím a obrátí tím celé rodině život naruby. „*Protože ty jsi ten nejlepší brácha na světě, to přece víš.*“ „*To je právě to, Same, já si nemyslím, že jsem tvůj bratr. Mám pocit, že jsem ve skutečnosti tvoje sestra.*“ (Boyne, 2020b, s. 26) Jason obhajuje své jednání tím, že nechtěl především lhát sám sobě. Rodina reaguje velmi negativně a nepřipouští si, že by to chlapec myslel vážně. O aktuální situaci rodiče odmítají mluvit, dokonce navrhnou elektrošoky či léčbu u psychologa. Jasonovu proměnu nechce akceptovat ani jeho mladší bratr, který k němu vždy vzhlížel a měl ho rád. Informace o Jasonově pocitech se zanedlouho rozkřiknou a nejen on, ale i jeho bratr se stávají terčem posměšků, nadávek a šikany. „*Co jsi to říkal, Davide?*“ zeptal se pan Lowry a udiveně se na něj podíval. „*Řekl jsem trochu jako Jason Waver, pane. Samův brácha. Ani muž, ani žena. Jako by ani*

rod neměl.“ *V tu chvíli jsem byl přesvědčený, že můj život skončil. A vinil jsem z toho svého brácha Jasona. (Boyne, 2020b, s. 48–49)*

Rodiče jsou ze situace nešťastní, především proto, že se bojí o matčinu pověst a politickou kariéru. Zklamáním pro Jasona jsou i jeho spoluhráči z fotbalového týmu, kteří se od něj distancovali a posmívají se mu. První člověk, který ho pochopí, je až fotbalový trenér, jemuž je jedno, zda bude chlapec či děvče, hlavně ať hraje fotbal dál, protože je v něm nejlepší. Jediný trenér dokázal ocenit jeho kvality a dovednosti bez ohledu na pohlaví. Když Jasonovi tajně někdo ustříhne jeho culík, který se stal symbolem jeho proměny a ženskosti, už nemůže jinak a před Štědrým dnem si sbalí své věci a odjíždí k matčině sestře. Ta respektuje jeho volbu a pomáhá mu při jeho přeměně v dívku podat pomocnou ruku. Pro Sama to byly nejhroší Vánoce. Z Jasona se stává Jessica, ale kvůli matčině politické kariéře je Jessica ochotna se stát zpět Jasonem. „*Žádný Jason není, můj brácha se jmenuje Jessica.*“ (Boyne, 2020b, s. 210) Až při vyhocené politické kandidatuře jeho matce dojde, že jí kariéra nestojí za to, aby svého prvorozeného syna Jasona/Jessicu ztratila. Přenastavila své priority, kterými se aktuálně stala rodina a její syn, jehož nevyslyšela a téměř ho svým chováním nejen zavrhl, ale i vypudila z domu. Nakonec se matka stala i tak předsedkyní vlády. Sam se s přeměnou bratra smířil a přijal ji.

„Podívejme!“ řekla stará paní. „Takhle šťastné lidi člověk hned tak nevidí. A kdo je to hezké děvče vedle tebe? To je tvá přítelkyně? Taky se tváří vesele.“

„Ne to není moje přítelkyně,“ zavrtěl jsem hlavou. „Kdepak! To je moje ségra. Moje ségra Jessica.“ (Boyne, 2020b, s. 219)

3.6.2 Interpretace

Společenský román, svým titulkem a duhovou obálkou v barvách komunity LGBTQ částečně odkrývá, čím se bude zabývat. J. Boyne uchopil knihu velmi srozumitelným a jednoduchým jazykem, kterému dnešní mládež snadno porozumí. Na příběh nahlížíme z perspektivy hlavního hrdiny v ich-formě, což čtenáři dává možnost pochopit jeho pocity a myšlenky. Kniha obsahuje deset výstižných kapitol a doslov autora. Ten se snažil svůj román přiblížit současné době a mladému čtenáři a zmiňuje v ní současné britské zpěváky, jako je Ed Sheeran, Elton John nebo Chris Martin z Coldplay. Přirovnává jednu postavu jejím vzhledem k Marge Simpsonové nebo Rachel z Přátel. Zmiňuje také Bradavice

a profesorku McGonagallovou z Harryho Pottera, anglické fotbalové kluby Chelsea a Arsenal nebo také Kate, Harryho a Meghan, členy britské královské rodiny. Podobně jako ve svých předchozích knihách i zde John Boyne odkazuje na zajímavá díla světové literatury. Například na knihu Zlatý kompas, Sherlock Holmes či Jane Eyrovou. Prostorem pro vyprávění je Velká Británie. Jmenovány jsou i konkrétní místa či ulice.

V románu jsou četné dialogy, kterých se většinou účastní hlavní postava. Tou překvapivě není Jason/Jessica, ale Sam. Chlapec, jemuž v dospívání pomáhá jeho nejlepší přítel bratr Jason. Oba chlapci jsou příkladnými sourozenci, nejspíš proto, že jejich rodiče jsou zaměstnáni matčinou kariérou. Sam se dostává do složité situace, nechce přijmout bratrovu novou identitu a trápí ho to. Nechce přijít o svého milovaného bratra. Sám si sepisuje různé seznamy toho, kdo co udělal, aby si vše shrnul. Dojde mu, že jeho bratr vždy chodil na toalety pro handicapované. Ten se mu svěří s tím, že už jako malý nechtěl chodit na chlapecké a na dívčí ho nepustili. (Boyne, 2020b, s. 71) Jason nosí culík, aby se více podobal dívce. Ten mu ustříhne Sam, čehož posléze lituje a snaží se svůj čin odčinit tím, že se bratra zastane ve škole a porve se. U Sama si čtenář může všimnout jeho dospívání a zrání, kdy začíná respektovat rozhodnutí svého bratra a akceptuje jeho novou identitu. Jason vnitřně bojuje s nepříjemnými pocity a strachem. Samův vzhled neznáme, za to u Jasona víme, že má sportovní svalnatou postavu a nechává si narůst výše zmíněný culík. Jason popisuje svému bratrovi i to, jak se bude postupně proměňovat, až mu bude osmnáct let. Zajímavé je, že Jason, ačkoliv pak začal vystupovat jako žena, tak o sobě stále často hovořil v mužském rodě. Matka je zabraná do své práce a je vidět, že je hlavou rodiny. Vše se točí kolem její politické kariéry a její děti jsou až na druhém místě. Oba rodiče dokonce vezmou Jasona k lékaři a mluví o jeho chování jako o nemoci a navrhují ji léčit elektrošoky. Sam je z toho pak zmatený a říká bratrovi, že by chtěl, aby se uzdravil a byl jako dřív.

Jedny z vedlejších, ale zároveň velmi důležitých postav jsou doktor Watson, trenér fotbalu a matčina sestra, již jsou jediní, kteří přijmou Jasonovu situaci takovou, jaká je. Nepřemlouvají ho, ani ho nechtějí měnit, naopak mu vyjádří plnou podporu. „*Nebylo by lepší přijmout to, že ví, co se v něm odehrává, a je schopen učinit správné rozhodnutí?*“ (Boyne, 2020b, s. 93) V opozici k nim stojí matka, která při slově transgender ukazuje

uvozovky. Ukázka příkladu toho, že někdy pomoc, kterou očekáváme od nejbližších, se nám naopak dostane od lidí, u nichž bychom to vůbec nepředpokládali.

Boyne v doslovu vysvětluje, že se ve všech svých předchozích knihách věnoval dětem osamělým, zanedbaným a poznamenaným důsledky války, ale vždy se vše týkalo hlavního hrdiny. V tomto románu chtěl ukázat na problematiku, která se týká milované osoby hlavního hrdiny. Přirovnává svůj životní příběh k Jasonovu, kdy se v jeho věku potýkal se strachem, co řekne společnost a rodina na to, že je gay. Jeho život byl pak o to lepší, když se dozvěděl, že má podporu blízkých. Knihu dle autorova doslovu napsal ne pro transgender osoby, ale pro ty, jež by měli mít pochopení. (Boyne, 2020b)

Za tuto knihu byl autor kritizován nejen trans – aktivisty, ale i literárními kritiky. Ti mu vyčítají, že sám není transgender, a přitom toto téma v románu líčí z pohledu gaye. Další, co mu vytýkali, je název, jenž mluví o Jessice, ale zároveň o bratrovi v mužském rodě. V neposlední řadě jako třetí mu transgender komunita na sociálních sítích vyčetla, že upřednostnil bratra Sama v samotném příběhu a ten je tak hlavním hrdinou místo Jasona, jenž prožívá transgender proměnu z vlastní zkušenosti. (Gilmartin, 2019)

3.6.3 Didaktický potenciál knihy

Ačkoliv jsou hlavními tématy knihy transgender a genderové stereotypy, najdeme v ní mnohem více témat k zamyšlení. Hlavní hrdina se potýká se šikanou, dyslexií, nechtěnou popularitou, a především rodinnými problémy, kde autor upozorňuje na to, že ani vysoce postavení rodiče nejsou ideálním základem pro správné fungování rodiny. Máme zde i pohled na politiku a problematiku mateřské lásky prezentovanou odlišně od předchozích Boyneho knih.

V knize můžeme sledovat průběh uvědomění si skutečnosti o změně pohlaví až po zklamání z reakcí od nejbližších, jež s odstupem času vystřídá porozumění, empatie a tolerance. Na tuto knihu sedí přísloví: Láska hory přenáší. A v tomto případě mateřská láska měla přednost před kariérou a společenskými předsudky. Kniha je vhodná pro všechny, jelikož se v ní prolíná hned několik témat, se kterými se v životě můžeme potýkat. Doporučila bych ji ale vyspělejší čtenářům ve věku 14–15 let.

4 Výukové lekce

Z výzkumů výše je patrné, že žáci oceňují, pokud mají možnost s literaturou pracovat, aniž by se museli učit zdlouhavé životopisy autorů a poslouchali o nich dlouhé výklady, což podporuje ve své stati i Vala (2007). Navržené lekce vycházejí ze šesti vybraných titulů Johna Boyna, didaktické metody z publikace Metodiky rozvoje čtenářství a čtenářské gramotnosti (Šlapal, Košťálová, Hausenblas a kol., 2012). Vzhledem k propojenosti knih a podobných osudů či témat je možné utvořit i další alternativy lekcí na komparaci či nalezení podobností.

Porovnat můžeme postavy románů, konkrétně Barnabyho matku a matku Sama a Jasona. Matka Barnabyho trvala až do konce na svém, řečeno jejími slovy „hlavně aby ten kluk byl normální,“ narozdíl od matky Sama a Jasona, jež prozřela a upřednostnila syna před svou kariérou. Zajímavé srovnání se nabízí i u otců Alfieho a Pierrota. Oba měli duševní onemocnění způsobené válkou, Alfieho otec se však zotavil, Pierrotův podlehl alkoholu, dopustil se domácího násilí a zemřel. Smrt otce a matky Pierrota bychom mohli taktéž srovnat se smrtí matky Noema. Pokud bychom chtěli romány srovnávat z pohledu témat, nabízela by se zde možnost šikany. Toto téma prostupuje téměř všemi vybranými romány a týká se hned čtyř hlavních hrdinů. Porovnat bychom mohli šikanu ze strany dospělých Barnabyho a Joa Patience (*Zostaň, kde jsi, a potom odíď*), šikanu Pierrota od chlapců z Hitlerjugend, téma války z pohledu dítěte u chlapců Bruna a Šmuela, Pierrota anebo Alfieho. Stejně tak bychom mohli porovnat téma jinakosti u Barnabyho a Jasona.

Lekce byly vyzkoušeny na Základní škole v Mutějovicích ve všech ročnících na druhém stupni. Probíhaly v hodinách literatury pod vedením autorky této práce. Lekce na román *Kromobyčejná pouť Barnabyho Brocketa* byla realizována tandemovou formou výuky s kolegyní Petrou Řehákovou, jež studuje učitelství 1. stupně a v dané třídě vyučuje zeměpis. Díky výpůjčce od MAP Rakovnícko měli žáci 9. ročníku možnost přečíst si celý román *Chlapec v pruhovaném pyžamu*. Náměty pro lekce byly čerpány z literatury od Beránkové (2002) a Fišera (2012).

Při rozboru lekcí vycházíme z metodiky 3A složené z anotace, analýzy a alterace. Tato metodika hloubkové struktury výuky porovnává reálný stav výuky s alternativami – alternacemi. Model zkoumá vztahy mezi obsahem, cíli a jednáním výuky tak, aby učitel

mohl zaujmout žakovskou interpretační perspektivu čtení a zvolil adekvátní výukovou situaci. (Slavík, 2017)

4.1 Velká témata – didaktický potenciál textu

Velká myšlenka – pojem hlubších pojmenování a souvislostí či obecně platný soud. Hausenblas (2006) podotýká, že než aby se žáci věnovali v textu literárním pojmům, je pro ně důležitější a přínosnější vnímat velká témata, při kterých nejenže mohou sdílet své myšlenky a důležité otázky, ale získají i prožitek z poznání, z osobní zkušenosti.

Je na učitelích, aby zvážili možnosti poznání z četby a zprostředkovali žákům takové texty s nosným a důležitým tématem. Většina knih pro mládež se zabývá více tématy naráz a je na učiteli, jaké poznání žákům zprostředkuje volbou vhodného úryvku z literárního textu. Důležitou otázkou je zamyslet se nad tím, čemu má v literárních dílech a v životě žák rozumět, aby dosáhl trvalého porozumění, a podle toho ho k tomu vést. (Hausenblas, 2006, s. 39–44)

Hausenblas (2016) ukazuje na příkladech, jak odlišit pouhé poučky od velkých myšlenek. Uvádí příklad pouček z učebnic o škodlivosti drog, které na žáky nemají takový vliv, jako když se dané myšlenky dobere žák sám a podaří se mu přijít na hlubší souvislosti o tématu, jako například v knize *My děti ze stanice zoo*. Odhalit zajímavou myšlenku je pro žáka stejně cenné jako cítit hrdost a zažít v hodině literatury úspěch z odhalení důležité myšlenky. Učitelé literatury by měli mít načtené dostatečné množství knih, aby byli schopni aktivně vyhledávat zajímavé texty pro své žáky. K interpretaci takových textů je vhodné zařadit aktivity E-U-R či plánování pozpátku:

- 1) Zformulovat si zásadní otázky – čím zaujmout a podnítit mysl a city žáků
- 2) Stanovit cíle, čeho žáci dosáhnou
- 3) Připravit velkou myšlenku – čemu mají žáci trvale porozumět

Žáci si vybírají knihy podle prožitku a zájmů ne podle velkých témat. Proto by učitelé měli žákům s výběrem knihy být vždy nápomocni, aby tato témata žáci mohli objevovat.

4.2 Didaktický potenciál textu

Důležitým aspektem pro didaktický potenciál textu je to, aby se nejen učitelé, ale i budoucí učitelé literatury naučili vybrat text, který bude významný a zároveň přiměřený pro vybraný ročník. Didaktický potenciál textu se netýká jen samotných textů, ale i celých knih, nalezneme ho i u populárně naučné a naučné literatury. U textu sledujeme nosné myšlenky a poselství, které text podává a zamýšlíme se nad tím, čím může žáky oslovit. Didaktický potenciál textu poznáme i podle otázek, vyvolávajících ve čtenáři zájem a porozumění. Hlavní téma textu může být totožné s nosnou myšlenkou, ale zároveň ji i přesahovat a rozvíjet. Podle nosné myšlenky je vhodné naplánovat cíle hodiny a jednotlivé aktivity. Při didaktické interpretaci je podstatné, najít důležitou dominantu textu a vytvořit podle ní takovou výukovou situaci, při níž žák zaujme svůj postoj mladistvého čtenáře. V případě této práce byly využity chlapečtí protagonisté románů, kteří mohou obohatit čtenářskou zkušenost žáků. Učitel by měl vytvořit takové výukové situace a otázky, aby si žák osvojil dovednosti, pojmy a znalosti nejen z literární výchovy. Nedílnou součástí DPT je výběr žánru, forma a jazykové prostředky vedoucí k porozumění. (Klumparová, 2014)

4.3 E-U-R

Evokace, uvědomění a reflexe. Třífázový model učení, jenž vede žáky ke kritickému myšlení a uvažování nad literaturou tak, aby byl proces učení co nejefektivnější.

V první fázi evokace by si žáci měli uvědomit, co si o tématu vybavují a své myšlenky a domněnky využít pro další fáze učení. V této fázi u žáků podněcujeme vnitřní motivaci vyřešit otázky, získat nové informace či vyvodit závěry. Vhodnými metodami pro evokaci jsou různé myšlenkové mapy, brainstorming, předvídání z obálky, titulu či z obrázku. Druhá fáze uvědomění má za cíl pracovat se zdroji informací. V této fázi zapojují aktivní učení, upravují a rozšiřují dosavadní prekoncepty, jež si vybavili ve fázi evokace. Do této fáze je dobré zařadit čtení s předvídáním, čtení s otázkami, skládkové učení nebo metodu I.N.S.E.R.T. Poslední fází procesu učení je reflexe. Žáci se vrací na začátek, kdy si ucelují a formulují informace o tématu. Každý z nich si uspořádá informace po svém tak, aby byli schopni svými slovy hovořit o tématu/problematice. Může se stát, že v reflexi žák konstruuje nový obraz skutečnosti, novou myšlenku odlišnou od původní, již si vybavil v evokaci. Žáci mohou mít nové nápady a témata, které mohou být opět dalším prekonceptem pro další téma.

Pro reflexi lze využít metody: pětílístek, diamant, T-graf, myšlenkovou mapu, vytvoření lapbooku a další.

Důležité je, aby na všechny části procesu učení E-U-R měl nejen vyučující, ale i žáci dostatek času na to, aby žádná z těchto fází nebyla vynechána. Pro učitele je hlavní stanovit si vhodné časově dosažitelné cíle pro všechny žáky tak, aby se i u těch slabších dostavil úspěch. Pro všechny fáze E-U-R lze využít metodu V-CH-D (vím, chci vědět, dozvěděl jsem se), kdy si žáci do jednotlivých sloupců tabulky zapisují informace. (Šlapal a kol., 2012)

Jednotlivé aktivity ve všech třech fázích by měl učitel různě obměňovat, aby si žáci vyzkoušeli nejen různé metody práce s textem a jednotlivé zápisy, ale i různé způsoby vyjádření myšlenek a argumentace. Z hodin by se neměla stát nuda, ale naopak by měla být posílena motivace, chuť a zájem žáků. Učitel by měl nechat žáky, ať sami formulují své myšlenky, neměl by je vyrušovat nebo jim podsouvat svůj vlastní názor. Touto metodou můžeme naučit žáky metakognitivní úvahy o vlastním učení. (Hausenblas, Košťálová, 2006, s. 67–69)

4.4 Lekce – Zostaň, kde jsi, a potom odíď

Předmět:	Český jazyk a literatura
Ročník:	Lekce je vhodná pro 8. ročník ZŠ
Počet žáků:	18
Téma:	Literatura v období I. světové války Charakteristika literární postavy
Východiska:	Žáci znají z hodiny slohu prekoncept o přímé a nepřímé charakteristice postavy. Hodina navazuje na hodinu dějepisu konkrétně na téma: Důsledky I. světové války. Žáci aplikují znalosti o průběhu I. světové války a jejich důsledcích pro společnost. (mezipředmětové vztahy s přesahem do rodinné výchovy – téma duševní zdraví, rodina, hodnoty) Na hodinu naváže téma meziválečné literatury.
Kniha	BOYNE, John, <i>Zostaň, kde jsi, a potom odíď</i> , Slovart 2015
Cíle:	Žák vytváří dopis.
	Žák si přečte vybrané úryvky z knihy a samostatně o nich přemýšlí.
	Žák pracuje s úryvky textu a na jejich základě něho odpoví na otázky.
	Žák se orientuje v literárním textu, nachází jeho hlavní téma
	Žák na základě nepřímé charakteristiky popíše hlavní postavu.
Očekávané výstupy RVP	ČJL-9-1-07 zapojuje se do diskuse, řídí ji a využívá zásad komunikace a pravidel dialogu
ZV:	ČJL-9-3-01 uceleně reprodukuje přečtený text

	ČJL-9-3-01p orientuje se v literárním textu, nachází jeho hlavní myšlenku
Plán hodiny:	45 min
Velké téma:	Udělat to z nejlepšího důvodu na světě, z lásky.

4.4.1 Anotace

Uvedená výuková situace vychází z hodin slohu, kde byla probírána přímá a nepřímá charakteristika literární postavy. Tuto charakteristiku žáci využijí ve fázi reflexe. Téma hodiny vychází z hodin dějepisu, kde byla probírána 1. světová válka a její důsledky. Žáci tak mohou na tyto prekoncepty navázat. Lekce je uspořádána podle modelu E-U-R. Ve fázi evokace vyučující žákům pokládá otázku k diskusi na téma 1. světová válka a co vše o ní vědí. Posléze si žáci do rozdaného pracovního listu vyplní myšlenkovou mapu ve tvaru vlního máku. Následně ve fázi uvědomění žáci čtou samostatně dopis a vcitují se do pozice hlavního hrdiny.

Evokace:

- Co víte o I. světové válce? Utvořte myšlenkovou mapu na téma I. světová válka zaměřenou především na důsledky války.
- Žáci si přečtou dopis od otce z fronty a charakterizují, jak se otec cítí, pomocí přídavných jmen.

Uvědomění:

- Žáci vytváří dopis pro otce, aby ho podpořili.
- Žáci samostatně čtou jednotlivé ukázky a odpovídají na otázky dle vlastního subjektivního pocitu.

Reflexe:

- Žáci vytvářejí na základě předchozích ukázek charakteristiku hlavního hrdiny.

4.4.2 Analýza

Žáci čtou s porozuměním a odpovídají na otázky dle svých preferencí, názorů a subjektivních pocitů. Žáci vytvářejí dopis na základě ukázky č. 1., v níž pozorují otcovy psychické potíže. Vyjadřují se k otázkám a případně je dále rozvíjejí o své odpovědi. Žáci na základě ostatních ukázek, v nichž se vyskytuje nepřímá charakteristika, popisují postavu hlavního hrdiny.

4.4.3 Alterace

Někteří žáci se opravdu vcítili do pocitů Alfieho a napsali velmi pěkné motivační dopisy pro otce na frontu. Dále se zamysleli nad tím, zda doma dostatečně pomáhají rodičům. Téměř všichni žáci zmínili domácí práce či venčení psů. Překvapivé bylo, že by se většina žáků dokázala vzdát svých videoher, elektroniky a obecně především zábavy, kterou mají pro potěšení. Alternativně bychom mohli pojmout lekci pouze z historického hlediska, přiblížit žákům dobu I. světové války s tematickým zaměřením na válečné veterány nebo na propagandu. Lekce by mohla být zaměřena pouze na duševní chorobu způsobenou válkou, kdy bychom mohli využít ukázky popisů z nemocnice, útěk otce či jeho další dopisy.

Vzhledem k tomu, že hlavní postava pracuje a matka musí mít taktéž několik zaměstnání, můžeme lekci vést směrem životopisu či motivačního dopisu nebo žádosti o zaměstnání/brigádu.

4.5 Lekce – Chlapec v pruhovaném pyžamu

Předmět:	Český jazyk a literatura
Ročník:	9. ročník ZŠ
Počet žáků:	24
Téma:	Holocaust očima dítěte. Židé za II. světové války.
Východiska:	Současní spisovatelé – téma Židé a holocaust. Všeobecná znalost druhé světové války.
Mezipředmětové vztahy:	Dějepis – Holocaust
Kniha:	BOYNE, John, <i>Chlapec v pruhovaném pyžamu</i> , Slovart, 2020
Cíle:	Žák si přečte vybrané úryvky z knihy a samostatně o nich přemýšlí.
	Žák charakterizuje a porovná dvě postavy z románu.
	Žák řeší zadané otázky.
	Žák formuluje závěr knihy.
Očekávané výstupy RVP ZV:	ČJL-9-1-07 zapojuje se do diskuse, řídí ji a využívá zásad komunikace a pravidel dialogu ČJL-9-3-01 uceleně reprodukuje přečtený text ČJL-9-3-01p orientuje se v literárním textu, nachází jeho hlavní myšlenku ČJL-9-3-03 formuluje ústně i písemně dojmy ze své četby
Plán hodiny:	45 min
Velké téma:	Dítě jako nepopsaná kniha, kterou ovlivňují předsudky a vlivy dospělých lidí. Přátelství dvou odlišných chlapců.

4.5.1 Anotace

Lekce směřuje žáky k uvědomění, jaká je hodnota přátelství. Důležitým tématem je 2. světová válka, holocaust a dítě nepoznamenané předsudky dospělých. Během lekce žáci zachycují fiktivní příběh vystavěný na historickém jádře. Žáci tak mohou uvažovat nad realitou a fikcí v literatuře. Lekce navazuje na prekoncepty z hodin dějepisu, z nich žáci znají téma: Řešení židovské otázky. Ve fázi evokace pracují s obálkou knihy, kterou jim vyučující promítne na tabuli. Žáci předvídají téma z obálky a diskutují nad zadanými otázkami. Vyučující řídí diskusi a dává návodné otázky podněcující žáky k aktivitě. Žáci ve fázi uvědomění pracují samostatně, učitelka pouze dohlíží a řídí činnost žáků. Ti během reflexe vytvářejí závěr příběhu, čímž je vedeme k vyšším kognitivním cílům.

Evokace:

- *Chlapec v pruhovaném pyžamu*. Žáci podle obálky z knihy předvídají, o kom bude příběh. Učitelka dává žákům návodné otázky do diskuse.
 - 1) Kdo bude hlavní hrdina příběhu? Jaký asi bude?
 - 2) V jakém období se asi bude odehrávat příběh? Svou odpověď zdůvodněte.

Uvědomění:

- Žáci si samostatně přečtou vybrané úryvky z knihy *Chlapec v pruhovaném pyžamu* a následně vypracují jednotlivé úkoly, které mají na pracovním listu.
- Co jste se dozvěděli o chlapcích?
Žáci dle ukázky č. 1 charakterizují do Vennova diagramu oba chlapce, jejich odlišnosti, ale i společné rysy.
- Žáci u ukázky č. 2 uvažují nad hodnotou přátelství
- V ukázce č. 3 žáci vytvářejí závěr příběhu

Reflexe:

Učitelka vyzve žáky, aby vyjmenovali, jaké hodnoty jsou pro ně v přátelství důležité. Položí žákům otázku, kdo je chlapec v pruhovaném pyžamu z titulu románu.

Diskuse na téma: Přátelili by se spolu chlapci, pokud by byli dospělí?

Žáci posléze čtou své závěry.

4.5.2 Analýza

Důkaz o učení nacházíme u žáků, pokud pracují s textem a přemýšlejí o něm. Žáci v textu vyhledají charakteristiky obou chlapců, vypracují otázky a vymýšlejí závěr knihy. Žáci mezi sebou reflektují své odpovědi a uvažují nad přátelstvím ovlivněným antisemitismem a rasovými předsudky.

Z odpovědí žáků vyplývá, že jen minimum z nich by se přátelilo s někým židovského původu, jelikož by se o sebe báli. Mezi hodnotami přátelství žáci nejvíc uváděli vzájemnou pomoc, upřímnost, náklonnost a lásku. Fantazii žáci využili při dokončení příběhu, kde přicházeli s různými závěry. Většina z nich by příběh dovedla do šťastného konce. Někteří žáci uvedli, že Šmuel prolezl na druhou stranu a Bruno ho vzal s sebou do Berlína. Jiní žáci zase viděli závěr tak, že válka skončí a oba se vrátí domů. Jen tři žáci předpověděli Brunovu smrt.

4.5.3 Alterace

Lekce v sobě skrývá velký didaktický potenciál. Hodnotím ji jako podnětnou, nejen pro další práci s historickými prameny v rámci výuky dějepisu, ale i charakteristiku dvou odlišných a zároveň stejných literárních postav. Jako alternativu lze lekci pojmout pouze z historického hlediska, zaměřit se na rysy antisemitismu, život Šmuela a život v koncentračním táboře. Využít můžeme charakteristiku ostatních postav románu a jejich srovnání a pomocí T-grafu zhodnotit kladné a záporné činy Bruna. Zaměřit bychom se mohli na srovnání s realitou, nechat žáky vyhledat velitele koncentračního tábora v Osvětimi a osud jeho rodiny.

4.6 Lekce – Chlapec na vrcholu hory

Předmět:	Český jazyk a literatura
Ročník:	Lekce je vhodná pro 9. ročník ZŠ
Počet žáků:	24
Téma:	Příběhy, které psala válka. Válečná literatura – II. světové válka. Současná literatura pro děti a mládež
Východiska:	Hodina navazuje na téma válečná literatura. Všeobecná znalost o tématu II. světové války. (mezipředmětové vztahy s přesahem do občanské výchovy – téma šikany, antisemitismu, dějepis – Adolf Hitler) Žáci aplikují znalosti o počátcích nástupu Hitlera k moci. Na hodinu naváže téma literatury o druhé světové válce.
Kniha	BOYNE, John, <i>Chlapec na vrcholu hory</i> , Slovart, 2017
Cíle:	Žák předpovídá vývoj příběhu
	Žák si přečte vybrané úryvky z knihy a samostatně o nich přemýšlí.
	Žák na základě komunikace vytváří rozhovor.
	Žák popíše kladné a záporné vlastnosti hlavního hrdiny.
	Žák vybere hlavní téma textu.
Očekávané výstupy RVP	ČJL-9-1-07 zapojuje se do diskuse, řídí ji a využívá zásad komunikace a pravidel dialogu
ZV:	ČJL-9-3-01 uceleně reprodukuje přečtený text, vlastními slovy interpretuje smysl díla
	ČJL-9-3-01p orientuje se v literárním textu, nachází jeho hlavní myšlenku

Plán hodiny:	90 min
Velké téma:	Dospívání dítěte ovlivněné válkou. Vliv nacistické moci na charakter člověka.

4.6.1 Anotace

Vycházíme ze žákovské reakce na četbu a úrovně porozumění textu. Žáci opět pracují s prekoncepty z hodin dějepisu a literatury, v nichž se zabývají tématem 2. světové války. Ve fázi evokace žáci prohlubují digitální kompetenci v podobě využití tabletů. Vyučující rozdává žákům pracovní listy s ukázkami a tabulkou, do které zapisují své předpovědi příběhu. Ve druhé fázi uvědomění jsou žáci po celou dobu aktivní, učitelka řídí činnost žáků.

Evokace: Žáci si vybaví, co vědí z hodin dějepisu o tématu nacismus. Pomocí aplikace Mentimeter zapíší na tablety své myšlenky.

Uvědomění: Žáci čtou s předvídáním vybrané ukázky z knihy. Uvažují nad možnostmi, jak se bude příběh vyvíjet dál. Zapojují svoji fantazii a tvořivost.

Žáci ve dvojicích vytvářejí rozhovor mezi Anshelem a Pierrotem, kdy Pierrot vypráví svůj životní příběh a přeměnu v Pietera.

Reflexe: Žáci ve dvojicích čtou postupně své rozhovory a společně sledují, v čem se jejich příběhy shodují a v čem naopak liší. Do T-grafu uvedou klady a zápory hlavního hrdiny.

4.6.2 Analýza

Žáci vytvářejí podle textu a svých domněnek, jak se bude příběh vyvíjet dál. Uvažují nad tématem a formulují své závěry. Navrhují možné pokračování příběhu. Žáci ve dvojici komunikují a vytvářejí rozhovor dvou chlapců. Charakterizují postavu z obou pohledů klady i záporu. Rozvíjí komunikační kompetence v rámci diskuse a rozhovorů.

4.6.3 Alterace

Žáky bavilo vymýšlet si pokračování příběhu a celkově jeho vyprávění tvořit. Vzájemně si sdíleli své myšlenky. V rozhovorech se všichni skvěle do role židovského chlapce. Dva žáci chtěli svůj rozhovor pojmout formou scénky, kdy jeden z chlapců předváděl pomocí pantomimy rozhovor hluchoněmého Anshela. Posléze to tak chtěli pojmout všichni

žáci a z rozhovorů vznikly hrané dialogy. Proto na lekci nestačila jedna výuková hodina a návrh byl časově navýšen ještě o druhou.

Lekci by bylo možné zkrátit na jednu výukovou hodinu. Lze ji propojit s dějepisem a využít zmíněné historické postavy v knize, případně si dohledat jejich životní osudy. Knihu lze porovnat s *Chlapcem v pruhovaném pyžamu* už jen z toho důvodu, že autor zmiňuje slovo chlapec v obou titulech a oba protagonisté se v této knize setkají.

4.7 Lekce – Kromobyčejná pouť Barnabyho Brocketa

Předmět:	Český jazyk a literatura
Ročník:	Lekce pro 7. ročník ZŠ
Počet žáků:	17
Téma:	Odlišnost/jinakost/handicap v literatuře
Východiska:	Hodina navazuje na téma odlišnost v literatuře s propojením do slohové výchovy s tématem jednoduché komunikační žánry – vzkaz, dopis (mezipředmětové vztahy s přesahem do rodinné výchovy – téma šikany, odlišnosti, handicapu)
Kniha	BOYNE, John, <i>Kromobyčejná pouť Barnabyho Brocketa</i> , Slovart, 2017
Cíle:	Žáci definují, co je normální, a co ne.
	Žák předvidá z obrázků, čím je hlavní hrdina jiný.
	Žák na základě úryvků popíše charakterové vlastnosti postav
	Žák se orientuje se v literárním textu, nachází jeho hlavní téma.
	Žák vyhledá v textu místa, jež zakreslí do mapy.
	Žák navrhne svůj komunikát ve formě dopisu.
Očekávané výstupy RVP	ČJL-9-3-01 uceleně reprodukuje přečtený text, vlastními slovy interpretuje smysl díla
ZV:	ČJL-9-3-01p orientuje se v literárním textu, nachází jeho hlavní myšlenku ČJL-9-3-04 tvoří vlastní literární text podle svých schopností a na základě osvojených znalostí základů literární teorie
Plán hodiny:	90 min

Velké téma:	Být normální není nic tak úžasného, jako být jiný a odlišovat se. Být hrdý na to, že je jiný. Přes překážky ke hvězdám.
--------------------	---

4.7.1 Anotace

Pro tuto lekci byla zvolena tandemová výuka propojení českého jazyka a literatury se zeměpisem. Obě vyučující měly připravenou svou část lekce, ale i společnou výuku, kdy se doplňovaly. Vzhledem k tomu, že sám autor přirovnává dobrodružství hlavního hrdiny ke knize *Cesta kolem světa za 80 dní*, tandemová výuka se nabízela jako jedno z řešení, jak ozvláštnit výuku a vyzkoušet si vzájemnou spolupráci.

Evokace: Četba první strany. Úvaha nad tím, co je a není normální.

Uvědomění: Učitelka promítne žákům ilustrace z knihy. Žáci na základě první ilustrace z knihy vyvodí, proč Barnaby není normální. Následně sledují obrázek, na němž matka Barnabymu propíchně batoh s pískem a ten pak letí pryč. Žáci vymýšlejí sami, jak by mohla kniha pokračovat.

Žáci čtou další úryvky z knihy a odpovídají na otázku: Co jsme se dozvěděli z nepřímé charakteristiky o Barnabym a jeho rodičích?

Žáci s paní učitelkou Řehákovou pročitají Barnabyho dopisy a hledají a zapisují do mapy, která místa navštívil. K danému místu se vždy vážou otázky, co o něm žáci vědí.

Reflexe: Žáci vyplňují pětílístek. Po přečtení posledního úryvku vymýšlejí, kam by mohl Barnaby letět tentokrát, a píšou za něj další dopis.

4.7.2 Analýza

Žáci uvažují nad tématem normálnosti a vyvozují závěry z chování rodičů. Vyhledají všechna zmíněná místa a dokážou je zakreslit do mapy. Žáci v lekci uplatňují znalosti ze zeměpisu, pracují s mapou a pracovními listy. Úspěch výukové situace spočíval ve vhodné vybraných textech formou dopisů prezentujících zajímavá místa ve světě, která mohli žáci vyhledávat.

4.7.3 Alterace

Tandemová výuka byla zajímavá nejen pro žáky, ale i pro vyučující. Žáci si vyzkoušeli propojení literatury, slohu a zeměpisu. Nejvíce se žákům líbilo domýšlet Barnabyho příběh a číst ho před ostatními stejně tak, když psali dopis a mohli sami hlavního hrdinu poslat kamkoliv do světa. Kolegyně si lekci chválila také, počítáme s tím, že společně vymyslíme i další podobné lekce. Alternativou lekce by mohla být i klasická hodina literární výchovy. Mohli bychom se případně zaměřit na šikanu a předsudky ze strany dospělých. Dále bychom mohli charakterizovat i ostatní postavy knihy, jež se liší jinakostí či handicapem a využít jejich ilustraci ze stran 162–163.

4.8 Lekce – Noe na úteku

Předmět:	Český jazyk a literatura
Ročník:	Lekce pro 7. ročník ZŠ
Počet žáků:	19
Téma:	Životem spolu až do konce.
Východiska:	Lekce naváže na téma: Únik do světa fantazie (mezipředmětové vztahy s přesahem do rodinné výchovy – téma šikany, rodina, smrt)
Kniha	BOYNE, John, <i>Noe na úteku</i> , Slovart, 2011
Cíle:	Žák se učí pozorným čtením lépe porozumět textu a jeho smyslu.
	Žák si přečte vybrané úryvky z knihy a samostatně o nich přemýšlí.
	Žák formuluje ústně i písemně dojmy z četby.
	Žák stanoví téma přečteného textu, nachází jeho hlavní téma.
	Žák uvažuje – Co je v textu vyjádřeno přímo a co je v textu pouze naznačeno.
Očekávané výstupy RVP	ČJL-9-3-01 uceleně reprodukuje přečtený text, vlastními slovy interpretuje smysl díla
ZV:	ČJL-9-3-01p orientuje se v literárním textu, nachází jeho hlavní myšlenku
Plán hodiny:	45 min
Velké téma:	Rodina na prvním místě. Mateřská láska

4.8.1 Anotace

Rodina a mateřská láska jsou v době dospívání důležitými tématy. Výuková lekce upozorňuje na jejich důležitost. Žáci mohou lekci vztáhnout k vlastní zkušenosti a vzájemně sdílet situace, ve kterých se s maminkou ocitli. Diskuse se tak bude dotýkat mnoha zásadních otázek.

Evokace: Učitelka dává žákům návodné otázky před četbou: Jaké by mohl mít Noe důvody pro útěk? Před čím nebo proč utíká?

Žáci si přečtou ukázkou č. 1. Následně jim vyučující pokládá otázky: Dohadovali jste se někdy takto s maminkou? Kvůli čemu? Mrzelo vás to pak?

Uvědomění: Učitelka stručně žákům řekne o setkání chlapce a starého pána v kouzelném hračkářství. Žáci čtou společně vybrané úryvky z románu. Vysuzování – Co je v textu vyjádřeno přímo a co je v textu pouze naznačeno?

Reflexe: Žáci vylustí křížovku, kde jim v tajence vyjde LOUTKAŘ. Čímž si připravíme můstek pro další lekci s touto knihou, kde se můžeme zaměřit na postavy loutek

4.8.2 Analýza

Učitelka pokládá žákům otázky do diskuse a kontroluje její bezproblémové plynutí. Žáci si posléze přečtou úryvky z románu a uvažují nad tím, co je z textu patrné a co nám text pouze naznačuje. Hravou formou se pak zapojí do křížovky, kde jim vyjde tajenka s dalším pojmem, na který můžeme navázat. Prostřednictvím zážitku se snažíme textem upozornit na důležitá témata.

4.8.3 Alterace

Lekce měla svá úskalí už v úvodu. Někteří žáci byli sdílnější, někteří se naopak nechtěli ke svému rodinnému zázemí a vtažím s rodiči vyjadřovat. Je důležité, aby učitel znal alespoň částečně třídu, ve které téma rodina bude otevírat, aby se nedotkl citů některých žáků. Téma smrti se vyskytuje i jako samostatná kapitola v čítankách. Je potřeba žáky s tímto tématem citlivě seznámit, což nám mohou umožnit vhodně vybrané texty literárních děl. Alteraci lekce bychom mohli zaměřit na loutky. Jaké měly loutky spojitost s postavou starého pána, který byl původně sám loutkou. Kdo v jejich životě je tak moc důležitý, že by

si ho sami vyřezali jako loutku? Propojení s pracovními činnostmi nebo s výtvarnou výchovou, kde mohou žáci loutky vytvářet.

Důkaz o učení: Stanoví hlavní téma textu. Vyhledají, zda jsou informace o textu pravdivé či ne, díky čemuž vyluští tajenku.

4.9 Lekce – Můj brácha se jmenuje Jessica

Předmět:	Český jazyk a literatura
Ročník:	Lekce pro 9. ročník ZŠ
Počet žáků:	24
Téma:	Současná literatura young adult – transgender
Východiska:	Hodina navazuje na téma literatura pro mládež – současná témata (mezipředmětové vztahy s přesahem do rodinné výchovy – téma šikana, transgender, rodina, vztahy, LGBTQ+)
Kniha	BOYNE, John, <i>Můj brácha se jmenuje Jessica</i> , Slovart, 2020
Cíle:	Žák se učí pozorným čtením lépe porozumět textu a jeho smyslu.
	Žák spolupracuje ve skupině a přispívá do diskuse.
	Žák vysvětlí pojmy transgender a LGBTQ+
	Žák se orientuje se v literárním textu, nachází jeho hlavní téma.
Očekávané výstupy RVP	ČJL-9-3-01 uceleně reprodukuje přečtený text, vlastními slovy interpretuje smysl díla
ZV:	ČJL-9-3-01p orientuje se v literárním textu, nachází jeho hlavní myšlenku
	ČJL-9-1-07 zapojuje se do diskuse, řídí ji a využívá zásad komunikace a pravidel dialogu
Plán hodiny:	45 min
Velké téma:	Nebýt na své problémy sám, ať jsou jakékoliv.

4.9.1 Anotace

Cílem hodiny je téma podpory, nebýt na problémy sám. Toto téma jsme využili při samotné lekci, kdy žáci spolupracují ve skupině literárních kroužků. Rozvíjí komunikativní kompetence, naslouchají druhým, zapojují se do diskuse. Lekce směřuje k osvojení pojmů transgender a LGBTQ+, které jsou současnými tématy nejen u mládeže, ale i v literatuře.

Evokace: Žáci si prohlédnou obálku knihy. Zamýšlí se nad tím, o čem by kniha mohla být. Následuje rozdělení do skupin po pěti žácích.

Uvědomění: Literární kroužky – Žáci si přečtou jednotlivé úryvky a v dané skupině si vylosují kartičky s jejich rolemi.

1. Žák má roli tazatele. Z textu vytvoří pro skupinu seznam otázek, nad kterými budou posléze ve skupině diskutovat.
2. Žák bude přemýšlet nad postavami, jež jsou zmíněné v textu a má roli vykladače postav.
3. Žák má roli badatele. Pomocí tabletu vyhledá pojmy LGBTQ+ a transgender a zjišťuje o textu a autorovi informace, které by skupinu přiblížily k danému tématu.
4. Žák pracuje s emocemi. Má roli podpory. Co by poradil Samovi? Jak by mohl podpořit bratra? Co by poradil na podporu Jasonovi?
5. Poslední žák je strůjcem zápisu a má funkci zpravodaje.

Žáci spolu ve skupině diskutují a sdílí své myšlenky v jednotlivých rolích. Učitel sleduje práci jednotlivých skupin.

Reflexe: Zapisovatel napíše zpravodaj z informací, které si žáci předali během diskuse ve skupinách. Následuje sdílení jednotlivých skupin.

4.9.2 Analýza

Vycházíme z předpokladu pochopení textu a jeho následné interpretace. Žáci v jednotlivých rolích plní svůj úkol ve skupině a spolupracují. Jsou v hodině aktivní, učitelka pouze koordinuje jejich činnost a sleduje, zda je rozdělení do těchto skupin vyhovující.

4.9.3 Alterace

Lekci hodnotím jako povedenou, žáci uvedli rozdíly mezi pojmy LGBTQ+ a transgender a společně komunikovali nad textem. Vывodily jednotlivé závěry a vyhledali potřebné informace k tématu. Pro alteraci hodiny můžeme vzhledem k vyššímu ročníku zvolit delší text. Žáci byli poměrně rychle hotovi, na druhou stranu zbyl na konci hodiny čas i na diskusi. Rozdělení rolí ve skupině bylo efektivní, někteří žáci si kartičky vyměnili dle preferencí, která role chtějí být.

Závěr

Cílem této práce bylo zjistit, zda romány pro mládež autora Johna Boyna mají didaktický potenciál. Ten je důležitý pro určení cílů a plánování lekcí, pomáhá nám určit směr výukové lekce a její celkový potenciál. Šest vybraných románů Johna Boyna můžeme zahrnout do intencionálních děl literatury pro děti a mládež, ale mohou se stát vhodnou četbou i pro starší čtenáře. Žáci na 2. stupni ZŠ jsou v období dospívání, v němž se u nich rozvíjí hodnotová orientace a emoce, řeší spoustu otázek a zajímají se o různá témata. Dětské postavy v jednotlivých románech seznamují žáky o historii, pomáhají při objevování sebe sama i při řešení nelehkých životních překážek. V hlavních tématech románů se žáci mohou najít, ztotožnit s hlavním hrdinou či uniknout do jiného světa. Školy sehrávají důležitou roli ve čtenářských dovednostech. Učitel literární výchovy by měl být průvodcem a znalcem efektivních čtenářských strategií se zájmem o moderní literaturu s didaktickým potenciálem.

Romány byly interpretovány se zaměřením na hlavní postavy – malé chlapce, kteří se potýkají s osudem, určitou problematikou či nelehkou dobou. Každý z šesti vybraných románů obsahuje jedno velké téma, které lze díky vhodným ukázkám prezentovat žákům. Texty obsahují i několik dalších nosných myšlenek, jež stojí také za zmínku. Díky tomu je možné využít na každý román více alternativních lekcí, pokud bychom chtěli obsáhnout všechna zajímavá témata, která autor do románů promítl. V této práci jsme se zabývali postavami těchto románů a jejich interpretací, a proto byly i výukové lekce zaměřeny na hlavní chlapecké postavy. Hlavní hrdinové mají tři společné vlastnosti, všichni jsou chlapci, jsou menšího vzrůstu a rádi čtou. Ve svých knihách se ztotožňují s hrdiny a shledávají s nimi podobnost. Každý protagonista se pak odlišuje prostředím, dobou, charakterem či osudem. Boynův specifický styl psaní a hlavní chlapečtí hrdinové mohou zaujmout chlapce, kteří dle výzkumů čtou obecně méně než dívky. U románů *Chlapec v pruhovaném pyžamu* a *Můj brácha se jmenuje Jessica* nelze jednoznačně označit hlavní postavu. Ačkoliv z textu vyplývají jako hlavní postavy Bruno a Sam, musíme vzít v potaz, že velké téma, jež autor podává čtenáři, se týká především Šmuela a Jasona, kteří jsou prezentováni jako postavy vedlejší. Zmíněných hlavních postav se velké téma dotýká z jiného úhlu pohledu. Jednoznačně nemůžeme určit, zda jsou postavy kladné nebo záporné, víme však, že se všechny během vyprávění vyvíjejí.

Autor románů John Boyne pečlivě promýšlel nejen názvy svých románů, ale i titulní stránky, ilustrace či doslovy. Dokázal přiblížit čtenáře dané problematice do sebemenších detailů, v nichž si najdou zalíbení nejen mladiství čtenáři, ale i dospělí. Ačkoliv knihy nejsou cílené na téma šikany, tak toto téma prolíná všemi knihami. Šikanovaný je hlavní dětský hrdina, dospělý nebo jsou strůjci šikany sami protagonisté příběhů, aniž by si to uvědomovali. Didaktický potenciál mají všechny vybrané romány a lze je využít v hodinách literatury na 2. stupni ZŠ. Vybrané texty obsahují velká témata, nosné myšlenky a splňují výstupy RVP ZV. Cílem práce bylo vytvořit takové lekce, aby podporovaly komunikační pojetí, které vychází z kurikula. Z výzkumů a šetření vyplývá, že žáci v hodinách literární výchovy preferují interpretaci textu před výkladem. Tomu byla v lekcích věnována pozornost a za využití RWCT (Čtení a psaní pro kritické myšlení) byly lekce vytvořeny. V nich byl uplatněn model E-U-R, aby u žáků dané výukové situace vzbudily zájem, podnítily je k vlastnímu bádání a uvažování nad tématem a samostatně či skupinově přemýšleli nad textem. Lekce rozvíjejí sociální a komunikativní kompetence, některé i kompetence digitální při využití tabletů během výuky. Měli bychom vhodně volit použité metody a organizační formy tak, aby vyhovovaly individuálnosti jednotlivých tříd a stylu výuky učitele. Stejně tak je vhodné zvolit si dobrého partnera z řad kolegů do tandemové výuky, aby byla efektivní a vyučující se vzájemně doplňovali. Ve všech lekcích bylo stěžejní, aby žáci tvořili vlastní komunikáty a dokázali nad texty uvažovat a přemýšlet tak, aby našli nejen hlavní témata knih, ale i další nosné myšlenky, které jsou v románech zásadní pro jejich pochopení.

Z reflexí lekcí vyplývá, že na velká témata jsme schopni vytvořit výukové lekce s cílem proniknout do hloubky dané problematiky, aniž bychom žáky museli formou výkladu vyučovat o šikaně, stereotypch a předsudcích, jinakosti a handicapu či dalších tématech, která by na 2. stupni základní školy neměla být opomíjena. Žáci ukázali svou kreativitu, když je téma opravdu zaujalo, jako tomu bylo u lekce románu *Chlapec na vrcholu hory*, kdy se z psaných rozhovorů ve dvojicích staly hrané scénky s pantomimou. Pokud dáme žákům prostor pro vlastní vyjádření k tématu, vytvoření vlastního komunikátu ať už předvídáním nebo dokončením příběhu, dáváme jim prostor pro směr, jakým bude výuková lekce probíhat. Někdy můžeme od svých plánů upustit, když si žáci najdou vhodnou alternativu,

či navýšit časovou dotaci na lekci, jak tomu bylo užito v již zmíněné lekci románu *Chlapec na vrcholu hory* a při tandemové výuce lekce Kromobyčejná pout' *Barnabyho Brocketa*.

Někteří žáci Základní školy Mutějovice projevili zájem o zapůjčení celých knih, jelikož je příběhy zajímaly. Vzhledem k tomu, že měli žáci devátého ročníku možnost přečíst si celý román *Chlapec v pruhovaném pyžamu*, si někteří zakoupili či zapůjčili nově vydané pokračování *Před sebou neutečeš*. Projevili tak sami zájem o četbu literatury, která je zaujala. Jako jejich třídní učitelka a vyučující českého jazyka a literatury toto shledávám jako ideální cestu, jak přes krátké zajímavé texty s velkým tématem motivovat žáky k četbě, která by je bavila.

Seznam použitých informačních zdrojů

Primární literatura

BOYNE, John, 2011. *Noe na úteku*. Slovart, Bratislava.

BOYNE, John, 2015. *Zostaň, kde si, a potom odíď*, Slovart, Bratislava.

BOYNE, John, 2017a. *Chlapec na vrcholu hory*. Přeložil Petr ŠTÁDLER. [Praha]: Slovart. Brio.

BOYNE, John, 2017b. *Kromobyčejná pouť Barnabyho Brocketa*. Ilustroval Oliver Jeffers.

BOYNE, John, 2020a. *Chlapec v pruhovaném pyžamu*. Vydání třetí. Přeložila Jarka STUHLÍKOVÁ. [Praha]: Slovart. Brio.

BOYNE, John. *Můj brácha se jmenuje Jessica*. Vydání první. Praha: Slovart, s.r.o, 2020b. 223 stran #Booklab.

Sekundární literatura

BOYNE, John, *Biography*. JohnBoyne.com [online]. ©2000-2021 [cit. 2023-11-24]. Dostupné z: <https://johnboyne.com/about/>

BERÁNKOVÁ, Eva. *Tvořivá hra jako cesta k pochopení literárního díla*. Plzeň: Fraus, 2002.

BOUDOVÁ, S., JANOTOVÁ, U., BASL, J., ANDRYS, O., ZATLOUKAL, T. & PRAŽÁKOVÁ, D.: *Čtenářství ve 21. století: sekundární analýza PISA 2018*. Praha: Česká školní inspekce, 2021.

ČEŇKOVÁ, Jana, ed., 2016. *Válečné dětství a mládí (1939–1945) v literatuře a publicistice*. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum.

ČERNÁ, Věra, *Historie vlčích máků*, Online. Dostupné z: <https://www.army.cz/scripts/detail.php?id=8158>. [Cit. 2023-11-24]

FIŠER, Zbyněk a kol. *Tvůrčí psaní v literární výchově jako nástroj poznávání*. Brno: Masarykova univerzita, 2012.

GEJGUŠOVÁ, Ivana. *Interpretace uměleckého textu v literární výchově na základní škole*. Ostrava: Pedagogická fakulta Ostravské univerzity v Ostravě, 2009.

GILMARTIN, G. C., *Irish Author John Boyne Faces Backlash From Trans Activists Over New Novel*, GCN, 16 April, 2019. Dostupné z: <https://gcn.ie/john-boyne-backlash-trans-novel>. [Cit. 2023-11-24]

HAUSENBLAS, Ondřej. *Desatero mužských kladných archetypů ve výuce literatury*, Kritické listy, roč. 2006, č. 24, s. 37–40.

HAUSENBLAS, Ondřej. *Velké myšlenky ve výuce literatury na ZŠ a SŠ*, Kritické listy, roč. 2006, č. 24, s. 40–44.

HAUSENBLAS, O., KOŠTÁLOVÁ, H. *Co je E–U–R (podrobněji k fázi Reflexe)*, Kritické listy, roč. 2006, č. 24, s. 40–44.

HODROVÁ, D., *Na okraji chaosu*, Praha: Torst, 200, 865 s. ISBN 80-7215-140-1

HNÍK, Ondřej. *Didaktika literatury: výzvy oboru: od textů umělecké povahy k didaktice estetickovýchovného oboru*. Praha: Karolinum, 2014. 180 s. ISBN 978-80-246-2626-0

HRABAL, J. *Jak rozumět literárnímu vyprávění*. Praha: Nová škola, 2021.

KLUMPAROVÁ, Š., *Didaktický potenciál textu a jeho využití při plánování výuky hodin literatury*. Jazyk – Literatura – Komunikace [online]. Roč. 3, 2014, č. 1, s. 1–10. Dostupné z: <http://jlk.upol.cz/index.php/1-2014/category/27-clanky>

MANDYS, Pavel. *2x101 knih: nejlepší a nejvlivnější knihy pro děti a mládež*. 1. vyd. V Praze: Albatros, 2013. 430 s.

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání* [online]. Praha 2021. [cit. 28. 11. 2023] Dostupné z: <https://www.edu.cz/rvp-ramcove-vzdelavaci-programy/ramcovy-vzdelavacici-program-pro-zakladni-vzdelavani-rvp-zv/>

MOCNÁ D., PETERKA, J. a kol: *Encyklopedie literárních žánrů*, Praha-Litomyšl: Paseka, 2004

MOLDANOVÁ, D., *Nesoustavné úvahy o výuce (české) literatury*, Pedagogická orientace, 2011, roč. 21, č. 2, s. 240–243.

NAKLÁDALOVÁ, T. a kol. (2021): *Učíme se příběhem II: Program pro 6. a 7. ročník. Výstup z projektu Učíme se příběhem*. Dostupné z: <https://databaze.opvvv.msmt.cz/...058>

SEGI LUKAVSKÁ, Jana, ed. *Dítěti vstříc: teorie literatury pro děti a mládež*. Pvní vydání. Brno: Host, 2018.

SLAVÍK, Jan, Jana STARÁ, Klára ULIČNÁ a Petr NAJVAR, 2017. *Didaktické kazuistiky v oborech školního vzdělávání*. I. vydání. Brno: Masarykova univerzita. Pedagogický výzkum v teorii a praxi. ISBN 978-80-210-8758-3.

STANISLAVOVÁ, Zuzana, O dieťati, jazyku a literatúre, *Vojnový román v súčasnej svetovej tvorbe pre mladých dospelých*, Vydavateľstvo Prešovskej univerzity, 2016, roč. IV., č. 2

ŠLAPAL, M., KOŠŤÁLOVÁ, H. A HAUSENBLAS, O. *Metodika rozvoje čtenářství a čtenářské gramotnosti*. Nový Jičín: KVIC 2012

URBANOVÁ, Svatava, 2018. *S holocaustem za zády*. Ostrava: Finidr, s.r.o.

VALA, Jaroslav. *Didaktika literární výchovy: Vybrané kapitoly pro učitele základní školy*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2017. ISBN 978-80-7409-086-8.

ZIMBARDO, Phillip, *Jak se z obyčejných lidí stanou zrůdy...nebo hrdinové*. TED2008.

Dostupné z:

https://www.ted.com/talks/philip_zimbardo_the_psychology_of_evil?language=cs&subtitl e=cs. [Cit. 2023-11-24]

ZÍTKOVÁ, Jitka, *Didaktická interpretace na základní škole I. Základní podoby interpretace v práci učitele literární výchovy*, 2013. Dostupné z: <https://educoland.muni.cz/cesky-jazyk-a-literatura/nove-metody/didakticka-interpretace-na-zakladni-skole-i-zakladni-podoby-interpretace/> [2023-11-24]

WILLIAMS, Alec, *Jak na knihy se staršími dětmi a dospívajícími, z anglického originálu Using books with older children and teenagers*, Brána ke vzdělávání: školní čtenářské kluby, 2013. Dostupné z: [jak_na_k_star_deti.pdf\(ctenarskekluby.cz\)](http://jak_na_k_star_deti.pdf(ctenarskekluby.cz)) [citováno 2023-11-24]

Seznam příloh

Příloha č. 1 – Pracovní list – Zostaň, kde jsi a potom odíď

Příloha č. 2 – Pracovní list – Chlapec v pruhovaném pyžamu

Příloha č. 3 – Pracovní list – Chlapec na vrcholu hory

Příloha č. 4 – Pracovní list – Kromobyčejná pout' Barnabyho Brocketa

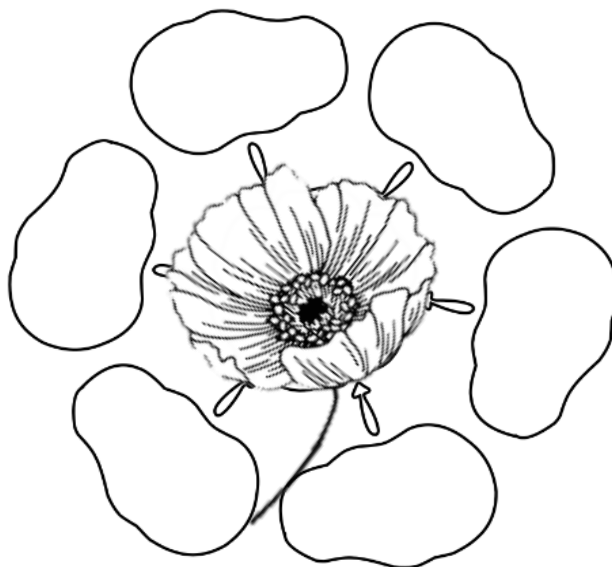
Příloha č. 5 – Pracovní list – Noe na úteku

Příloha č. 6 – Pracovní list – Můj brácha se jmenuje Jessica

Příloha č. 1

Pracovní list – Zostaň, kde jsi a potom odíď

Důsledky I. světové války

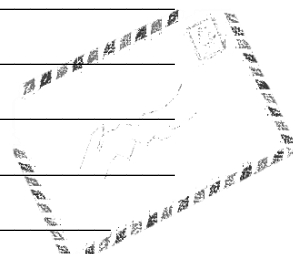
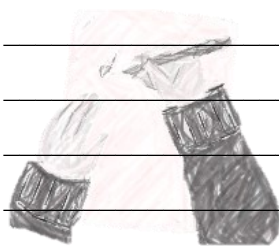
Ukázka č. 1

Na tomhle světě už na ničem nezáleží. Zůstaňte, kde jste, a potom odejděte – to nám opakují stále dokola. Zůstaňte, kde jste a potom odejděte. Nedává to smysl. Mohli bychom se milovat jako kdysi, nemyslíš? Nemůžu spát. Je to tvoje vina. Ta bolest hlavy ne a ne přestat. Co to zpíval Wells v ten večer? Kdybys byl jediný Nemčour v zákopu a já jsem měl jedinou bombu...Pomoz mi, Margie. Pomoz mi, prosím. Říkali, že do Vánoc bude po všem. Zapomněli říct, do kterých Vánoc. Všude, kam se podívám je...

(přeloženo, BOYNE, John, 2015, s. 91)

1) Jak se otec asi cítí? Popište pěti přídavnými jmény.

2) Pokud byste mohli cokoliv otci odepsat na podporu, co by to bylo?

Ukázka č. 2

„Musíme spojit síly,“ kladla mu na srdce. Nežádala bych to od tebe, kdybych měla víc času.“
Alfiemu to nevadilo. Nesnášel nepořádek.

(přeloženo, BOYNE, John, 2015, s. 47-48)

3) S čím pomáháte rodičům doma?

Ukázka č. 3

„Nepotřebuji sladkosti,“ odvětil Alfie. „Obejdu se bez nich. I tak jich není tolik jako předtím.
Skoro v žádném obchodě je už neprodávají.“

„Musíme něco jíst,“ pověděla Margie. „Nebezpečně balancujeme na pokraji bídy.“

(přeloženo, BOYNE, John, 2015, s. 57)

4) Čeho byste se dokázali vzdát vy, abyste ušetřili?

Ukázka č. 4.

Alfie si vybral místo u sloupu, který byl stejně vzdálen od pokladny, nástupišť i stánku s občerstvením, sedl si na podlahu, otevřel bedničku pana Janáčka, vytáhl z ní kartáče, hadry, houby a krémy a zaklapl víčko. Složil si čepici, položil ji před sebe a hodil do ní tři půlpence, aby vzbudil dojem, že už začal pracovat. Potom zvedl hlavu a zakřičel, jak nejsilněji uměl: „Boty“ Dejte si vyčistit boty!“

V matčině kabelce, kterou objevil v koutě, našel peněženku, otevřel ji a podíval se dovnitř. Neměla tam moc peněz. Vytáhl z kapsy svůj celodenní výdělek, většinu nasypal do máminy peněženky – tolik, aby měla radost, když peníze uvidí, ale ne tolik, aby se neptala, odkud jsou. Zbytek odnesl do svého pokoje, odložil je do krabičky a tu schoval do zásuvky na ponožky na horší časy.

(přeloženo, BOYNE, John, 2015, s. 57)

Ukázka č. 5

„Myslím... Myslím, že jsem ti nikdy nepoděkoval, Alfie. „Za co?“ Za úspěšnou tajnou misi, odvětil s úsměvem Georgie. „Za to, že jsi mě našel v nemocnici a odvedl domů.“

„Znamenalo to pro mě hodně, když jsem tě uviděl. A co všechno jsi podstoupil, abys mě dostal domů! To nás v zákopech udržovalo při životě. Představa, že přijde den, kdy se všichni vrátíme domů. K manželkám a dětem. To ty jsi mě držel při životě, i když jsem byl kolikrát na dně.“

„Pověz, synu můj, ohradil se Georgie. „Proč sis dal takovou námahu?“

Nemohl otci říct proč, možná, až bude starší, dostane ze sebe ta slova.

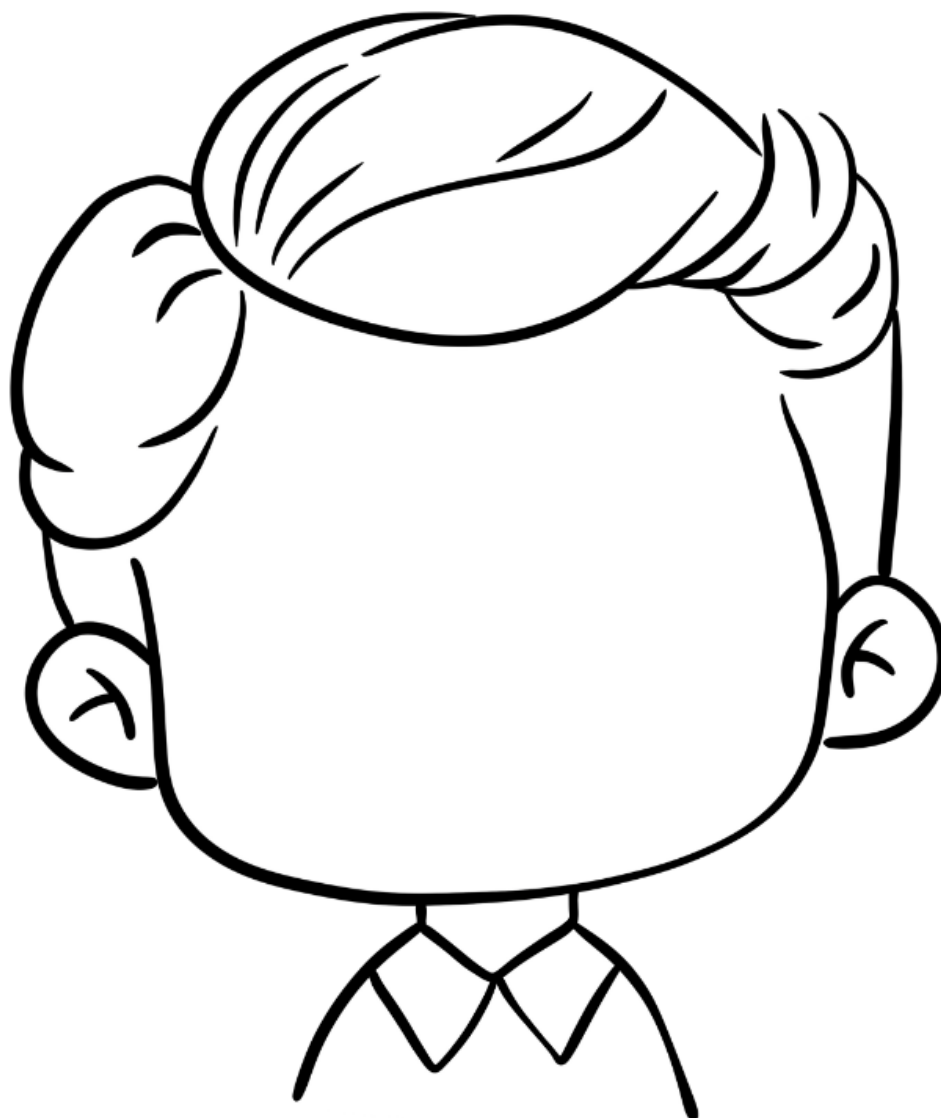
Udělal to z nejlepšího důvodu na světě. Z lásky.

(přeloženo, BOYNE, John, 2015, s. 214–215)

O jakou charakteristiku postavy se jedná? Zakroužkuj

přímá / nepřímá

5) Co jsme se dozvěděli o Alfiem? Pomocí předchozí charakteristiky napište chlapcovy vlastnosti.

Příloha č. 2

Pracovní list – Chlapec v pruhovaném pyžamu

Ukázka č. 1

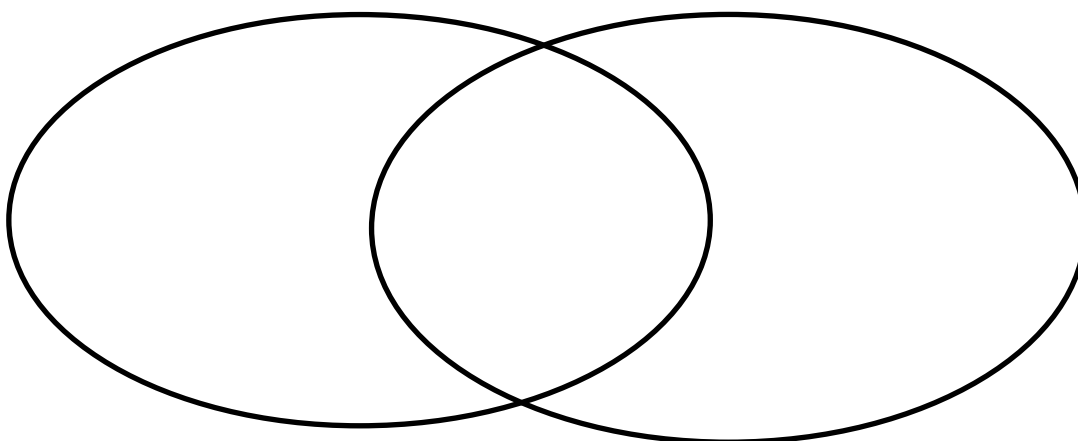
Měl moc divný obličej. Jeho pleť byla šedivá, ale byl to jiný odstín šedi, než na jaký byl Bruno dosud zvyklý. Velikánské oči vypadaly jako světlehnědé karamely, jejich bělmo bylo neobyčejně bílé, a když je chlapec pozvedl, na Bruna se zadíval pár obrovských, zoufalých očí. Bruno věděl naprosto jistě, že jakživ neviděl hubenějšího a smutnějšího hochu, protože se rozhodl, že ho osloví.“

„Ahoj,“ řekl Bruno. „Ahoj,“ řekl ten chlapec. Byl ještě menší než Bruno, seděl na zemi a v obličejí měl ztracený výraz. Na sobě měl také to pruhované pyžamo jako ostatní na jeho straně plotu a na hlavě mu seděla pruhovaná čepice. Neměl ani boty, ani ponožky, takže jeho bosé nohy byly dost špinavé. Na paži měl pásku s šesticípu hvězdou. „Mimochodem, já jsem Bruno.“ „Já se jmenuji Šmuel,“ představil se chlapec. „Kolik je ti let?“ „Je mi devět,“ prohlásil konečně. „Narodil jsem se patnáctého dubna tisíc devět set třicet čtyři.“ Bruno vyvalil oči a z pusy se mu udělal kroužek. „Tomu nemůžu věřit! Nechci říct, že bych ti nevěřil, jsem jenom strašně překvapený. Protože i já mám narozeniny patnáctého dubna. A narodil jsem se v roce devatenáct set třicet čtyři.“ „Ty máš hodně přátel?“ zeptal se Bruno. „Asi mám. Abych tak řekl, více méně.“ Bruno posmutněl. Doufal, že mu Šmuel řekne, že taky nemá žádné, a i to by je spojovalo. „A vůbec, odkud ty pocházíš?“ zeptal se Šmuel. „Z Berlína.“ „Kdepak je to?“ „Je to samozřejmě v Německu. Copak ty nepocházíš z Německa?“ „Ne, já jsem z Polska.“ (upraveno, Boyne, 2020a, s. 94–96)

1) Co jste se dozvěděli o chlapcích?

Bruno

Šmuel

Ukázka 2

„Odpověz mi!“ zařval poručík. „Ukradl jsi něco v lednici?“

„Ne pane, On mi to dal,“ špitl Šmuel a očima zalitými slzami se podíval kradmo po Brunovi.

„On je můj přítel.“

„Cože je tvůj...?“ Poručík se teď zmateně podíval směrem k Brunovi. Zaváhal. „Co tím chceš říct, že je to tvůj přítel? Bruno, ty toho kluka znáš?“

„Ty znáš toho kluka?“ opakoval Kotler mnohem hlasitěji. „Ty jsi mluvil s vězni?“

„Nikdy jsem s ním nemluvil,“ vychrlil ze sebe. „V životě jsem ho neviděl. Neznám ho.“

„Teď dokončíš leštění sklenic, pokračoval poručík velmi tichým hlasem, potom si pro tebe přijdu a odvedu tě zpátky do tábora, kde si promluvíme o tom, co se stává chlapcům, kteří kradou. Srozuměno?“ (upraveno, Boyne, 2020a, s. 148–149)

1) Přátelili byste se v té době s někým židovského původu? Jaké důsledky by toto přátelství mohlo mít?

2) Zachovali byste se stejně jako Bruno? Zdůvodněte.

3) Jaká pravidla přátelství jsou pro vás důležitá?

- Vzájemná důvěra
-
-
-

Ukázka 3

„Vzpomínáš, jak jsi jednou řekl, že vypadám jako ty? Tenkrát když jsem byl dohola?“

„Ano, jenom trochu tlustší.“

„Kdybych měl i pruhované pyžamo, mohl bych k vám přijít na návštěvu a nikdo by nic nepoznal.“

4) Napište, jak by podle vás vypadal závěr knihy.

„Ty jsi můj nejlepší přítel, Šmueli, ty jsi můj nejlepší přítel na život a na smrt.“

(Boyne, 2020a, s. 182)

Příloha č. 3

Pracovní list – Chlapec na vrcholu hory

Část textu	Jak se podle vás bude příběh vyvíjet?	Proč si to myslíte?	Co se opravdu stalo?
Předvídání před čtením			
První část			
Druhá část			
Třetí část			
Čtvrtá část			
Pátá část			
Šestá část			
Sedmá část			
Osmá část			
Devátá část			

Předvídání před čtením

Název první kapitoly: Tři rudé skvrnky na kapesníku

První část:

Ačkoliv otec Pierrotu Fischerovi nezemřel ve Velké válce, jeho matka Émilie vždy prohlašovala, že ho válka zabila.

Pierrot a Anshel se narodili jen pár týdnů po sobě a vyrůstali prakticky jako bratři. Anshel se narodil neslyšící, a chlapci si záhy vytvořili vlastní znakový jazyk, kterým spolu snadno komunikovali (Boyne, 2017a, s. 9–10)

Druhá část:

Několik minut seděl zcela bez hnutí, načech okolo postele tiše zatáhl závěs a vrátil se do křesílka u matky, chytil ji za ruku a odmítal ji pustit. (Boyne, 2017a, s. 25)

Třetí část:

Hugovy ústrky měly několik podob, nijak zvlášť důmyslných. Někdy prostě počkal, až Pierrot usne, a potom mu levou ruku ponořil do misky s teplou vodou – což způsobilo, že se Pierrotovi přihodilo cosi, co se mu v podstatě nestávalo už od tří let. Když se Pierrot ve třídě pokoušel posadit, tak mu zase držel opěradlo, a Pierrot musel zůstat stát, až mu učitelka vynadala. Jindy mu po koupeli schoval ručník, takže Pierrot musel brunátný v obličejí běžet zpět na pokoj a všichni ostatní chlapci se mu smáli a ukazovali si na něj. A občas se Hugo spolehl na tradičnější a osvědčenější metody. (Boyne, 2017a, s. 43)

Čtvrtá část:

Netrvalo dlouho a Pierrot s údivem zjistil, že chlapec v knize má s ním, nebo alespoň s tím, kým býval, dost společného. Emil žije jen s matkou – i když ne v Paříži, ale v Berlíně, otec mu umřel. Hned na začátku románu se Emil stejně jako Pierrot vydává na cestu vlakem a muž sedící v jeho kupé mu ukradne peníze, tak jako jemu Rottenführer Kotler ukradl sendviče. (Boyne, 2017a, s. 70)

Pátá část:

„To, co sis přivezl z Paříže, se sem nehodí,“ prohlásila, rozhlédla se a šla zavřít dveře. „Pán má na takové věci jasný názor. Stejně pro tebe bude bezpečnější, když budeš chodit v tradičním německém oděvu. (84) „A ještě jednu věc jsem s tebou chtěla probrat. Tvoje jméno. Je hrozně francouzské. Napadlo mě, že bychom ti mohli říkat třeba Pieter.“ (Boyne, 2017a, s. 92–93)

Šestá část:

„Mám pro tebe dárek.“ „Děkuji vám, mein Führer,“ odvětil překvapeně Pierrot. „Něco, co by měl mít každý chlapec v tvém věku. Je to velmi speciální úbor,“ podotkl Führer. „O Hitlerjugend jsi určitě slyšel.“ (Boyne, 2017a, s. 132)

Sedmá část:

No jistě. Stává se jedním z nich. Každým dnem se jim podobá víc a víc. Dokonce už komanduje služebnictvo. Před několika dny jsem mu vynadal, ale řekl mi, ať si jdu stěžovat Führerovi, nebo ať mlčím.“ Co z něj vyroste, jestli to takhle půjde dál? Ta představa mě děsí,“ přizvukovala mu Beatrix. „Něco se musí udělat. Nejen pro něj, ale pro všechny Pierroty. (Boyne, 2017a, s.)

Osmá část:

Herta zavrtěla hlavou a vzala jeho tvář do dlaní. „Podívej se na mě, Pietere,“ vybídla ho. „Podívej se na mě.“ Chlapec se slzami v očích vzhlédl. „Vůbec se nepokoušej předstírat, že jsi nevěděl, co se tady děje. Máš oči a uši. A mnohokrát jsi v té místnosti seděl a zapisoval. Celé jsi to slyšel. O všem jsi věděl. A taky víš o tom, co jsi způsobil.“ Zaváhala, ale muselo to zaznít. „O všech těch mrtvých, které máš na svědomí. Ale jsi ještě mladý, je ti teprve šestnáct. Máš spoustu let na to, aby ses se svojí vinou na těchhle věcech vypořádal. (219 Boyne, 2017a, s.)

Devátá část:

Kapitola čtrnáctá - Chlapec bez domova

Desátá část:

Ted' jsem však hodlal vyslechnout, co mi chce Pierrot vypovědět. Ze skřínky jsem vytáhl nový zápisník a plnicí pero. Tak můžeme začít. (upraveno, Boyne, 2017a, s. 239)

Rozhovor mezi Pierrotem a Anshelem

P.: _____

A.: _____

P.: _____

A.: _____

P.: _____

A.: _____

P.: _____

A.: _____

P.: _____

A.: _____

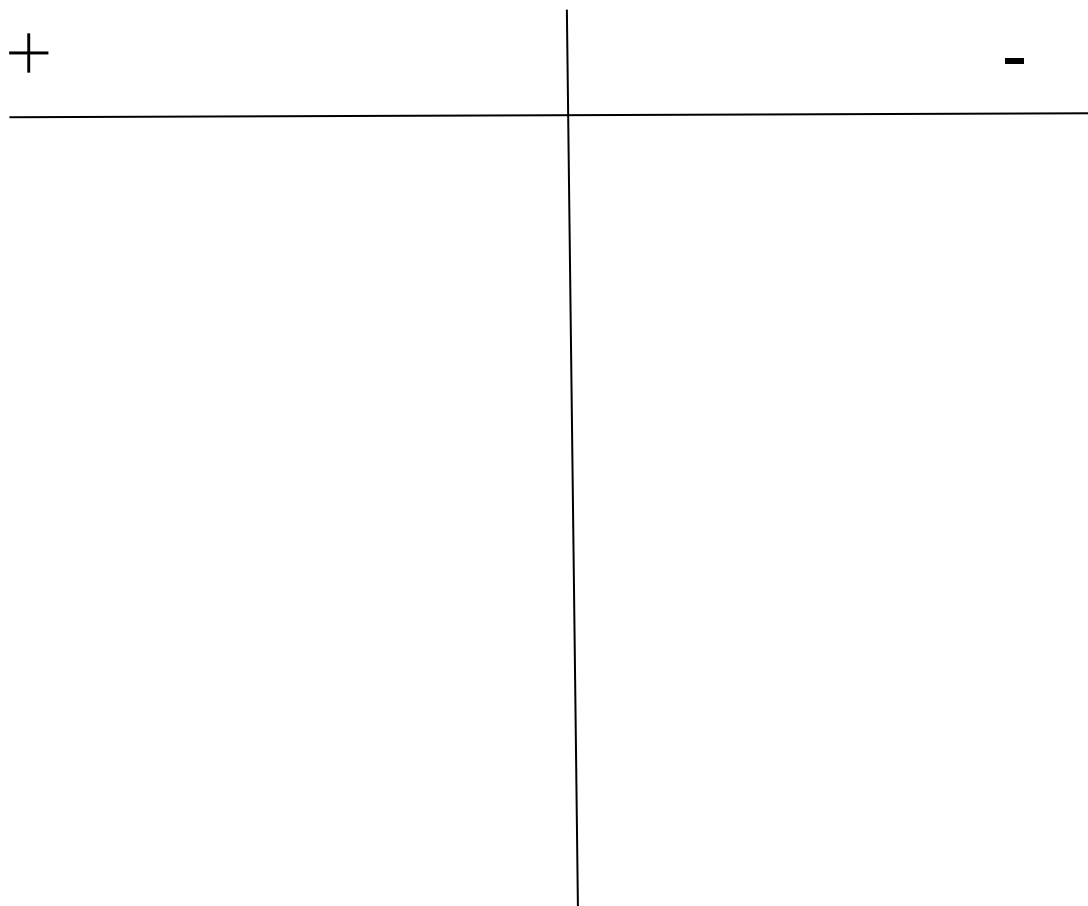
P.: _____

A.: _____

P.: _____

A.: _____

T-graf – klady a zápory Pierrota

Příloha č. 4

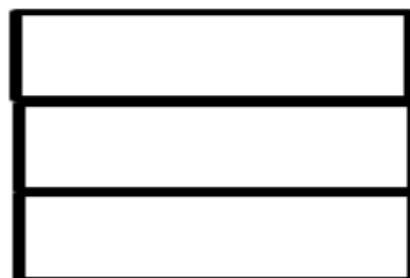
Pracovní list – Kromobyčejná pout' Barnabyho Brocketa

Tohle je příběh Barnabyho Brocketa, a aby člověk Barnabyho pochopil, musí nejdřív pochopit jeho rodiče. Když se totiž někdo nějak odlišoval, nahánělo jim to hrůzu, a tak jednou provedli strašlivou věc, která měla ty nejotřesnější důsledky pro všechny jejich blízké. Začneme Barnabyho otcem Alistairem. Alistair se považoval za úplně normálního muže. Vedl normální život v normálním domě a bydlel v normální čtvrti, kde normálním způsobem dělal normální věci. Měl normální ženu a dvě normální děti. Lidé takoví, kteří se předváděli na veřejnosti, Alistaira nezajímali. (Boyne, 2017b, s. 7)

Co je

NORMÁLNÍ

Co není

Promítnuté obrázky

(Boyne, 2017b, s. 31, 72)

Vybrané ukázky z knihy

„Ne, že by to nebyl inteligentní klučina,“ vykládal Alistair. „Naopak je dost chytrý,“ doplnila Eleanor. „Čte mimořádně zajímavé knihy. Nejradši autory, kteří už zemřeli,“ uchichtla se, jako by v životě o ničem mimořádném neslyšela. (Boyne, 2017b, s. 39)

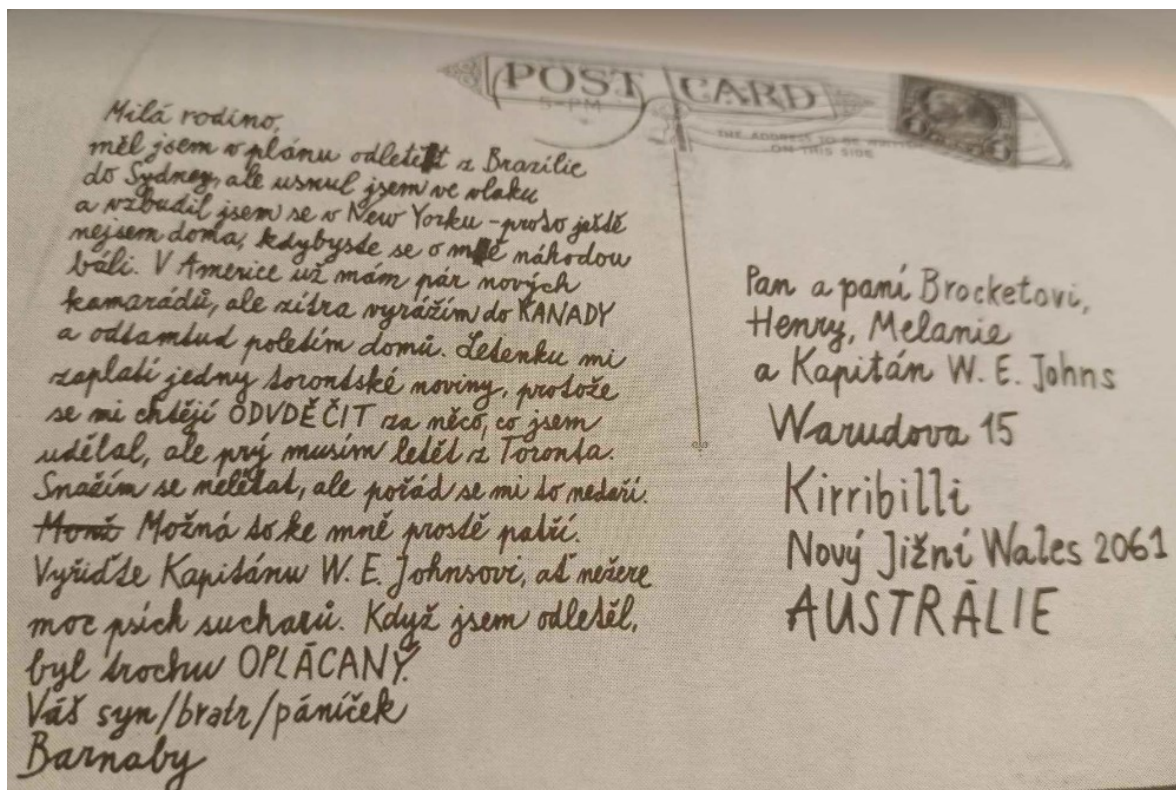
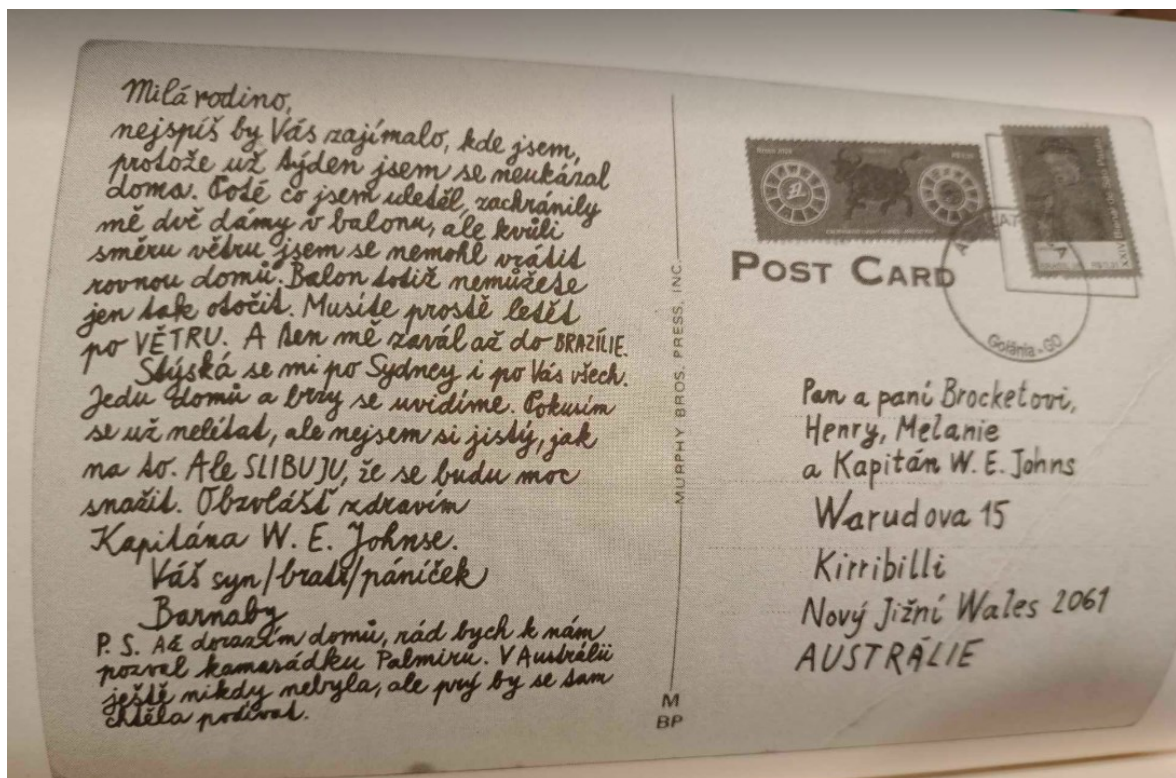
„Stýská se mi po něm,“ přitakal Henry. „Když se to tak vezme, nebyl to špatný bráška.“ „Mně se vždycky líbilo, že lítá. Nikdy mi kvůli tomu nepřipadal nějak jiný, spíš výjimečný.“ „Všichni, co ho znám, ho kvůli tomu obdivovali.“ „Všichni kromě mámy a táty.“ (Boyne, 2017b, s. 157)

„Už se mi to ani nechce poslouchat. Není normální probádávat jiné světy než ten náš. Podle mě tu máme vyhovující planetu.“

„Co Henry?“ přerušil ticho Barnaby. Litoval, že za ním starší bráška do nemocnice nepřišel taky. „Henry je prostě Henry,“ pokrčila rameny Eleanor, jako by to byla nějaká odpověď: „Má se fajn. Je úplně normální.“ „A Melanie?“ „Ta se má taky fajn. Taky je úplně normální.“ „Prostě musíš přitahovat pozornost, v tom je ta potíž. A to už dál nesneseme. Takže se tě ptáme, Barnaby – když se s námi vrátíš domů, slibuješ, že už budeš normální? Necháš jednou provždy toho létání?“ (Boyne, 2017b, s. 221–222)

1) Jaký byl Barnaby podle sourozenců?

2) Jak vnímali Barnabyho jinakost rodiče?

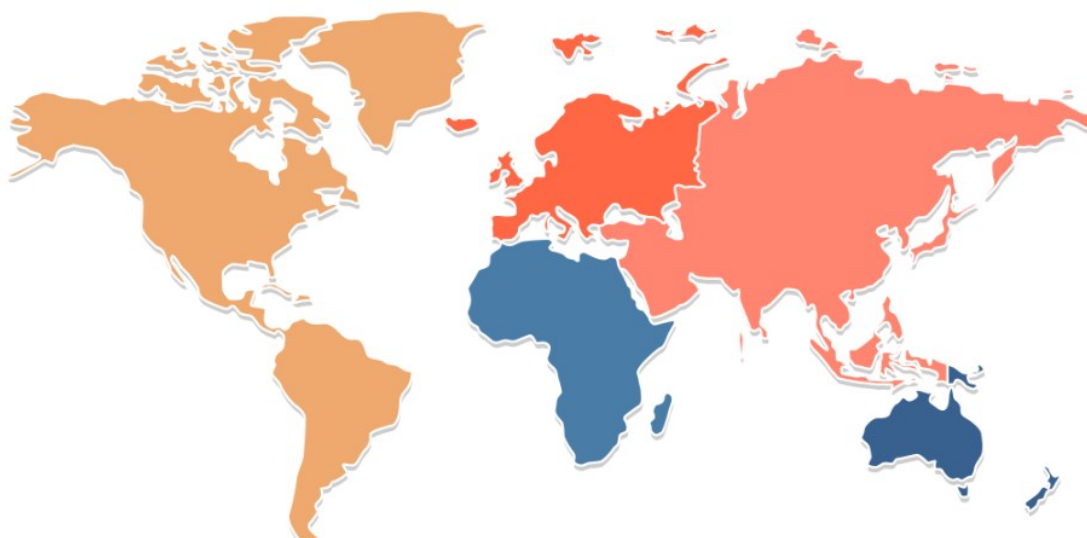

(Boyne, 2017b, s. 100, 123, 154)

„Týden jsem byl v Brazílii, pak jsem jel vlakem až do New Yorku, potom znovu vlakem do Toronta a teď pluju na zaoceánském parníku do Irska a...“ (Boyne, 2017b, s. 169)

„Koupil jsem dvě letenky,“ vysvětlit Stanley. „Do Sydney? „Ne, promiň. Nějak mě nenapadlo, že budeš chtít do Sydney. Letím do Afriky, takže bohužel budeš muset se mnou. Ale až tam dorazíme, můžeme tě poslat zpátky do Austrálie.“ (Boyne, 2017b, s. 178)

- 3) Napiš hlavní téma, dvě přídavná jména, tři slovesa, větu o čtyřech slovech a synonymum k pojmu normálnost.

<hr/> <i>Jednoslovné téma (námet)</i> <hr/>
<hr/> <i>Dvouslovný popis námětu – jaký námet je</i> <hr/>
<hr/> <i>Tři slova vyjadřující dějovou složku námětu – co námet dělá</i> <hr/>
<hr/> <i>Věta o čtyřech slovech vztahující se k námětu</i> <hr/>
<hr/> <i>Jednoslovné synonymum rekapituluující podstatu námětu</i> <hr/>

- 4) A kdo tvrdí, že je to on, kdo není normální? Bylo snad normální propíchnout osmiletému klukovi batoh a poslat ho čertvíkam? Bylo vůbec normální chtít být v jednom kuse tak... normální? Jestli se nechám odvézt, udělají ze mě jednoho z nich. A v tu chvíli Barnabymu došlo, že být jiný se mu líbí. Takový se přece narodil. Takový měl přece být. Pohlédl na střešní okno nad sebou a potom na tlačítko vedle postele – tlačítko ovládající mechanismus, který tohle okno otevíral a zavíral. (Boyne, 2017b, s. 233)

Kam mohl tentokrát Barnaby letět? Napiš jako Barnaby dopis z dalšího místa.

Příloha č. 5

Pracovní list – Noe na úteku

Ukázka č. 1

„Tak co, půjdeme?“

„Ne,“ odpověděla maminka.

„Ale proč?“

„Protože nemůžeme.“

„Proč nemůžeme?“

„Protože jsem to řekla.“

„A proč jsi to řekla?“

„Proč to teď není možné?“

„Protože není!“

„To není odpověď!“

„Jiné se nedočkáš, Noe Barleywater,“ odsekla maminka a on věděl, že je to konec debaty, protože ho oslovila celým jménem, což znamenalo, že je pevně rozhodnutá a neustoupí. (Přeloženo, Boyne, 2011, s. 93)

Ukázka č. 2

„Asi jsou na vině tvoje rodiče,“ poznamenal starý pán.

Určitě jsou zlí, když s nimi nechceš být,“ usoudil stařec a luskl prsty na ledničku, která k nim rychle přicupitala.“

„Trápilo ho, že starý pán považuje jeho rodiče za zlé lidi, protože takový nebyli. Ve skutečnosti byli velmi hodní.

„Ale když jsou hodní, proč jsi od nich odešel?“ ptal se hostitel, čím Noema překvapil, neboť si byl jistým že si to jen myslel a nahlas neřekl ani slovo.

„Takto to bude asi lepší,“ odvětil.

„Zavírá tě otec do dřevníku?“

„Ne,“ zhrozil se Noe.

„Nutí tě matka jíst se psem v boudě?“

„Vůbec ne! Nikdy by nic takového neudělala. A ani nemáme psa. Náhodou, bere mě na výlety. Hlavně v poslední době.“

„Vážně? To zní zajímavě.“

„Ano, byli jsme spolu v kavárně, kde mají pinball. A jednou mě zachránila před hlídačem obchodu, když mě obvinil, že jsem ukradl karty. Nedávno nám dokonce postavila soukromou pláž.“ Starý pán zdvihl obočí. „Soukromou pláž? Na kraji lesa? To se mi nechce ani věřit.“

„Byl byste překvapený, co všechno maminka dokáže, když si něco vezme do hlavy,“ odpověděl chlapec s úsměvem. „Maminka je samé překvapení.“ (Přeloženo, Boyne, 2011, s. 90)

„Kam jedeme,“ ptal se, když už seděli v autě, tentokrát se stáhnutou střechou. (Paní Barleywaterová to předtím neměla ráda, neboť nechtěla prochladnout, ale teď jí to nepřekáželo, dokonce se událo, že si užívá svěží letní větřík. Žijeme jen jednou, prohlásila, když dávala střechu dole.) (Přeloženo, Boyne, 2011, s. 96)

Nejprve tě maminka ochránila před hlídačem, pak ti vyrobila pláž, a nakonec tě vzala do lunaparku. A ty o ní nechceš mluvit? Proč? Kdybych já měl takovou matku...nuž, nikdy jsem žádnou neměl, žil jsem jen s otcem,“ dodal smutně. „Nechápu, proč s ní nechceš být.“ Noe dlouho rozmýšlel. „Ne že bych nechtěl,“ odpověděl podrážděně. „Těžko se to vysvětluje. Jde o to, že i něco slíbila. A myslím, že svůj slib nedodrží. Nechci být při tom, až se to stane.“ (Přeloženo, upraveno, Boyne, 2011, s. 126)

Ukázka č. 3

„Kdo neviděl nad lesem vycházet sluce, ten nežil,“ zašeptala maminka a přivinula si Noema. „Můj otec mě sem přivedl těsně před tím, než nás opustil. Nikdy jsem na to nezapomněla. Je to jedna z mých nejkrásnějších vzpomínek na něho. Proto jsem chtěla, abychom spolu viděli východ slunce Noe.“ (Přeloženo, Boyne, 2011, s. 145)

„Člověk je velmi osamělý, když musí opustit ty, které miluje. Musí si být velmi jistý tím, co dělá. Obvykle vše pochopí až tehdy, když je pozdě vrátit se domů.“ (Přeloženo, Boyne, 2011, s. 147)

„Nemyslíš, že už je čas jít domů? Být s matkou, dokud se ještě dá?“

„Nejdu pozdě,“ ptal se Noe a dopředu se děsil odpovědi. „Mám čas...“

„Nejde pozdě,“ odpověděl otec, a dokonce se trochu usmál. „Maminka je ještě s námi.“ Noe si vydechl a vešel dovnitř. Otec mu položil ruce na ramena a podíval se mu do očí. „Ale už to nebude dlouho trvat. Uvědomuješ si to vid’? Nezůstává jí moc času.“ „Vím,“ přikývl Noe.

„Tu jsi,“ obrátila k němu tvář a usmála se. „Věděla jsem, že se ke mně vrátíš.“

(Přeloženo, upraveno, Boyne, 2011, s. 177–178)

1) Co je v textu vyjádřeno přímo?

2) Co je v textu pouze naznačeno a musíme si domyslet?

3) **Rozhodni o každé z možností, zda vyplývá z textu**

- a. Noe utekl, protože ho rodiče neměli rádi
- b. Noe měl moc rád svou maminku
- c. Maminka Noema byla nemocná
- d. Noe už se domů nikdy nevrátil
- e. Maminka pro syna vymýšlela zajímavé výlety
- f. Mamina Noema nikdy nejela se staženou střechou
- g. Noe s maminkou neviděl východ slunce

Ano / Ne

M	L
O	A
U	M
I	T
K	N
K	A
A	Ř

Tajenka: _____

Napiš 1 maminky čin, který tě zaujal.

Příloha č. 6

Pracovní list – Můj brácha se jmenuje Jessica

Ukázka č. 1

Já byl jediný, kdo ve své eseji nepsal o nikom slavném. Psal jsem o svém bráchovi Jasonovi.

Pět věcí, o kterých jsem nepsal

- 1.** Že se před několika týdny strašně pohádal s mámou a tátou. Řekl jim, že je šílené, jak nikdy nejsou doma, že vždycky dávají přednost mámině práci před námi a že nemůžou čekat, že on se o mě bude moct starat navěky.
- 2.** Že nemá Facebook, Twitter, Instagram ani Snapchat, protože nesnáší, jak všichni pořád chodí s obličejem v mobilu a dělají věci jen proto, aby se u toho mohli vyfotit, a nic z toho si nedokážou doopravdy užít.
- 3.** Že jsem ho minulý týden, když jsem vešel bez zaklepání, přistihl, jak se líbá s Penny Wilsonovou u sebe v pokoji, a že mě odtamtud vyhnal s tenisovou raketou v ruce.
- 4.** Že řekl, až mu bude osmnáct, bude volit tu stranu, ve které máma není, protože v té její jsou všichni zkorumpovaní a jde jim jen o osobní prospěch.
- 5.** Že si poslední dobou nechává růst dlouhé vlasy a tak nějak hloupě si je sestříhává, ačkoli si všichni myslí, že pak vypadá trochu jako holka. (Boyne, 2020b, s. 16)

Jaké informace jsme se dozvěděli o Jasonovi?

Ukázka č. 2

„Protože ty jsi ten nejlepší brácha na světě, to přece víš.“ „To je právě to, Same, já si nemyslím, že jsem tvůj bratr. Mám pocit, že jsem ve skutečnosti tvoje sestra.“ (Boyne, 2020b, s. 26)

Ukázky č. 3

Jde o to, že mám pocit, jako byste se pokoušeli z Jasona udělat znova toho kluka, kterým býval,“ pokračoval doktor Watson. „Jako by s ním bylo něco špatně a my to mohli spravit. Nebylo by lepší přijmout to, že ví, co s v něm odehrává, a je schopen učinit správné rozhodnutí?“ (Boyne, 2020b, s. 93)

„A to, že by mi nemohlo být víc jedno, kdyby se Jason chtěl oblékat jako taťka Šmoula nebo předstírat, že je mimozemšťan. To se mě absolutně netýká. Ale fotbal! Fotbal, chápete! To už je něco opravdu důležitého. Komu by záleželo na tom ostatním? Nikomu to neubližuje.“ (Boyne, 2020b, s. 109)

„Žádný Jason není.“ řekl jsem znovu, ale tentokrát tišším hlasem a podíval jsem se doprava, na člověka, kterého jsem miloval a obdivoval celý svůj život. „Můj brácha se jmenuje Jessica.“ (Boyne, 2020b, s. 210)